

Головний редактор:
Тамара Вилегжаніна

Редакційна колегія:
Л. Бейліс, заст. головного редактора, канд. іст. наук; В. Бабич, канд. іст. наук; С. Басенко; Ю. Ворона (секретар); В. Загуменна, канд. пед. наук; С. Зворський, канд. іст. наук; Л. Нікіфоренко, В. Пашкова, д-р пед. наук; Л. Петрова, д-р пед. наук; Н. Розколупа; З. Савіна; В. Сکنяр, канд. пед. наук; М. Слободяник, д-р іст. наук, чл.-кор. Міжнародної академії інформатизації; І. Цуріна; І. Шевченко, канд. пед. наук

Комп'ютерний набір:
Леонід Бейліс, Юрій Ворона

Редактори: Світлана Басенко,
Наталія Маслова-Зоріна

Художник: Роман Чудновський

Верстка: Вікторія Пасічна

Фото на обкладинці і вкладці:
Роман Чудновський

Схвалено до друку
редакційною радою НПБУ
23.11.11

Журнал заснований
Національною парламентською
бібліотекою України

Рестраційний № KB 3254

Посилання на видання обов'язкові.
Редакція залишає за собою право
літературного редагування і скорочення
статей. Редакція може опублікувати
матеріали, не поділяючи точки зору автора

Рукописи не рецензуються і
не повертаються

Адреса редакції:
01001, м. Київ-1, вул. Грушевського, 1
Тел.: (044) 278-84-21
Факс: (044) 278-85-12
E-mail: planeta@nplu.org

© Державний заклад
"Національна парламентська
бібліотека України", 2011
Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
ДК № 2 866 від 31.05.07

Підписано до друку 07.12.2011
Формат 60x84/8. Папір офсет.
Друк офсетний. Обл.-друк. арк. 13,1
Наклад 1580 прим. Зам. 124

Віддруковано в
Державному закладі
"Національна парламентська
бібліотека України"
Обкладинка ТОВ «ПОЛІГРАФ»

Зміст

Колонка головного редактора

4 **Вилегжаніна Т.** Криза читання як сучасна проблема світового рівня

Конференції. Семінари. Читання

6 **Шевченко І.** Бібліотеки нині – більше, ніж бібліотеки

9 **Савіна З.** Учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів державних та обласних універсальних наукових бібліотек приймає Івано-Франківськ

10 **Форум** сільських бібліотек Дніпропетровщини

10 **Резолюція** Першого регіонального форуму «Сільські бібліотеки Дніпропетровщини: стратегія поступу в майбутнє»

11 **Тітова Н.** Роль головної бібліотеки регіону в зміцненні позицій сільської бібліотеки

13 **Цуріна І., Білик О.** III Всеукраїнська школа методиста

14 **Юхневич Ю.** Інтелектуальний простір публічних бібліотек

З досвіду роботи

15 **Бабій Л.** Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка – духовна скарбниця Прикарпаття

18 **Богза Н.** Публічна бібліотека в процесі трансформації: від інформаційної установи – до центру місцевої громади

21 **Амельченко Ю.** Бібліотека проти самотності

Бібліотека в правовому полі

22 **Розколупа Н.** До питання організації мережі публічних бібліотек в Україні

Бібліотечні кадри

24 **Бейліс Л.** До питання креативності бібліотечної роботи і особистісних мотивів її виконання

Сторінка методиста

28 **Білик О., Гудімова Н.** Роздуми щодо оцінювання якості роботи бібліотеки

З досвіду роботи

32 **Хамедюк А.** Відкриті захисти дипломних робіт у бібліотеці

Ювілеї та ювіляри

33 **Ракитянська В.** Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка – 125 років

34 **Вітаємо** ветеранів

Події. Факти

35 **Мирош Т.** Мережа Інтернет-центрів у бібліотеках розширюється

36 **Присудження** Нобелівської премії з літератури–2011

Книжкові скарби

36 **Серебрян О.** Книги, яким сто років

Книжкова полиця

37 **Найкраща** книга Форуму видавців–2011

38 **«Є поети для епох»**

Офіційні документи

38 **Укази** Президента України

38 **Про** відзначення державними нагородами України з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек

39 **Про** внесення змін до Указу Президента [Про щорічну премію Президента України «Українська книжка року»; Склад Комітету зі щорічної премії Президента України «Українська книжка року»]

40 **Ада Семенівна Чачко** [некролог]

40 **Покажчик** публікацій «Бібліотечної планети» за 2011 рік

*Т. Вилегжаніна, генеральний директор
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»,
заслужений працівник культури України*

КРИЗА ЧИТАННЯ ЯК СУЧАСНА ПРОБЛЕМА СВІТОВОГО РІВНЯ

ОДНИМ із ключових показників успішного національного розвитку, конкурентоспроможності держави на світовому ринку є рівень культури та освіти кожного її громадянина. Головною ознакою, що визначає цей рівень, завжди було і залишається читання, яке можна розглядати як ключ до інформації.

На проблему читання в Україні звернули увагу практики і науковці декілька років тому, але й досі немає стратегії її розв'язання. Розроблено тільки концепцію, а це, як відомо, система поглядів – не більше.

У світі до розгляду вказаної проблеми звернулися значно раніше. Починаючи з середини ХХ століття, і особливо у 80-ті роки, в західних країнах відбулося усвідомлення феномену функціональної (вторинної) неписьменності, що іноді називають «кризою читання». Прояв цього феномену – часткова або повна втрата значними групами населення навичок читання, низький рівень сприйняття прочитаного – призводять до низки негативних соціальних і економічних наслідків. Виходячи з цього, проблемі читання приділяється неослабна увага. Різні заходи, спрямовані на «захист читання», «стимуляцію читання», «терапію читання», проводилися в багатьох країнах; у деяких із них у 1980–1990-х рр. формувалася «політика у сфері читання».

Прикладом країни, в якій здійснюється цілеспрямована національна політика у сфері читання, може слугувати Франція. Міністерство культури цієї держави створило спеціальне Управління у справах книги і читання, яке сформувало комплексну програму з урахуванням усього «шляху книги» – від моменту її створення автором (за державної підтримки) до отримання книги читачем. Після ряду вжитих заходів було досягнуто значних успіхів у бібліотечному обслуговуванні населення: побудовано нові споруди та покращено стан приміщень публічних бібліотек, освоєно «нові території» для організації читання тих мешканців, які зазвичай не приходять до бібліотеки (насамперед функціонально неписьменних та «слабких» читачів). Це була справа не тільки Міністерства культури Франції і не тільки публічних бібліотек країни. Із метою вирішення проблем читання уклалися партнерські міжміністерські угоди (між міністерствами культури, юстиції, оборони, сільського господарства та ін.), що дозволило проводити узгоджену політику в спільній боротьбі з функціональною неписьменністю, розширити можливості фінансування. Така політика сприяла зближенню і досягненню взаєморозуміння між викладачами навчальних закладів, працівниками соціальних служб та бібліотекарями, зумовила більш тісну кооперацію їх діяльності, дозволила організувати спільні підготовчі курси.

Дещо в іншому напрямі здійснюється національна політика у сфері читання в США, де створено Центр книги (1997), що має повноваження урядової агенції і є частиною Бібліотеки Конгресу. Цей центр є прикладом успішного громадсько-приватного партнерства. Він реалізує освітню програму Бібліотеки Конгресу, що орієнтована на просування книги, читання й бібліотек через три партнерські мережі в країні. Вони включають 46 філій-центрів у штатах і окрузі Колумбія, 90 національних освітніх, бібліотечних і цивільних організацій, понад 12 академічних та дослідницьких установ.

Масова популяризація книги і читання здійснюється в Нідерландах, Німеччині, Великій Британії. Такі організації, як ЮНЕСКО, ІФЛА, Міжнародна організація читання, теж опікуються цією проблемою.

Набутий досвід свідчить, що політика залучення до читання поступово переходить від рівня відомчих завдань шкіл, бібліотек, книговидавців на національний рівень і стає турботою держави. Така політика здійснюється за підтримки держави навіть у тих випадках, коли нею займаються громадські й інші недержавні організації. Проте світовий досвід показує, що більша ефективність досягається саме тоді, коли вдається подолати відомчі бар'єри і проводити цю політику в національному масштабі через узгоджену й цілеспрямовану систему заходів для вирішення проблем у сфері читання та функціональної грамотності.

Такі кроки робить і наша держава. В Україні 2009 р. розпорядженням Кабінету Міністрів схвалено Концепцію Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року. Але саму програму, на жаль, не було прийнято. Ще роком раніше громадськість була ознайомлена з Концепцією Державної цільової програми популяризації вітчизняної книговидавничої продукції на 2012–2016 роки. Нині планується на основі цих двох концепцій розробити одну Державну цільову програму популяризації вітчизняної книговидавничої продукції та підтримки читання.

Сьогодні, коли говорять про складну ситуацію у сфері читання, зниження інтересу до нього та його якості, намагаються зіставляти рівень читання в різні часи й різних верств населення. Але при цьому не диференціюють саме поняття «читання», не розглядають його в усій різноманітності, адже існують

різні його види, напрями і, врешті-решт, моделі, наприклад: ділове, нормативне, навчальне, дозвілле, самоосвітнє, сімейне і т. ін.

Читання є складним для пізнання феноменом. Так, Емануїл Кант вважав його «річчю в собі», тобто непізнаним на раціональному рівні поряд із таким поняттям, як «свобода». Формуючись протягом тисячоліть під впливом релігійних, культурних, соціальних, технологічних факторів, читання ввбрало в себе всі особливості різних епох. Учені, які досліджують історію книжної культури, доводять, що специфіка читання існувала в період Античності, Середньовіччя, епоху Просвітництва, у Новий і Новітній час. Не втручаючись в історичний дискурс, розглянемо існуючу проблему з точки зору українських реалій.

Останнім часом ми проголошуємо, що саме через книгу людина залучається до національної й світової культури, що сучасні публічні бібліотеки є інформаційними та соціокультурними центрами у своїх регіонах і це відповідає вимогам суспільства. Вони роблять усе можливе і неможливе для того, аби залучити різні верстви населення до читання, посилюючи інформаційні та соціокультурні функції, які, до речі, визначені статутами бібліотек різних рівнів. Основними й пріоритетними формами соціокультурної діяльності є організація читачьких клубів, літературних зустрічей, конкурсів, встановлення зв'язків із громадськістю, засобами масової інформації, а також проектна співпраця з міжнародними і вітчизняними фондами та організаціями.

Про те, що проблема читання існує, свідчать результати багаторічного дослідження Інституту соціології НАН України, проведеного до 20-ї річниці Незалежності України, під час якого щороку було опитано в середньому 1 800 осіб за репрезентативною вибіркою (це доросле населення України старше 18 років). Результати невтішні: кількість тих, які читали художню літературу, зменшилася з 38% у 1994 р. до 21% – у 2010 р., а відвідування бібліотеки, відповідно, з 7% до 4%.

Рівень сучасного читання обговорюють усі: книговидавці й бібліотекарі, вчителі й батьки, лікарі (бібліотерапія) й психологи. Останнім часом навіть чиновники всіх гілок влади долучилися до цієї дискусії. Але, на жаль, єдиного підходу до розв'язання проблеми і досі не існує, тож працівники бібліотек залишаються сам на сам із застарілими фондами без належної інформації щодо книговидання в Україні.

Бібліотечні працівники не мають достатньої інформації щодо сучасного літературного процесу, та й користувачі бібліотек теж. У списках незадоволеного читачького попиту (його вивчення здійснює з 1960-х рр. ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»; НПБУ) майже немає імен молодих письменників, лауреатів та переможців багатьох українських конкурсів. Ми, безумовно, намагаємося інформувати колег на шпальтах журналу «Бібліотечна планета», але, мабуть, цієї інформації замало. Вивчення незадоволеного читачького попиту здійснюватиметься НПБУ на замовлення Міністерства культури України в 2012 р. Такі соціологічні розвідки буде проведено й у регіонах країни, що допоможе в

реалізації державних і цільових програм щодо випуску та закупівлі книговидавничої продукції.

На читачьких уподобаннях позначилось і впровадження новітніх інформаційних технологій, які стрімко ввірвалися в наше життя. Інтернет став важливим чинником еволюції комунікаційного середовища сучасної України, популярною формою інтерактивного спілкування, особливо у молоді. На тлі проблем, що пов'язані з читанням, існує думка, що противагою друкованій книзі є електронні комунікації. Наразі навколо Інтернету складається нова міжнародна спільнота віртуальних читачів, які дістали вільний доступ до електронних каталогів і повнотекстових баз даних традиційних бібліотек усього світу, а також до електронних бібліотек, що широко представлені в Мережі. На карти пам'яті електронних книг можна скопіювати тисячі літературних та інших творів, які розміщені на численних сайтах Інтернет-бібліотек.

Однак, на нашу думку, впровадження нових інформаційних технологій, поява електронних книг і бібліотек, віртуальних читачів не є противагою традиційній бібліотеці, навпаки – це сприяє покращанню її іміджу, якщо вона включена до Інтернет-середовища. Підтвердженням цього є новий суспільний рух – буккросинг, що з'явився в 2001 р. Його сутність у тому, що будь-яка особа, прочитавши книгу, залишає її в якомусь публічному місці – парку, кафе, поїзді, бібліотеці – для того, щоб інша людина мала змогу знайти й прочитати це видання і, у свою чергу, повторити процес «книгвороту». Стеження за «подорожжю» книги здійснюється через спеціальні сайти в Інтернеті. Член руху – буккросер – реєструється на цих сайтах сам, реєструє видання, які готовий «відпустити» (при цьому кожне з них отримує свій код), робить запис, де і коли книгу буде «звільнено», і залишає її в публічному місці. Людина, котра знайшла таку книгу, вводить її код на сайті, тим самим потрапляє до журналу даного видання і робить там запис, про що повідомляється буккросер, який «відпустив» книгу.

Рух буккросерів сьогодні налічує понад 400 тис. осіб і діє по всій земній кулі. У Росії вже зареєстровано понад 6 тис. «мисливців» за книгами, а при бібліотеках створено «безпечні полиці» для буккросерів.

В Україні сайти буккросингу мають такі адреси: <http://bookcrossing-ua.at.ua>; <http://bookcrossing.in.ua>; www.bookcrossing.4t.com. Перша українська буккросинг-точка відкрилася в київському літературному кафе «Купідон», що на розі вулиць Пушкінської та Прорізної. Вона започаткована Інтернет-виданням «Проза» з метою підтримки і популяризації книги, залучення до читання. Серед бібліотек піонером цього руху є Рівненська державна обласна бібліотека, де на абонементі було створено полицю вільного обміну книгами їх власниками. Така практика поширена й в інших бібліотеках України. Дехто скаже, що це не бібліотечна форма роботи, але існуючі форми діяльності бібліотек не є догмою, вони можуть змінюватися під впливом часу й актуальних завдань. Ми багато чого привносимо в бібліотечну справу, яка сьогодні є симбіозом багатьох суміжних наук. І буккросинг, безумовно, буде цікавим,

особливо для молоді. Проте, якщо впроваджувати його в бібліотеці, слід пам'ятати про неможливість перебування в її приміщенні документів, не взятих на матеріальний облік, і подбати про розв'язання цього питання.

Подоланню кризи читання сприяють і електронні бібліотеки, створення яких, безперечно, є перспективним. На початку XXI століття компанія Google розпочала проект Google Books Search, у рамках якого здійснюється масштабне сканування книг. Сьогодні Інтернет-бібліотека Google – одна з найбільших у світі (налічує понад 7 млн книг, переважно англійською мовою, з пошуковими функціями, що є передовими в технологічному плані). Так, із 2005 р. відкрито доступ до мобільної версії сервісу для власників портативних пристроїв, мобільних телефонів, комунікаторів, кишенькових ПК тощо.

Не можна не згадати про ще кілька світових проектів, що є амбіційними і вдалими. Це європейська електронна бібліотека Europeana, яку створено під егідою Євросоюзу в 2008 р. за принципом розподіленого ресурсу з метою оцифрування культурного надбання Європи та із завданням у 2010 р. відкрити для користувачів безкоштовний доступ до 10 млн документів; «Всесвітня цифрова бібліотека» (World Digital Library), створена за принципом інтегрованого ресурсу з безкоштовним доступом до культурних надбань усіх країн та народів світу (до числа учасників проекту входить Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України, Наукова бібліотека Національного університету «Кієво-Могилянська академія», ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»). Проект НПБУ «Культура України» (<http://elib.nplu.org>), в основу якого покладено інтегрований принцип формування ресурсів і який орієнтовано на широке коло користувачів, ставить за мету реалізацію просвітницької (розповсюдження знань про культуру і мистецтво України), наукової (сприяння поглибленому вивченню предмета вченими і фахівцями у галузі суспільних та гуманітарних наук), довідкової (задоволення потреб в інформації з питань культури) функцій. Подальше просування цього проекту залежить від нас з вами, тому що саме ми можемо пред'явити розмаїття й багатство культури України всьому світу.

Наостанку хочу зазначити, що розв'язання проблеми читання передбачає довгострокову, цілеспрямовану роботу, за підтримки держави, багатьох соціальних інститутів, до яких належать і бібліотеки. Щоб досягти успіхів у її реалізації, треба бути готовими до реформ, що проводяться в нашій країні, підкріпляти свої аргументи цифрами, фактами, дослідженнями, спільними корпоративними проектами.

КОНФЕРЕНЦІЇ. СЕМІНАРИ. ЧИТАННЯ

*І. Шевченко, к. пед. н., доцент,
директор Інституту післядипломної освіти,
професор кафедри Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв,
президент Української бібліотечної асоціації,
заслужений працівник культури України*

БІБЛІОТЕКИ НИНИ – БІЛЬШЕ, НІЖ БІБЛІОТЕКИ

13–18 серпня 2011 р. у м. Сан-Хуан (Пуерто-Рико) проходили Міжнародний конгрес і 77-ма Генеральна конференція та Асамблея ІФЛА, що присвячувалися темі «Бібліотеки – більше, ніж бібліотеки: інтеграція, інновація та інформація для всіх». Українську бібліотечну асоціацію (УБА), як члена ІФЛА, на конгресі представляли президент УБА, директор Інституту післядипломної освіти НАКККіМ І. Шевченко та член УБА, завідувачка відділу обслуговування Херсонської обласної бібліотеки для дітей О. Разміровська.

Завдяки чітко розробленій програмі форуму учасники мали можливість детально обговорити актуальні для діяльності бібліотек світу проблеми, а саме: забезпечення населення планети якісним бібліотечно-інформаційним обслуговуванням; зміни в технологіях; зростання обсягів інформації та її необхідність для користувачів; вплив на бібліотечну професію нових форм використання та створення інформації.

Відкриваючи конференцію, президент ІФЛА Е. Тайс привітала учасників та зазначила, що в епоху

стрімкого зростання кількості інформації питання доступу до неї залишається актуальним. У своїй доповіді вона висловила думку, що «за всю історію надання інформації ніколи не було такої гострої потреби в бібліотеках, як сьогодні, завдяки тому, що вони надають доступ до знань та інформації. З одного боку, є глобальне зростання обсягів інформації, а з другого – багато хто відчуває гострий дефіцит у ній через безліч бар'єрів. ІФЛА і весь бібліотечний світ усвідомлюють, що безперешкодний доступ до інформації є важливою складовою політичної стабільності у світі, подолання кризи, зниження рівня бідності, кількості захворювань і покращання екологічної ситуації. За своєю суттю доступ до інформації забезпечує справедливе суспільство для всіх». Нагадавши вислів знаменитого натураліста Ч. Дарвіна про те, що виживають не найсильніші і не найрозумніші, а переважно ті, які краще пристосовуються до змін, Е. Тайс закликала колег адаптуватися в новому середовищі та ініціювати зміни, демократизувати інформацію так, як це вміють саме бібліотекарі.

У своїй доповіді президент ІФЛА прокоментувала глобальні кризові події, що відбулися з моменту останньої конференції. «Безумовно, економічна криза вплинула на наше життя в багатьох аспектах, – зазначила вона. – Як бібліотекарі, ми повинні тепер робити більше за менших можливостей. Нестабільність валют, зміни економічного статусу кількох розвинутих країн впливають на діяльність бібліотек. Доти, поки глобальна економічна ситуація не зміниться на краще, бібліотекарі мають шукати нові, альтернативні способи створення якісних служб, незважаючи на зменшення бюджету і зростання вартості послуг».

На пленарному засіданні основну доповідь зробив доктор Ф. Піко – один із визначних і шанованих діячів Пуерто-Рико, відомий гуманіст, священник, історик, який зробив значний внесок у порятунок і документування національної історичної спадщини, популяризацію літератури країни, а також у роботу з малозабезпеченими групами населення. Доповідь «Друге життя текстів: коли Інтернет-сайт стає раєм» Ф. Піко присвятив темі еволюції текстів та проблемам збереження їхнього змісту при оцифруванні, а також ролі бібліотек у цьому процесі.

Цікавою і корисною для українських учасників стала сесія, присвячена Програмі побудови потужних бібліотечних асоціацій (BSLA), адже УБА разом із п'ятьма національними бібліотечними асоціаціями інших країн отримала в 2010 р. грант ІФЛА за цією Програмою. Порівнюючи результати роботи УБА і здобутки зарубіжних колег, ми пересвідчилися, що реалізуємо цей проект успішно, маємо певні переваги і досягнення, а також накопичили досвід, яким можна поділитися. Було досягнуто домовленості щодо презентації представниками УБА результатів проектної роботи за Програмою BSLA на Конференції ІФЛА 2012 р. у Гельсінкі (Фінляндія).

У рамках Програми, з моменту її започаткування в 2010 р., пройшло багато семінарів і тренінгів; зростає кількість тренерів, модулів та навчальних матеріалів. Усі модулі Програми доступні для її членів на Електронній навчальній площадці ІФЛА, переклади матеріалів доповнюються в міру їх надходження. До участі у Програмі з 2011 р. долучилися Чилі та Аргентина.

Під час постер-сесії УБА представила презентацію, присвячену святкуванню Всеукраїнського дня бібліотек у новому форматі, з ілюстраціями та цікавими прикладами. Змістовні діалоги, корисні знайомства, перспективи можливої співпраці обговорювалися з колегами з Ізраїлю, Канади, Литви, Македонії, Сербії, США, Фінляндії.

Окремим великим заходом конференції стала виставка, на якій презентувались інформаційні продукти та послуги національних асоціацій, книговидавців. Тут також можна було дізнатися про нові сервіси та започаткувати партнерські стосунки.

Значний інтерес учасників бібліотечного форуму викликала інформація стосовно співпраці ІФЛА з ЮНЕСКО, що здійснюється за кількома напрямками:

- збереження міжнародної документальної спадщини у рамках програми «Пам'ять світу» (ця ініціатива має на меті забезпечити визнання документальної

спадщини, що має міжнародне, національне та регіональне значення, ведення її реєстру та присудження спеціального знака з метою ідентифікації пам'яток. Станом на 2010 р. Україна не мала національного реєстру документальної спадщини);

- надання доступу до багатомовного і мультикультурного контенту за допомогою Світової цифрової бібліотеки, спільного проекту ЮНЕСКО та Бібліотеки Конгресу США (цю ініціативу підтримують і бібліотеки України, зокрема, НПБУ створює електронну бібліотеку «Культура України», що є складовою Національної електронної бібліотеки. Метою є інтеграція культури України в європейський і світовий інформаційний простір, зміцнення культурних зв'язків та формування позитивного іміджу країни у світі);

- просування медійної й інформаційної грамотності, принципів відкритого доступу до інформації;

- реалізація рішень Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (WSIS).

Усі ці напрями співпраці ІФЛА та ЮНЕСКО передбачається підтримувати та розвивати. Так, у вересні 2012 р. планується проведення Міжнародної конференції з цифрового збереження друкованих документів. Цей захід покликаний привернути увагу до зазначеного питання, а також до проблеми розроблення стратегій з оцифрування у світі.

ЮНЕСКО також співпрацює із Секцією з інформаційної грамотності ІФЛА, розробляються критерії медійної та інформаційної грамотності. Про це співробітництво, а також про конференцію, присвячену електронним книгам, розповів у своєму інтерв'ю бюлетеню «ІФЛА експрес» Я. Карклінс – помічник Генерального директора з комунікацій та інформації ЮНЕСКО (<http://express.ifla.org/node/5117>).

Цікавою була доповідь професора Д. Ло «Бібліотекарі майбутнього», який розпочав свій виступ із цитати знаменитого письменника А. де Сент-Екзюпері: «Що стосується майбутнього, то нашим завданням повинно бути не його передбачення, а його здійснення». Доповідач мав на увазі те, що бібліотекарі мають працювати на перспективу, не говорити про майбутнє, а наближати його своїми зусиллями, свідомо і професійно сприймати зміни та пропонувати користувачам такі послуги, що викличуть їх здивування, будуть неочікувано новими, корисними й приємними. Бібліотекарі майбутнього, на думку Д. Ло, повинні бути схожими на Джеймса Бонда – одночасно чарівними, досвідченими і надійними, вміти використовувати цифрові технології при збиранні та опрацюванні фактів. Важливо, щоб вони були завжди попереду представників інших професій, активно демонстрували лідерство, прагнули до впровадження змін. А ще були провокаторами та аналітиками, здатними до партнерства і роботи в команді, фахівцями, які проводять дослідження нової якості й активно борються за інформаційну свободу.

На засіданні секції публічних бібліотек йшлося про необхідність зробити пріоритетом інтереси користувача, таким чином підтверджуючи правильну орієнтацію на «читачецентризм», визначену «Стратегією УБА». При цьому наголошувалося на тому, що доцільно залучати користувачів до роз-

робки планів розвитку бібліотек, а бібліотекам – дослуховуватися до їхніх пропозицій. Таке планування може стосуватися змін простору бібліотеки, її ресурсів, послуг і т. ін. Для цього бібліотекарям потрібна сміливість, адже реальний «читачецентризм», як виявляється, справа не така проста, і для повного його розуміння вітчизняним фахівцям слід вчитися.

Питання електронних книг та їх впливу на майбутній розвиток бібліотек також було в центрі уваги учасників конференції. Йому присвячувалися окремі засідання, під час яких у дискусіях розглядалися моделі відповідного абонементу, що розробляються експертами в галузі електронних книг.

Учасники форуму з нетерпінням чекали оголошення переможців премії «Доступ до навчання», ініційованої, як відомо, Фондацією Білла та Мелінди Гейтс. Щороку ця відзнака вручається публічним бібліотекам і подібним установам за межами США за інноваційний підхід до надання населенню вільного доступу до інформації та Інтернету. Переможці отримують 1 млн доларів США. Лауреатом 2011 р. стала Інформаційна мережа (ALIN), що забезпечує доступ до знань та інформації за допомогою інноваційних засобів населенню важкодоступних районів у Кенії, Уганді й Танзанії. Компанія «Майкрософт» для допомоги центрам з обслуговування користувачів надає програмне забезпечення та навчальні матеріали на суму понад 270 тис. доларів США.

Центри ALIN орієнтовано на надання сільськогосподарської інформації, оскільки мешканці цих територій мають невеликі фермерські господарства і потребують практичної інформації в питаннях боротьби з посухою, шкідниками рослин, пошуку ринків для продажу своєї продукції. Вони також опікуються питаннями охорони здоров'я, способами підвищення рівня життя, адміністративними проблемами, зокрема звільнення від податків. «Усі спеціалісти в галузі знань та інформації можуть взяти за зразок цю інноваційну модель надання цільової й адаптованої до потреб користувача інформації», – заявила на церемонії вручення премії директор Глобальної бібліотечної ініціативи Фонду Білла та Мелінди Гейтс Д. Якобс.

У 2011–2012 рр., як зазначила у своїй звітній доповіді генеральний секретар ІФЛА Дж. Ніклсон, Федерація окреслила для себе п'ять ключових напрямів діяльності:

- оцифрування бібліотечних фондів і колекцій;
- посилення присутності ІФЛА у країнах та регіонах;
- адвокаційні акції та кампанії;
- збереження культурної спадщини;
- підтримка полікультурних проектів і розвиток мов.

Національні бібліотечні асоціації в різних країнах, особливо ті з них, що є членами ІФЛА, мають вибудовувати свою діяльність з урахуванням цих пріоритетних напрямів, планувати та реалізувати національні й міжнародні проекти, інформувати про них світове бібліотечне співтовариство. У 2012 р. ІФЛА реалізовуватиме програми розвитку членства та

BSLA, підтримки студентів і випускників бібліотечних шкіл, забезпечення відкритого доступу до інформації як невід'ємного права людини.

Хотілося б окремо наголосити на тому, що ІФЛА, прагнучи до розвитку членства, посилення впливу та підтримки організаційного розвитку, використовує сучасні тенденції в галузі комунікацій. Уся інформація про діяльність відображається на сайті ІФЛА. Його дизайн і контент постійно оновлюються; заохочується застосування нових форм поширення новин, використання таких соціальних мережевих сервісів, як блоги, Twitter, Facebook, LinkedIn тощо. Для стимулювання цього процесу засновано премію «Кращий спеціаліст з поширення інформації ІФЛА». Вона може бути присуджена будь-якому члену Федерації, котрий має безпосередній стосунок до її конкретних структурних одиниць. Можливо, варто започаткувати щось аналогічне й в УБА.

І ще одне цікаве та абсолютно нове для нас явище – антиконференція. Цей термін застосовується тоді, коли організатори намагаються уникнути типових штамтів проведення конференцій – таких, як реєстраційні внески, презентації і принцип організації «зверху до низу». В бюлетені конференції «ІФЛА експрес» наведено приклади таких антиконференцій, проведення яких передбачено планами роботи в 2011–2012 рр. Це LibraryCamp Australia, який проходив у вересні 2011 р. в Австралії, в місті Перт, та IFLAcamp, що має відбутися 9–10 серпня 2012 р. у фінському місті Хамеєнлінна.

Докладніше про феномен антиконференції можна дізнатися з праці Kathryn Greenhill & Constance Wiebrands' The unconference: a new model for better professional communication, де наведено способи та методи організації антиконференцій, пов'язані з цим проблеми, а також відгуки учасників. Автори пропонують неформальні форми засідань, програма яких визначається самими учасниками, в інтерактивному режимі, з використанням нових веб-технологій.

Тих, що матимуть ідеї стосовно використання такого формату проведення професійного спілкування, після ознайомлення з методикою щодо організації цього в УБА, запрошуємо до дії!

Хотілося б зазначити, що участь представників України у конференції ІФЛА стала можливою завдяки програмі «Бібліоміст», а також засновникам спеціальної премії на вшанування пам'яті виконавчого директора Бібліотечної асоціації Великої Британії Боба МакКі, наданої саме молодому бібліотекарею з України.

Наступна, 78-ма Генеральна конференція і Асамблея ІФЛА відбудеться в серпні 2012 р. у Гельсінкі. УБА планує розгорнути ініціативи щодо забезпечення участі більш широкого кола членів асоціації у конференції. Отже, слідкуйте за інформацією на сайті: www.ula.org.ua

*З. Савіна, заступник генерального директора
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»,
заслужений працівник культури України*

УЧАСНИКІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ДИРЕКТОРІВ ДЕРЖАВНИХ ТА ОБЛАСНИХ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК ПРИЙМАЄ ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

ПРОТЯГОМ 6–9 вересня ц. р. у м. Івано-Франківську проходила традиційна Всеукраїнська науково-практична конференція директорів державних та обласних універсальних наукових бібліотек «Публічні бібліотеки України в контексті реформ». На її відкритті в Івано-Франківській ОУНБ ім. І. Франка учасників заходу вітали: голова Івано-Франківської обласної ради Олександр Сич, заступник голови обласної державної адміністрації Роман Струтинський, заступник начальника управління ОДА Василь Тимків.

У конференції брали участь начальник відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек Міністерства культури України Лариса Нікіфоренко, завідувач кафедри українознавства Івано-Франківського національного медичного університету, академік АН вищої школи України, д. філол. н., професор Володимир Качкан, генеральний директор Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, д. іст. н., професор Мирослав Романюк, голова Івано-Франківської обласної організації Національної спілки письменників України Євген Баран, дирекція міжнародної програми «Бібліоміст», директори національних, державних, обласних універсальних наукових бібліотек України.

Проблематика заходу включала п'ять тематичних напрямів: нормативно-правове забезпечення діяльності публічних бібліотек; еволюція їх структури й функцій; розвиток нових інформаційних технологій; бібліотека як соціокультурний феномен; сучасні підходи до організації краєзнавчої діяльності бібліотек.

Відкриваючи пленарне засідання, начальник відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек Міністерства культури України Л. Нікіфоренко докладно зупинилася на сучасних проблемах нормативно-правового забезпечення діяльності публічних бібліотек. Завідувач кафедри українознавства Івано-Франківського національного медичного університету, академік АН ВШ, д. філол. н., професор В. Качкан підкреслив важливу місію бібліотекарів як фахівців, від яких залежить інтелектуальне майбутнє України і подарував ОУНБ ім. І. Франка свої книги. Діяльність свого закладу зі створення національної бібліографії розкрив генеральний директор Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, д. іст. н., професор М. Романюк.

Питанням кризи читання як сучасної проблеми світового рівня присвятила свій виступ генеральний директор ДЗ «Національна парламентська бібліотека України» Т. Вилегжаніна, а генеральний директор

Національної бібліотеки України для дітей А. Кобзаренко накреслила шляхи вирішення проблеми дитячого читання.

Наступного дня конференція проходила на базі Долинської центральної районної бібліотеки, де учасників вітали представники районного керівництва. Перед гостями виступили Долинський муніципальний духовий оркестр народних інструментів «Карпатські музики» та дитячий зразковий ансамбль танцю «Бойківчанка». Учасники конференції ознайомилися з роботою бібліотеки і продовжили обговорення актуальних питань.

Цікавою була доповідь ученого секретаря НПБУ Н. Розколупи, яка висвітлила законодавчі аспекти проблеми організації мережі публічних бібліотек України. Докладно розкрила діяльність публічних бібліотек у дзеркалі статистики зав. відділу НПБУ І. Цурина. Інформаційно насиченим був виступ директора Миколаївської ОУНБ ім. О. Гмирява Н. Богзи, яка презентувала тему «Публічна бібліотека в процесі трансформації: від інформаційної установи до центру місцевої громади». На завершення дня учасники конференції побували в с. Лолин, де ознайомилися з цікавою роботою сільської книгозбірні.

Третього дня учасники конференції відвідали бібліотеки сіл Тисменичани та Цуцилів Надвірнянського району, де, зокрема, подивилися виступ фольклорно-етнографічного колективу «Перевесло» с. Фитьків. Продовжилася конференція в туристичному комплексі «Карпати» м. Яремче. Інтерес присутніх викликали доповіді головного бібліотекаря НПБУ О. Мастіпан за результатами дослідження «Стан фондів публічних бібліотек України (розділ фонду «Суспільні науки)», директора Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва Н. Морозової «Скайп як засіб для створення нового комунікаційного середовища для бібліотечних працівників району», директора Одеської ОУНБ ім. М. Грушевського Ю. Амельченко «Соціокультурний аспект діяльності публічних бібліотек Одеської області: досвід реалізації соціальних проектів». Учасники конференції мали можливість поспілкуватися з начальником управління культури обласної державної адміністрації Володимиром Федораком.

Останній день конференції було присвячено підбиттю підсумків роботи та обміну думками бібліотечних фахівців України щодо шляхів подальшого розвитку бібліотечної справи.

Окремі доповіді і виступи учасників конференції див. у цьому числі журналу.

ФОРУМ СІЛЬСЬКИХ БІБЛІОТЕК ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

У вересні 2011 р. у приміщенні Дніпропетровської облдержадміністрації відбувся Перший регіональний форум «Сільські бібліотеки Дніпропетровщини: стратегія поступу в майбутнє». Його ініціаторами та організаторами стали управління культури і туризму облдержадміністрації та Дніпропетровська ОУНБ (ДОУНБ) ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія.

Основною метою Форуму було висвітлення актуальних питань сучасного функціонування сільської бібліотеки, створення і розвиток її нової моделі; визначення її місця й ролі у формуванні культурного та інформаційного простору регіону; підвищення іміджу сільських бібліотечних закладів, привернення уваги органів місцевого самоврядування і громадськості до вирішення їх проблем.

У роботі Форуму взяли участь керівники Дніпропетровської облдержадміністрації та обласної ради,

голови районних рад, представники управління культури і туризму облдержадміністрації, Міністерства культури України, Профспілки працівників культури, Української бібліотечної асоціації, начальники управлінь та відділів культури райдержадміністрацій, депутати різних рівнів, фахівці Національної парламентської бібліотеки України, директори районних ЦБС, центральних районних бібліотек, бібліотекарі сільських книгозбірень, працівники закладів освіти та засобів масової інформації.

Присутні ознайомилися з виставкою-переглядом інформаційно-документальних матеріалів «Сільські бібліотеки Дніпропетровщини: стратегія поступу в майбутнє» та отримали пакет змістовних методичних матеріалів, підготовлений провідними фахівцями ДОУНБ.

Пропонуємо вашій увазі резолюцію, прийняту на Форумі, та доповідь директора ДОУНБ Н. Тітової.

РЕЗОЛЮЦІЯ ПЕРШОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ФОРУМУ «СІЛЬСЬКІ БІБЛІОТЕКИ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ: СТРАТЕГІЯ ПОСТУПУ В МАЙБУТНЄ»

м. Дніпропетровськ

23.09.2011

Ми, учасники Форуму сільських бібліотекарів, представляючи інтереси багатотисячної читацької аудиторії, схвалюємо ініціативу Дніпропетровської обласної державної адміністрації та Дніпропетровської обласної ради зі скликання Форуму сільських бібліотекарів, відзначаємо його актуальність в контексті розвитку сучасної культури України, усвідомлюємо винятково важливу роль сільської бібліотеки як головного інформаційно-культурного центру села, що забезпечує конституційне право на вільний доступ до інформації, знань, культурних цінностей.

У даний час у сільських бібліотеках відбуваються серйозні зміни, пов'язані з підвищенням їх ролі в житті місцевих громад, розширенням функцій і діапазону послуг. Сільська бібліотека, максимально наближена до населення, стає центром громадського і культурного життя, сприяє соціальному та культурному відродженню села, просуванню книги і розповсюдженню читання. Тому повністю поділяємо думку Президента України, висловлену на засіданні гуманітарної ради 30 червня цього року, про всебічну підтримку сільських клубів і бібліотек, оскільки це є пріоритетом державної політики України.

Разом з тим, бібліотека в сільській місцевості більшою мірою, ніж у місті, відчуває складність економічних і соціальних проблем. Так, недотримання правових норм, визначених законодавчими документами з питань розвитку бібліотечної справи, низький рівень матеріально-технічного забезпечення знижують якість культурного й інформаційного обслуговування населення. Повна або часткова децентралізація бібліотечних систем послаблює сільські філії, позбавляючи їх можливості використання ресурсної бази ЦБС. Стан фондів сільських бібліотек потребує уваги: недостатньо періодичних видань, літератури з найактуальніших для користувачів тем і проблем, не вистачає дитячої літератури, зростає частка морально застарілих видань, відбувається фізичний занепад фондів, що веде до ослаблення ролі бібліотек у просуванні читання, поширенні інформації та книжкової культури.

Все більш критичним стає відставання бібліотек у сільській місцевості від міських бібліотек у сфері комп'ютеризації і запровадження нових інформаційних технологій. У ситуації формування єдиного інформаційного простору більшість сільських бібліотек взагалі не мають комп'ютерів і не можуть забезпечити своїм користувачам вільний доступ до інформації. Сільська бібліотека не в змозі взяти на себе функції інформаційного центру для органів місцевого самоврядування і територіальної громади, стати сполучною ланкою між ними. Таким чином, один із пріоритетних напрямів бібліотечної політики реалізується на селі не повною мірою. Враховуючи зазначене, головними пріоритетами розвитку сільських бібліотек на 2011–2012 роки визначаємо:

- зміцнення матеріально-технічної бази;
- підвищення рівня забезпечення фондів документами на традиційних та електронних носіях;
- комп'ютеризацію сільських бібліотек і підключення їх до загального інформаційного простору;
- удосконалення системи безперервної освіти працівників сільських бібліотек.

Учасники Форуму виходять з пропозиціями:

1. Районним державним адміністраціям, районним, сільським і селищним радам:

- передбачати в планах соціально-економічного розвитку районів питання бібліотечного обслуговування сільських жителів;
- забезпечувати гарантоване комплектування бібліотек новою літературою, періодичними виданнями у відповідності з потребами жителів села;
- підвищувати рівень матеріально-технічного оснащення сільських бібліотек, їх повної телефонізації, опалення, освітлення;
- прискорити темпи комп'ютеризації, підключення до локальних і регіональних мереж.

2. Відділам культури і туризму районних державних адміністрацій:

- при розробці регіональних концепцій соціально-економічного та культурного розвитку виділяти розділ «Сільські бібліотеки», визначаючи їх провідну роль у культурно-інформаційному просторі району;
- з метою підвищення загальноосвітнього рівня персоналу сільських бібліотекарів сприяти отриманню працівниками вищої бібліотечної освіти.

3. Дніпропетровській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія, обласній бібліотеці для молоді ім. М. Светлова, обласній дитячій бібліотеці:

- розробити «Регіональну програму комп'ютеризації бібліотек Дніпропетровської області»;
- надавати методичну допомогу в питаннях бібліотечного обслуговування сільського населення;
- на своїх веб-сайтах створити електронну сторінку «Сільські бібліотеки Дніпропетровщини: досвід роботи».

4. Дніпропетровській бібліотечній асоціації:

- з метою активного залучення сільських бібліотекарів області до вирішення професійних питань створити секцію «Сільські бібліотеки», засідання секції проводити відповідно до плану роботи асоціації у приміщенні Дніпропетровської ОУНБ ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія.

5. Засобам масової інформації:

- на сторінках місцевих періодичних видань, обласному радію та обласному телебаченні приділяти особливу увагу сільським бібліотекам, які залишаються в своїй більшості єдиними культурно-інформаційними закладами у сільській місцевості, популяризаторами інновацій, економічних та соціально-культурних змін у житті сільських громад Дніпропетровщини.

*Н. Тітова, директор
Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки
ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія,
заслужений працівник культури України*

РОЛЬ ГОЛОВНОЇ БІБЛІОТЕКИ РЕГІОНУ В ЗМІЦНЕННІ ПОЗИЦІЙ СІЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

СЬОГОДНІ одним із нагальних питань є проведення змін у сільських бібліотеках області, винайдення нових підходів до вирішення проблем інформаційного забезпечення жителів сільської глибинки, створення соціокультурного середовища для місцевих громад регіону. Президент України В. Янукович на засіданні Гуманітарної ради (30 червня 2011 р.) говорив про національні пріоритети розвитку держави, серед яких – робота зі зміцнення матеріально-технічної бази сільських клубів і бібліотек. Він, зокрема, зазначив: «Нам не треба розтягувати на роки це питання, його треба вирішувати негайно».

Сільська бібліотека як соціальний інститут відчуває на собі всі виклики і зміни сучасного світу, але, на відміну від великих організацій, їй складніше вистояти у вирі цих змін. Перед сільськими бібліотеками стоять найрізноманітніші завдання: від глоба-

льних, що пов'язані з розмиванням загальнолюдських цінностей, втратою національної ідентичності, конкуренцією з боку віртуального середовища та недоступністю електронної інформації, до найбільш нагальних проблем – слабкої матеріальної бази, відсутності телефону, тепла, світла, сучасного устаткування тощо.

Кардинальні перетворення в політичному та соціально-економічному устрої нашої держави спричинили необхідність істотних змін як у побудові обласної бібліотечної мережі, так і у визначенні осно-

вних напрямів діяльності бібліотек. Сільські книгозбірні області найбільш гостро відчули на собі всі проблеми перехідного періоду, який змусив їх перебудувати діяльність, змінювати пріоритети, проходити перевірку на стійкість і професіоналізм. Відповідно до окремих положень «Бюджетного кодексу України» та Закону України «Про місцеве самоврядування», в регіоні розпочався процес децентралізації бібліотечних систем (у 2005 р. їх було 31, зараз – 27). Згідно з постановою КМ України «Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками», мережа загальнодоступних бібліотек сфери відповідальності органів місцевого самоврядування скоротилася в Дніпропетровській області порівняно з 1998 р. на 42 заклади, серед яких 40 – обслуговують сільське населення.

Завдання ДОУНБ, як головної бібліотеки регіону, в цих умовах полягає в тому, щоб відслідковувати, аналізувати ситуацію, бачити в ній не тільки загрози, але й шукати вихід, максимально оперативно пропонувати зважені та реальні рішення. З метою надання доступу до інформації в окремих селах області з невеликою кількістю населення відкрито 45 пунктів видачі літератури.

Бібліотека бере на себе відповідальність за створення локального бібліотечно-інформаційного простору регіону як частини не тільки загальнодержавного, але й загальносвітового простору. Останніми роками фінансування процесів інформатизації в обласних бібліотеках здійснювалося за рахунок коштів Регіональної програми розвитку культури Дніпропетровської області на 2009–2012 роки.

ДОУНБ, як головна бібліотека регіону, очолює роботу з об'єднання ресурсів бібліотечних закладів області в єдину інформаційну бібліотечну мережу, результатом чого повинен стати «Зведений електронний каталог бібліотек Дніпропетровщини». На сьогодні учасниками Корпоративного електронного краєзнавчого каталогу «Дніпропетровщина» є 18 ЦБС області (з 1997 р.) та 7 вишівських бібліотек (з 2008 р.).

Проте слід зазначити, що успіхи, досягнуті завдяки системній роботі з інформатизації бібліотечних процесів на обласному рівні, не підкріплено належним чином на рівні сільських районів. Цей розрив руйнує саму ідею єдності інформаційного простору і принципу рівної доступності ресурсів та послуг для населення. Ми розуміємо, що сьогодні робота з інформатизації сільських бібліотек Дніпропетровщини потребує кардинальних змін. Із цією метою ДОУНБ розробила проект Комплексної програми комп'ютеризації бібліотек області на період до 2016 року. Ми маємо надію, що в 2012 р. із місцевих бюджетів буде профінансовано пілотний проект цієї Програми, який реалізуватиметься в сільських бібліотеках Верхньодніпровського, Апостолівського і Широківського районів.

Надання доступу до інформаційних ресурсів на базі сільських бібліотек забезпечуватиме конституційне право кожного громадянина на отримання інформації, прямо і опосередковано впливатиме на розв'язання проблем зайнятості жителів віддалених куточків області та на зменшення інформаційної нерівності сільських мешканців.

Завдяки ініціативі «Глобальні бібліотеки в Україні», що реалізується в рамках програми «Бібліоміст», у ДОУНБ відкрито Обласний тренінговий центр, в якому пройшли професійну підготовку з освоєння комп'ютерних технологій 339 бібліотечних працівників. А участь і перемога в конкурсах, оголошених цією Програмою, дала можливість 19 бібліотекам області одержати сучасне комп'ютерне обладнання.

На обласному рівні безперервну освіту бібліотечних фахівців організовано через курси підвищення кваліфікації та навчальні заходи ДОУНБ. Тільки за останні 5 років сучасні знання у сфері бібліотечної справи здобули близько 200 сільських бібліотекарів.

До системи підвищення кваліфікації працівників сільських книгозбірень сьогодні по праву можна віднести і вже сформований освітній проект професійного навчання – обласну виїзну проблемно-творчу лабораторію. Вперше її було проведено на базі Дніпропетровської районної ЦБС у 2002 р. як апробацію нової форми підвищення професійної компетентності сільських бібліотекарів, котрі через фінансові труднощі позбавлені можливості ознайомитись із професійною літературою, досвідом колег з інших регіонів. В останні роки методичним центром ДОУНБ було організовано і проведено такі творчі лабораторії, як «Сільська бібліотека – нова стратегія розвитку» (на базі Дніпропетровської РЦБС), «Сільська бібліотека в соціокультурній інфраструктурі села» (на базі ЦБС Верхньодніпровської РЦБС), «Сільська бібліотека: соціальні пріоритети розвитку» (на базі Апостолівської РЦБС), «Сільська бібліотека – інформаційно-культурний центр місцевої громади» (на базі Юр'ївської РЦБС), «Сільська бібліотека: центр краєзнавчої інформації» (на базі Петриківської РЦБС).

Важливою складовою роботи ДОУНБ як науково-методичного центру для бібліотек області є підготовка й видання великої кількості методичних та краєзнавчих посібників. Бібліотекарі високо оцінюють їх зміст і практичну цінність. Переважна більшість інновацій, висвітлених на сторінках цих видань, упроваджується в практику роботи бібліотек. Назвемо деякі з цих посібників: науково-методичний збірник «Бібліотечна Дніпропетровщина», на сторінках якого можна ознайомитись із нормативно-правовими документами, досвідом роботи бібліотек області; серія інформаційних видань «Методичний центр ДОУНБ інформує», щорічник «Бібліотеки Дніпропетровщини на сторінках місцевої преси», серія видань «Бібліотеки Дніпропетровщини: літопис подій», дайджести публікацій «Сільські бібліотеки: сучасні тенденції розвитку», збірники статей із досвіду роботи «Сільські бібліотеки Дніпропетровщини: традиції, пошук, майстерність».

У наше повсякденне життя активно впроваджується принцип «єдиного вікна». Але він стосується не тільки комунальних проблем і юридичних питань, а й культурного простору. Сучасна людина хоче знайти в одному місці й театр, і філармонію, і музей, і бібліотеку, і студентську лаву. А якщо говорити про сільську бібліотеку, то вона, як ніякий інший культурно-просвітницький заклад, уміє поєднувати всі ці функції у своїй повсякденній роботі, організовуючи літе-

ратурні й музичні вечори, заочні віртуальні подорожі залами світових музеїв, проводячи заняття з освоєння комп'ютерної грамотності й пошуку інформації в Мережі, базах даних, обслуговувати читачів різного віку і рівня освіченості.

Отже, роль головної бібліотеки регіону полягає в тому, щоб створювати умови та активно залучати бібліотекарів області в інноваційні процеси з метою

підвищення якості бібліотечного обслуговування кожного сільського жителя. Задля цього ми допомагаємо сільським бібліотекарям оволодівати навичками стратегічного мислення, вміло вибудовувати взаємини не тільки з односельцями, а й із колегами, керівниками, партнерами, вчимо бути максимально корисними для місцевої громади.

*І. Цуріна, завідувачка відділу,
О. Білик, доктор філософії, головний бібліотекар
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»*

ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКА ШКОЛА МЕТОДИСТА

З 7 по 11 листопада 2011 р. у ДЗ «Національна парламентська бібліотека України» проходила ІІІ Всеукраїнська школа методиста «Роль методичної служби в забезпеченні ефективної та якісної роботи публічної бібліотеки». Проводили її фахівці НПБУ та спеціалісти й тренери програми «Бібліоміст». Метою бібліотечного форуму стали: формування, удосконалення, розвиток знань, професійних компетенцій за всіма напрямками методичної діяльності та її адаптація до вимог сучасних стандартів у бібліотечній галузі; підняття світоглядних позицій на рівень цілісного бачення бібліотечних проблем. Саме робота методистів в інноваційному режимі сприяє формуванню нової генерації бібліотечних кадрів, які намагаються підвищувати свій професіоналізм і працювати відповідно до нових потреб українського суспільства.

Традиційно Школа розпочалася з презентацій методичних служб ОУНБ «Стимулювання інноваційної діяльності бібліотечних фахівців шляхом організації інформаційного обміну», завдяки яким учасники отримали можливість порівняти свою роботу зі здобутками колег. Обговорення накопиченого досвіду дозволило побачити позитивні зрушення, що відбулися в діяльності публічних бібліотек України за два роки з часу проведення попередньої Школи. Так, змінюється професійна свідомість та підвищується фахова обізнаність і компетентність бібліотекарів, поліпшуються умови їх праці; набирає динаміки комп'ютеризація бібліотек, зокрема сільських, за підтримки програми «Бібліоміст», бібліотеки активніше заявляють про себе в українському сегменті Інтернету; розвивається проектна діяльність та створюються нові багатоцільові програми розвитку бібліотек як регіонального, так і міжнародного значення; активізувалася робота з формування корпоративної бібліотечної мережі в регіонах; книгозбірні перетворюються на соціокультурні центри своїх територій.

У роботі Школи взяла участь начальник відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек Міністерства культури України Л. Нікіфоренко, яка висвітлила основні аспекти державної політики у сфері бібліотечної справи.

В інших доповідях йшлося про методичну діяльність як складову ефективної та якісної роботи публічної бібліотеки, організацію методичної роботи ОУНБ і ЦРБ на засадах менеджменту, вплив методичної служби ОУНБ на діяльність публічних бібліотек регіону, на популяризацію та просування в них інноваційних послуг і т. ін. Значна увага приділялася питанням оцінювання якості роботи бібліотек, розвитку їх програмної та проектної діяльності, підвищення кваліфікації працівників.

Великий інтерес викликали доповіді заст. директора з наукової роботи ЦБС «Кунцево» м. Москви (Російська Федерація) І. Харькової, присвячені досвіду стратегічного управління бібліотеками ЦБС, організації в них віртуального та реального простору, перспективним технологіям інформаційно-бібліотечного сервісу в бібліотеках.

Для з'ясування бачення фахівцями актуальних питань бібліотечної роботи було проведено анкетування.

У своїх відповідях учасники Школи відзначили високий рівень її підготовки: вдале поєднання актуальних тем з наочністю представленого матеріалу та високим рівнем виступів. Особливо підкреслювалося розмаїття форм подачі матеріалу у вигляді доповідей-презентацій, лекцій-візуалізацій, консультацій, занять, тренінгів, екскурсій бібліотеками Оболонської ЦБС м. Києва на запрошення директора ЦБС району. Позитивним моментом було названо і можливість живого спілкування, ведення дискусій із колегами з проблемних питань, зокрема щодо впровадження сучасних бібліотечних послуг, фінансування бібліотек та стратегії їх розвитку.

Серед досягнень Школи відзначалася користь від ознайомлення з креативним фаховим досвідом метрів бібліотечної справи, глибока та комплексна подача матеріалів фахівцями відділу НАРБС НПБУ, запрошення представників інших галузей, консультації і тренінги спеціалістів програми «Бібліоміст».

У відповідях на запитання анкети наголошувалося, що участь у Школі дає поштовх до подальших змін у методичній діяльності на місцях, є підґрунтям для підвищення фахової компетентності методиста,

викликає бажання змінювати себе та свою діяльність. Висловлювалася думка щодо доцільності використання матеріалів Школи для організації самоосвіти (розширення власного методичного досвіду); підвищення кваліфікації працівників (ОУНБ і районних бібліотек) за допомогою різних форм; при плануванні роботи відділів та бібліотек; розробці власних проектів тощо. Відзначалося фінансове забезпечення та комфортне супроводження заходу.

Становлять інтерес пропозиції щодо проведення наступної Школи на базі Дніпропетровської чи Луганської ОУНБ, залучення до її роботи бібліотечних фахівців іншого профілю (комплектаторів та ін.), що дозволить розглянути фахові питання під іншим

кутом зору. Йшлося у відповідях і про необхідність віддзеркалення методичної діяльності на сайтах ОУНБ, важливість інтерактивного професійного спілкування; організації бліцопитування з різних проблем у режимі он-лайн. Пропонувалася й тематика майбутніх методичних видань, зокрема стосовно нормативно-правової бази, фінансування, автоматизації, іміджу бібліотек, кадрової політики щодо молодих спеціалістів, корпоративної культури, бібліотеки 2.0 тощо.

В останній день проведення Школи відбувся круглий стіл «Стан забезпечення населення України публічними бібліотеками».

Ю. Юхневич,
головний бібліотекар
Державного закладу

«Національна парламентська бібліотека України»

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК

9 вересня 2011 р. відбувся міжнародний круглий стіл «Інтелектуальний простір публічних бібліотек» за участю бібліотечних фахівців міст Києва і Санкт-Петербурга. Зібрання проходило в Центральній районній бібліотеці ім. О. С. Пушкіна ЦБС Оболонського району столиці. Особливий інтерес учасників викликала доповідь завідувачки бібліотеки «Ржевська» ЦБС Червоногвардійського району м. Санкт-Петербурга І. Чудакової, яка розповіла про діяльність цієї книгозбірні й бібліотечної системи міста.

Стрімке розширення зони бібліотечного впливу розпочалося після прийняття за підтримки влади Програми модернізації загальнодоступних бібліотек Санкт-Петербурга на 2006–2007 рр. Вона стосувалася всіх 19 ЦБС міста. Цей процес заплановано здійснити в 2 етапи. На першому – передбачалося об'єднати оптоволоконним державним каналом зв'язку всі центральні бібліотеки міста та відповідно їх модернізувати. Наприклад, Червоногвардійську ЦРБ ім. В. В. Маяковського було під'єднано до мережі, але, на відміну від інших ЦБС, тут одночасно підключили до оптоволоконного зв'язку і бібліотеки-філії. На другому етапі, що триває нині, планується підключення до цієї електронної мережі решти бібліотек-філій.

Спільними зусиллями бібліотек міста створено портал «Корпоративная сеть общедоступных библиотек Санкт-Петербурга» (КСОБ СПб; <http://ksob.spb.ru/>). Він містить корпоративний електронний каталог, у створенні якого беруть участь усі публічні бібліотеки. Кожна з них, одержавши у свій фонд певний документ, здійснює перевірку наявності його бібліографічного запису в корпоративному каталозі. Якщо відповідний запис вже є, то бібліотеки-учасниці лише додають свої сигли – вносять інвентарні номери, якщо ні – до каталогу вносять відповідний бібліографічний запис.

Аналітичний опис періодичних видань також здійснюється на корпоративних засадах. Бібліотеки розписують певні видання, імпортують аналітичні записи статей із них та несуть відповідальність за їх правильність. Електронний каталог та бібліографічні бази даних допомагають здійснювати швидкий і зручний пошук за будь-якою темою. Особливий попит має правова довідково-інформаційна база даних «Консультант-Плюс».

КСОБ СПб надає доступ до ресурсів одразу всіх загальнодоступних бібліотек, виконуючи при цьому пошук за всіма електронними каталогами. Зареєстрований користувач створює на порталі власний «кабінет» (на зразок електронного читацького квитка), що забезпечує персональні сервіси при користуванні бібліотечним фондом. Крім того, він може замовити on-line документ чи його копію, отримати її в найближчій бібліотеці або замовити й одержати сканований фрагмент документа електронною поштою. Портал також інформує про заходи, що проводяться в бібліотеках міста.

У своїй доповіді І. Чудакова зупинилася й на нових можливостях віртуального обслуговування в бібліотеках ЦБС Червоногвардійського району (<http://www.kr-cbs.ru/libraries/central/>), зокрема в бібліотеці «Ржевська» (<http://www.kr-cbs.ru/libraries/rjevskaja/>).

ЦБС міста, що об'єднані єдиним оптоволоконним зв'язком, є самостійними юридичними особами, мають власні бухгалтерії та окремі бюджети. Про кошти, отримані від надання платних послуг, бібліотеки звітують щомісяця перед бухгалтерією ЦБС, 30% від цих надходжень йде на заохочення співробітників, решта – у бюджет на потреби ЦБС.

Про корпоративну діяльність бібліотек України для дітей з аналітичного розпису періодичних видань роз-

повіла завідувачка відділу каталогізування Національної бібліотеки України для дітей Н. Дзюба. Про проект «КОРДБА» більш детально див. на сайті бібліотеки (<http://www.chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5501>).

Можливостям корпоративного аналітичного розпису статей із періодичних видань присвятили свої виступи представники незалежної бібліотечної корпорації «Матрікс» (<http://www.libcor.com.ua/>), які

продемонстрували відповідний фільм. Зауважмо, що записи, зроблені учасниками корпорації, інтегруються в декілька АБІС і, відповідно, можуть у них конвертуватися.

Учасники круглого столу одностайно підтримали думку щодо необхідності подальшого розвитку бібліотечних технологій на принципах корпоративності та взаємної підтримки нових ідей. ■

З ДОСВІДУ РОБОТИ

*Л. Бабій, директор
Івано-Франківської обласної універсальної
наукової бібліотеки ім. І. Франка,
заслужений працівник культури України*

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОУНБ ІМ. І. ФРАНКА – ДУХОВНА СКАРБНИЦЯ ПРИКАРПАТТЯ¹

ПРИКАРПАТТЯ – унікальний куточок України. У ньому – горді Карпати, які зупинили татарську навалу в Європу і якими ходив Олекса Довбуш, Говерла, квітучі полонини, швидкоплинний Черемош, що надихали на творчість М. Коцюбинського, І. Франка, Г. Хоткевича; повноводний Дністер, на берегах якого постало Галицько-Волинське князівство з єдиним королем України – Данилом Галицьким; замріяна Рогатинщина, котра виплекала Настю Лісовську – Роксолану, та Калущина, що сформувала характер Степана Бандери. Для багатьох – це відомі постаті, для нас – наш родовід, генетична пам'ять, яку потрібно зберегти та передати наступним поколінням. І виконують цю високу просвітницьку місію бібліотеки – центри духовності.

У роботі книгозбірень Івано-Франківської області, безумовно, знаходиться відображення багатовікова історія краю, творчість плеяди знаних у світі прикарпатських письменників, митців, народних умільців та дивовижні природні багатства. Ми прагнемо, щоб у кожному населеному пункті бібліотека мала своє неповторне обличчя, вміла використовувати існуючі можливості. А всі напрацювання бібліотек області акумулюються в головному закладі – Івано-Франківській ОУНБ ім. І. Франка. До нашої мережі входять 3 обласні, 19 районних і міських, 629 селищних та сільських бібліотек.

ОУНБ ім. І. Франка свою бібліотечну політику вбачає в апробуванні перспективних напрямів роботи; формуванні у громадськості позитивного іміджу бібліотек області як інформаційних, соціокультурних та просвітницьких центрів, у розширенні сфери їх діяльності; налагодженні міжрегіональних та міжнародних взаємин; професійній рекламі бібліотечних послуг; забезпеченні постійного вдосконалення фахової майстерності працівників.

Івано-Франківськ є містом із високим інтелектуальним та творчим потенціалом, тож ОУНБ

ім. І. Франка має рівняти свою діяльність із цими високими стандартами. Останнім часом Бібліотека стала центром упровадження інноваційних проектів, ефективних напрямів роботи з користувачами, місцем спілкування краян, наукової еліти та творчої інтелігенції регіону. У нас тісна співпраця з вищими навчальними закладами, зокрема з Прикарпатським національним університетом ім. В. Стефаника, Івано-Франківськими національним технічним університетом нафти і газу, національним медичним університетом, університетом права імені Короля Данила Галицького, Інститутом менеджменту та економіки «Галицька Академія». Отже, можна впевнено стверджувати, що Бібліотека тримає рівень цих стандартів. Секретом її авторитету є атмосфера добра і толерантності, повага до різних поглядів, вміння працівників вислуховувати кардинально відмінні думки, аура тепла і любові. Це територія спілкування не лише з книгою, а й між людьми, не лише пошуку інформації, а й пошуку істини.

Ми вважаємо, що сьогодні можливе застосування будь-яких форм бібліотечної роботи, аби вони цікавили людей. Тому в Бібліотеці використовуються і традиційні, й новітні технології. У стінах ОУНБ ім. І. Франка читають свої твори письменники, виступають знані та маловідомі співаки, актори й музиканти, експонуються картини художників і твори народного мистецтва, всі охочі переглядають фільми й вивчають іноземні мови. І все це органічно поєднується та не викликає жодного сумніву ні у відвідувачів, ні у працівників. Авторитет Бібліотеки продемонструвало відзначення її 70-річного ювілею. Це було яскраве свято громадськості, владних структур, користувачів і бібліотечних працівників області.

Найбільшою цінністю кожної бібліотеки є її фонди. Первинний книжковий фонд Обласної бібліотеки практично весь був знищений під час Другої світової війни. Нині до послуг користувачів – півмільйонний книжковий фонд, який доповнюють періодичні видан-

¹ Оприлюднено на Всеукраїнській науково-практичній конференції директорів державних та обласних універсальних наукових бібліотек у м. Івано-Франківську 6–9 вересня 2011 р.

ня з 1940-х рр., власні та запозичені електронні ресурси, інформаційні матеріали з Інтернету.

Як і всі сучасні бібліотеки, ОУНБ ім. І. Франка, окрім купівлі книг та передплати періодичних видань, здійснює пошук альтернативних джерел поповнення своїх фондів. Саме це дозволило створити іменні фонди: краєзнавців Л. Вардзарука та П. Арсенича, академіка В. Качкана і мецената зі США Є. Паранюка. У нас є книжкові колекції бібліотек-партнерів – Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, Воєводської публічної бібліотеки ім. Е. Смолкі (м. Ополе, Польща), та фонд рукописів відомих людей Івано-Франківщини. Традиційно дарують Бібліотеці книжки місцеві видавництва, автори, читачі, благодійні організації, зарубіжні культурні представництва та ін. Меценатами закладу є міський голова Івано-Франківська В. Анушкевичус та голова облради О. Сич. Книжки надходять із наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, що одержує видання з різних європейських країн. Надійним партнером у формуванні нашого фонду є Національна парламентська бібліотека України.

ОУНБ ім. І. Франка має власні електронні ресурси. Це – електронний каталог, бази даних, віртуальна довідка, книги он-лайн, веббіографічні списки та віртуальні виставки різноманітної тематики, що представлені на бібліотечному веб-сайті (<http://www.lib.if.ua/>). Лише цього року до нього звернулися 170 тис. віртуальних відвідувачів.

У Центрі правової інформації користувачам Бібліотеки, яких налічується майже 25 тисяч (єдиних – 9 900), надається безкоштовний та оперативний доступ до законодавчих документів інформаційно-правової системи «Нормативні акти України». До їхніх послуг також БД англійської періодики EBSCO та БД Евгару, що включає тексти 60 тис. книг англійською мовою. Ще недавно це було малоімовірним, а сьогодні – реальне досягнення.

Активним є міжнародне партнерство Бібліотеки. Укладено угоду на 2011–2015 рр. про співпрацю з Воєводською публічною бібліотекою ім. Е. Смолкі. Завдяки налагодженим стосункам відбуваються цікаві події, що сприяють зміцненню українсько-польських відносин, поглибленню фахового досвіду бібліотечних працівників обох закладів. Зокрема, з'явилася можливість знайомитися з діяльністю бібліотек різних рівнів, проводяться зустрічі з літераторами, організуються книжкові та мистецькі виставки, відбувається обмін власними друкованими виданнями і літературою різної тематики.

Виграні ОУНБ ім. І. Франка грантові проекти дозволили їй отримати вагомий коштів і значно підвищити рівень обслуговування користувачів. На базі Бібліотеки діють кілька проектів.

За фінансової підтримки Посольства США в Україні відкрито Ресурсно-інформаційний центр «Вікно в Америку», фонд якого налічує 1 000 прим. книг про США. Особливо цінними є 144-томна серія «Американська бібліотека», колекція документальних та класичних американських фільмів, які переглядають та обговорюють члени Клубу з перегляду фільмів мовою оригіналу. Волонтери Корпусу миру в Україні та американські громадяни, які нині проживають у

нашому регіоні, в рамках Клубу розмовної англійської навчають краян спілкуватися живою англійською мовою. Популярними є Клуб англійської мови для професійних жінок та Бізнес-клуб. Багато зацікавлених збирає лекторій «Традиції та звичаї США». Налагоджено зв'язки з випускниками Програми наукових обмінів США ім. Фулбрайта в Україні.

У Бібліотеці успішно працює Центр європейської інформації (ЦЄІ) у партнерстві з Громадською організацією «Ділові ініціативи» та за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження». ЦЄІ безкоштовно надає інформацію про діяльність країн Євросоюзу, про європейські програми, забезпечує доступ до інформаційних ресурсів та їх використання, зокрема, для навчального процесу. В Центрі проходять різнопланові заходи: Інтернет-круз, інформаційний колаж, фотовиставка і т. ін. У 2010 р. на його базі проводився Форум мережі центрів європейської інформації України. Працівники ЦЄІ беруть участь у веб-конференціях, тренінгах, семінарах; для користувачів видаються інформаційні матеріали.

Торік відкрито Регіональний тренінговий центр у рамках міжнародної програми «Бібліоміст» за сприяння Фондації Білла та Мелінди Гейтс. Тут створено десять автоматизованих робочих місць із безкоштовним доступом до Інтернету, є принтер, сканер, забезпечено комфортні умови для праці. Головне завдання Центру – навчити бібліотечних працівників області використовувати у своїй роботі та при обслуговуванні користувачів новітні технології. В ньому проводяться круглі столи, семінари, тренінги, готуються інформаційні видання, буклети та рекламки.

Налагоджено взаємини з Німецьким культурним центром «Гете-Інститут в Україні». Працівники ОУНБ ім. І. Франка беруть участь у його семінарах та конференціях. У квітні 2011 р. у відділі літератури іноземними мовами відбулася презентація проекту «Сучасні ілюстрації книжок Німеччини». В його рамках проведено різноманітні заходи для викладачів німецької мови шкіл обласного центру, студентів ВНЗ та учнів спеціалізованих шкіл із вивчення німецької мови як іноземної.

Переорієнтація Бібліотеки з традиційної роботи на активне використання електронних носіїв, комп'ютеризація закладу, створення власних електронних баз даних, віртуальне обслуговування відвідувачів і, що важливо в умовах фінансової скрути, залучення іноземних інвестицій піднесло роль та престиж ОУНБ ім. І. Франка як сучасного інформаційного центру. Про модернізацію її діяльності свідчать хоча б листи вдячності від грантодавців голові ОДА М. Вишиванюку за раціональне використання їхніх коштів. А Бібліотека, у свою чергу, вдячна за те, що впровадження інвестицій здійснюється завдяки розумінню та підтримці обласних владних структур. Загалом упродовж останніх двох років за грантами було отримано 44 тис. доларів.

За сприяння регіональної влади стала можливою плідна видавнича діяльність ОУНБ ім. І. Франка. Так, вийшли друком ювілейні бібліографічні покажчики: «Василь Стефаник і Прикарпаття», «Володимир Качкан в літературно-критичному ореолі», «Друковане слово Прикарпаття за 2005–2010 роки». Щорічно

випускається близько 50 назв видань: бібліографічні покажчики, ювілейні збірники, «Календар знаменних і пам'ятних дат» на наступний рік, рекомендаційні списки, інформаційні бюлетені, пам'ятки користувачам, численні методичні матеріали, маркетингові й соціологічні дослідження. Цього року інтерес читачів викликали літературні інфоліо «Час читати» на теми: «Колізії думки і долі Василя Слабчука», «Філософські імпульси Юстейна Гордера», «Проза життя Євгенії Кононенко». Вдалим та популярним став видавничий проект «Гості літературної вітальні». В ньому йдеться про творчість митців, зустрічі з якими відбулися в ОУНБ ім. І. Франка. Вже вийшли чотири випуски українською та польською мовами. Всі видання представлено в електронному варіанті на бібліотечному веб-сайті.

Нашу бібліотеку в місті називають територією духовного спілкування. Заходи, що систематично проводяться в ній, – різноманітні, творчі та оригінальні. Завжди викликають інтерес літературно-мистецька вітальня, творчі зустрічі, краєзнавчі студії, презентації нових видань письменників. Приміром, творча зустріч з поетесою-інвалідом із Косова М. Лазарович запам'яталася всім танцями на інвалідних візках. Усю просвітницьку діяльність Бібліотеки представлено на її веб-сайті та у фотоальбомі, де є відгуки відвідувачів.

Авторитет ОУНБ ім. І. Франка можна проілюструвати хоча б таким фактом: торік за поданням Бібліотеки було присуджено обласну премію ім. В. Стефаника письменниці М. Ткачівській за роман «Тримай мене, ковзанко» та Всеукраїнську премію ім. І. Огієнка академіку В. Качкану за 10-й том монографічного серіалу «Хай святиться ім'я твоє». У книгозбірні пройшла зустріч із письменником з Коломиї М. Андрусюком з нагоди присвоєння йому Національної премії України імені Тараса Шевченка.

При Бібліотеці надзвичайно успішно діє Інтелектуальний клуб творчих особистостей «Галицькі кмітливіці». Його головне кредо – популяризація наукових, новаторських і творчих досягнень за допомогою зустрічей із раціоналізаторами та винахідниками регіону, молодими талановитими людьми, презентацій книг та виставок творчих надбань. На бібліотечному сайті, в розділі «Інтелект-клуб», представлено наші напрацювання; видано матеріал із досвіду роботи.

Спільно з Івано-Франківським відділенням Наукового товариства ім. Шевченка Бібліотека реалізовує проект «Сторінки української науки», що розкриває життя і діяльність відомих діячів – представників різних галузей знань.

У рамках проекту «Вчені Прикарпаття» відбулися презентації наукових доробків учених, знаних не лише в Україні, а й у світі, зокрема, академіка Академії медичних наук Є. Нейка, академіка, відомого астролога І. Климишина, члена-кореспондента НАН України Б. Остафійчука, вченого-винахідника А. Грицика та ін.

Разом із такою значною соціокультурною діяльністю проводиться й велика рекламна робота. Ми зацікавили своїми виданнями, заходами та спектром послуг працівників засобів масової інформації. Так, протягом 2010 р. журналісти обласного радіо, обласного, міських та всеукраїнських телеканалів підготу-

вали понад 60 репортажів, 6 інтерв'ю, 90 матеріалів про ОУНБ ім. І. Франка. Тричі на тиждень на обласному радіо працівники Бібліотеки ведуть рубрику «Скарбниця», розповідаючи про книги, їх авторів, історичні постаті, свою діяльність. В обласній газеті «Галичина» започатковано рубрику «Галицький книжник», де публікуються дописи про нові видання, а в міській газеті «Західний кур'єр» щотижнево анонсуються бібліотечні заходи. Досвід нашої Бібліотеки тричі висвітлювався у фахових журналах та двічі – у матеріалах бібліотечних науково-теоретичних конференцій. Веб-сайт ОУНБ ім. І. Франка щоденно поповнюється і містить найрізноманітнішу інформацію про бібліотечне життя.

Інновації, що впроваджуються в обласній бібліотеці та інших книгозбірнях краю, є результатом творчого пошуку нестандартного розв'язання проблем.

В області діє Міжнародна програма «Бібліоміст» Фундації Білла і Мелінди Гейтс. Участь у конкурсах і міні-проектах, що проводяться в її рамках, дозволила комп'ютеризувати 40 сільських книгозбірень, ознайомитися працівникам із досвідом роботи бібліотек штату Іллінойс (США), польських міст Варшави та Кракова. Всеукраїнський благодійний фонд Юрія Дерев'янка подарував оргтехніку шести бібліотекам Надвірнянської ЦБС, а їх працівники пройшли навчання у Регіональному тренінговому центрі.

Зрозуміло, що такі новації не могли б відбутися без відповідного науково-методичного керівництва з боку ОУНБ ім. І. Франка, налагодженої системи підвищення кваліфікації бібліотечних працівників області, забезпечення їх методичними посібниками, висновками соціологічних досліджень.

Становить інтерес досвід Долинської ЦБС (директор – Л. Фреїв), яка, за сприяння Посольства США в Україні, першою в регіоні надала безкоштовний доступ користувачам до світових електронних ресурсів, а цього року стала переможницею II раунду конкурсу програми «Бібліоміст».

Утім про кожную з 19 ЦБС можна розповісти щось характерне тільки для неї. Наприклад, у Коломиї вперше відбувся фестиваль-ярмарок краєзнавчої книги «Коломийський манускрипт», Городенківська бібліотека створила «Поетичне кафе», Снятинська – провела родинне свято, а Богородчанська – свято «стежками природи». І це не поодинокі вдалі заходи, а наслідки щоденної копійки роботи.

Успіхи ОУНБ ім. І. Франка – це результат спільної праці, ініціативи і старання. Колектив Бібліотеки налічує 59 бібліотечних працівників. Це креативні, творчі, віддані своїй справі люди, і керівництво закладу прагне заохочувати їх до новацій, випробування чогось нового та незвичного. Ми радо приймаємо на роботу молодь (у штаті – 23 працівники віком до 34 років) і, передаючи їй досвід, вітаємо самостійність, не соромимося визнавати свої помилки і вчитись у колег. Щоденна праця вимагає відповідної атмосфери в колективі, тому намагаємося жити, як дружна родина, морально підтримувати одне одного. Ми пишаємося своєю бібліотекою!

*Н. Богза, директор
Миколаївської обласної універсальної
наукової бібліотеки ім. О. Гмирьова,
заслужений працівник культури України*

ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА В ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ВІД ІНФОРМАЦІЙНОЇ УСТАНОВИ – ДО ЦЕНТРУ МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ¹

ОСТАННЄ десятиріччя для бібліотек Миколаївщини стало періодом активних змін, трансформацій, нових підходів до визначення своїх основних функцій. На перший план виходять інші пріоритети – адвокаційна діяльність, робота з громадою, реалізація соціально значущих проєктів, широке партнерство.

Експертний аналіз якісних зрушень, який було проведено в бібліотеках регіону, дозволив сформулювати ті основні засади, критерії та компоненти, без яких сьогодні неможливо здійснити професійні зміни і реформи. Серед них:

- 1) правові засади (ґрунтуються на основі державних законодавчих і регіональних нормативно-правових документів);
- 2) трансформація управління бібліотекою через прогресивні методики роботи та підготовку менеджерів нового покоління;
- 3) проєктна діяльність;
- 4) активне соціальне партнерство та співпраця з громадою;
- 5) індикатори професійних змін, на основі яких ми можемо оцінити результативність трансформацій.

Слід зазначити, що об'єктивність професійних змін продиктована нагальними вимогами сьогодення. Президент України В. Янукович 30 червня 2011 р. на засіданні Громадської гуманітарної ради підкреслив, що відродження сільських клубів і бібліотек є національним пріоритетом і «там, де є ще молодь, там, де живуть люди, все це має працювати». Глава держави також проголосив нову концепцію гуманітарної політики, згідно з якою бібліотекам, зокрема сільським, має відводитися ключова роль. Це дуже переконлива, авторитетна підтримка для кожного керівника бібліотеки при вирішенні найскладніших питань галузі.

Також правовою основою для змін у бібліотеках є інші документи державного рівня, зокрема Рішення Комітету з питань культури і духовності Верховної Ради України за підсумками слухань у ньому, що відбулися 18 травня 2011 р., та регіональні нормативно-правові документи – програми розвитку культури на 2011–2015 рр., прийняті в усіх областях, розпорядження облдержадміністрацій тощо.

Надзвичайно важливу роль при вирішенні правових, фінансових, професійних питань із представниками органів влади різних рівнів відіграє адвокаційна діяльність кожної бібліотеки. Одним із потужних адвокаційних заходів і відправною точкою змін саме в сільських бібліотеках став перший Форум сільських бібліотечарів Миколаївського регіону, що від-

бувся в 2008 р. Це унікальний для України захід. На Форумі було визначено модельний формат діяльності сільських бібліотек (тобто якими вони мають бути – сучасними, доступними, комфортними, автоматизованими). І, дійсно, за три роки відбулися кардинальні зміни. Але найголовніше досягнення – це зміна стереотипу мислення директорів бібліотек, формування керівників нового покоління.

Миколаївська ОУНБ ім. О. Гмирьова завжди приділяла серйозну увагу питанням управління та професійного навчання. Декілька десятиліть у регіоні працює Рада директорів ЦБС, що в останні роки функціонує в новому форматі – як потужна професійна сила, як експертна група керівників бібліотеческих систем. Рада директорів має повноваження ініціювати розгляд проблемних питань галузі на вищих щаблях влади – на міжвідомчій Раді при облдержадміністрації та колеґії управління культури. Саме ці органи приймають рішення і рекомендації, що здатні вплинути на формування інформаційно-бібліотечної політики в регіоні.

Протягом останніх трьох років діяльність Ради директорів набула міжрегіонального масштабу, об'єднавши керівників бібліотек Миколаївського, Херсонського регіонів та Автономної Республіки Крим. Така професійна співдружність примножила інноваційні починання в названих регіонах завдяки вивченому досвіду та досягнутим практичним результатам, що гідні наслідування.

Бібліотеки Миколаївщини постійно змінюються на вимогу громади. Ці зміни стають можливими через постійний фаховий розвиток, упровадження прогресивних методик. ОУНБ ім. О. Гмирьова має потужний потенціал для безперервної освіти фахівців. Понад 15 років функціонує тренінг-центр для спеціалістів інформаційного сервісу. Його основні орієнтири – інтерактивний формат навчання, впровадження дистанційної освіти, співпраця з Національною академією керівних кадрів культури і мистецтв, обласним центром підвищення кваліфікації працівників культури, залучення до навчання авторитетних, сертифікованих тренерів.

На сьогодні найновіші методики безперервної освіти різних категорій громади пропонує Регі-

¹ Оприлюднено на Всеукраїнській науково-практичній конференції директорів державних та обласних універсальних наукових бібліотек у м. Івано-Франківську 6–9 вересня 2011 р.

ональний тренінговий центр, що діє на базі ОУНБ ім. О. Гмирьова в рамках програми «Бібліоміст». Зміни, що відбулись у професійній свідомості бібліотекарів Миколаївщини за час роботи центру, дійсно значні, особливо приємно відзначати зростання фахової майстерності сільських бібліотекарів.

Нині працівники бібліотек позиціонують себе по-новому, впевнено працюють з електронною інформацією, вирішують професійні питання з місцевою владою, вільно орієнтуються в пошуку даних на різних носіях. Проте в навчанні сільських бібліотекарів є ще багато прогалин, і над цим слід наполегливо працювати. Також спостерігається великий інтерес до навчання на базі Регіонального тренінгового центру з боку держслужбовців, представників неурядових організацій, працівників мас-медіа та ін.

Як центр упровадження інновацій у бібліотеках регіону ОУНБ ім. О. Гмирьова багато уваги приділяє навчанню своїх фахівців, зокрема менеджерів усіх ланок. Так, за останні два роки фахівці Бібліотеки брали участь у таких міжнародних навчальних програмах, як «Лідер бібліотечної справи» (за програмою «Бібліоміст») – у I та II етапах – на базі Іллінойського університету (США) та бібліотек Польщі; професійних науково-освітніх програмах УБА «Методологія та практика адвокаційної діяльності» (Австрія); українсько-російській освітній професійній програмі «Підсумки розвитку китайської культури після 30 років реформ» (Китай).

Впровадження інновацій у бібліотеках – це процес не тільки творчий, а й відповідальний. З огляду на це, ОУНБ ім. О. Гмирьова здійснює комплексні моніторинги ЦБС регіону з метою вирішення адвокаційних питань на місцях із владою районного, сільського рівнів, аналізу ефективності роботи системи інформування, методичної допомоги на місцях.

Трансформаційні зміни в бібліотеках Миколаївщини базуються також на активізації проектної діяльності, залученні спонсорських коштів для впровадження інновацій, розширенні партнерських зв'язків. Палітра проектів, реалізованих бібліотеками регіону, різноманітна. Саме впроваджені проекти є яскравим показником змін.

Серйозні зрушення в матеріально-технічному оснащенні, освоєнні новітніх технологій, об'єднанні громади навколо бібліотек демонструють проекти, що втілюються за програмою «Бібліоміст». Упродовж двох років їх реалізації в регіоні створено та забезпечено активну діяльність Регіонального тренінгового центру, відкрито та планується відкрити Інтернет-центри й точки доступу до Мережі в 58 бібліотеках області, реалізовано 7 проектних ініціатив у співпраці з місцевими громадами. Але ми не зупиняємося на цьому, найважливіше завдання – залучити якнайбільше сільських філій до проектної роботи та впровадження інновацій.

Розширенню сфери діяльності бібліотек сприяють проекти правового спрямування. Це, насамперед, участь у Програмі сприяння Парламенту II, приєднання 16 бібліотек регіону до Мережі пунктів доступу громадян до офіційної інформації, створення системи інформування населення про діяльність різних гілок влади. В ОУНБ ім. О. Гмирьова за окремим про-

ектом функціонує Університет правових знань у партнерстві з Головним управлінням юстиції в Миколаївській області. З червня поточного року розпочато новий проект – «Співпраця заради добробуту» (підтриманий програмою «Бібліоміст»), що передбачає інформування громадських організацій, широкі кіл населення про діяльність влади, проведення консультацій, сесій облради, засідань профільних комісій, обговорення проектів документів. Для мобільної роботи з громадою за проектом придбано електронні рідери, заплановано організацію виїзних інтерактивних заходів у районах області.

Безумовно, важливим для Миколаївського регіону став проект ОУНБ ім. О. Гмирьова «Створимо націю читачів!», який підтримали найвищі посадовці та відомі миколаївці. Проект набув резонансу по всій країні, за ходом його реалізації стежили провідні мас-медіа, авторитетні друковані видання й Інтернет-портали. Це саме та діяльність, якою має займатися бібліотека: залучати населення, особливо молодь, до читання книг, повідомляти про новинки літератури, формувати позитивну думку щодо закладу серед місцевої громади. Найяскравішим заходом проекту стала акція «Читаючий тролейбус».

Бібліотека йде в люди, і нещодавно в рамках вищезазначеного проекту в центрі міста було створено Відкриту мобільну бібліотеку. Слід зазначити, що інтерес мешканців міста до нового сервісу є великим. Приходять цілими родинами, цікавляться новинками видань, уже з'явилися постійні відвідувачі.

Не менш важливими проектами є ті, що спрямовані на розвиток громадського сектору, роботу з територіальними спільнотами, неурядовими організаціями. У цій діяльності себе добре проявили як обласна наукова бібліотека, так і сільські філії.

В ОУНБ ім. О. Гмирьова три роки поспіль проводиться акція «Територія творчого спілкування». Бібліотека стала майданчиком для цікавих зустрічей, спілкування, навчання представників громадських організацій, творчих спілок, національних товариств. Перевага віддається інтерактивним формам співпраці, чому сприяє робота бібліотеки в подовженому режимі – кожного третього четверга місяця – до 21-ї години. Ефективність проекту – у зміцненні позицій партнерських організацій, розширенні сфери їх діяльності, розвитку громадського сектору регіону. Ключова роль у цьому процесі належить ОУНБ ім. О. Гмирьова.

Показником результативності діяльності є й реалізація проектів на базі сільських філій. Місія бібліотеки в такому випадку полягає в об'єднувальних діях, згуртуванні громади навколо соціально важливих проблем. Наприклад, на базі Юріївської бібліотеки-філії Снігурівської ЦБС створено Центр громадської активності села (на що отримано грант Міжнародного фонду «Відродження» – 143 тис. грн.). Партнери бібліотеки у проекті – сільська рада, що надала близько 30 тис. грн., районний центр зайнятості (9 тис. грн.), а також більше 300 представників громади села.

Нові інноваційні підходи в роботі з громадою реалізувала ще одна сільська бібліотека Снігурівського району – Галаганівська. Тут організовано центр соці-

альної активності для громадян поважного віку, на що отримано грант Всеукраїнської благодійної організації «Турбота про літніх в Україні». Бібліотекарем галаганівської книгозбірні ініційовано створення трудового десанту за участю волонтерської молоді села для упорядкування будинків людей похилого віку.

Костянтинівська сільська бібліотека Жовтневої ЦБС об'єднала громаду навколо проблеми благоустрою села. Сільський бібліотекар згуртував волонтерів із числа жителів села (на чолі з сільським головою) і організував суботники з упорядкування території навколо пам'ятника воїнам, загиблим під час Великої Вітчизняної війни, та з облаштування скверу. На кошти, отримані за рахунок гранту, придбано зелені насадження, інвентар (у т. ч. газонокосарку).

Раніше бібліотечні заклади не займалися такою діяльністю. Нині ж вони переорієнтовують свою роботу і розширюють функції, працюючи не тільки як інформаційні заклади, а й здебільшого як центри соціальної сфери громади, що, у свою чергу, зобов'язує їх відповідати на виклики сьогодення, реагувати на проблеми, що хвилюють членів спільноти. Приміром, Вознесенська районна бібліотека ініціювала соціальний проект «Наркоманію подолаємо разом», урахувавши невтішні статистичні дані: щороку через вживання наркотиків у районі помирають 15–17 молодих людей, більше тисячі осіб стоять на обліку в наркологічному диспансері (при населенні в 32 тис. людей). Роль бібліотеки, долученої до вирішення названої соціальної проблеми, є значною. Це інформаційна підтримка, організація просвітницьких заходів, залучення фахівців для роботи з родинами наркозалежних. Мешканці району відзначають, що бібліотека є більш дієвим закладом для надання психологічної, соціальної підтримки, ніж офіційні структури.

Слід зазначити, що бібліотеки завжди приділяли увагу роботі з молодим поколінням. З цієї точки зору становить великий інтерес проект Бармашівської сільської бібліотеки Жовтневої ЦБС, що відома в Україні своїми інноваційними ідеями. Для мешканців села тут створено спортивний зал, шаховий і тенісний клуби. Цю діяльність гармонійно поєднано з інформаційною роботою та читанням. Проект підтримано грантом Центру соціальних програм компанії РУСАЛ.

Результативність зрушень, що відбулися останніми роками в бібліотечних закладах Миколаївщини, якнайкраще демонструють зміни їх матеріально-технічної бази. Сьогодні користувачі не згодні приходити в холодну, неопалювану, непривабливу бібліотеку із застарілим обладнанням. Вони вимагають комфортних умов, сучасної ресурсної бази, новітніх послуг, прогресивних технологій. Саме такі бібліотеки будуть відвідуваними і визнаними в громаді. Це є доброю мотивацією для вирішення таких складних для українських бібліотек фінансових та матеріально-технічних питань.

ОУНБ ім. О. Гмирьова як обласний методичний центр відстежує позитивні зміни в бібліотеках і веде так звану хронологію успіху: якими бібліотеки були до трансформації та якими стали сьогодні. Не можна стверджувати, що зрушення відбуваються в абсолютно всіх бібліотеках, враховуючи те, що фінансова політика в Україні стосовно бібліотечної галузі не

дуже змінилася на краще. Проте ми ставимо для себе завдання: в кожному районі реконструювати на першому етапі дві-три філії, поступово продовжуючи цю діяльність по всій системі.

Факти – найбільш переконлива річ. Слід зазначити, що зміни фізичного простору бібліотек не відбуваються без змін простору професійного та інформаційного. Таким чином, маємо поступову комплексну трансформацію бібліотечних закладів. Ця робота здійснюється системно, планово, у рамках затвердженої «Моделі публічних сільських бібліотек Миколаївського регіону» та передбачає серйозну адвокаційну й фандрейзингову діяльність, соціальну взаємодію з владою і громадою, залучення різних джерел фінансування – державних, спонсорських, грантових тощо.

Бібліотеки Миколаївщини працюють для громади і разом із громадою. Традиційною для них стала підготовка щорічних звітів перед населенням у різному форматі – інформаційно-рекламному, публічно-презентаційному, з широким використанням засобів масової інформації. А ОУНБ ім. О. Гмирьова бере участь у багатьох ефірах на обласному телебаченні та радіо, її цікаві заходи є предметом обговорення в соціальних мережах та на Інтернет-форумах. Сьогодні вже не ми шукаємо прихильності журналістів, запрошуючи відвідати той чи інший захід, а мас-медіа самі звертаються до нас і зазначають, що постійно стежать за бібліотечним життям через Інтернет.

Продовжуючи удосконалюватися, бібліотеки, як і завжди, дослухаються до думки членів громади. Так, за ініціативи Української бібліотечної асоціації та її Миколаївського регіонального відділення з червня 2011 р. вперше в Україні реалізується пілотний проект із проведення громадських обговорень за темою «Бібліотека нашої громади: сучасне і майбутнє». До них долучилися мешканці як обласного, так і районних центрів, сільських населених пунктів. Формат проведення кожна районна бібліотека обирає довільно, виходячи з особливостей територіальної громади. Проводяться анкетування, обговорення на сторінках друкованих і електронних ЗМІ, інтерв'ювання з відеозйомкою, використовуються інтерактивні стенди та скриньки пропозицій. Районним державним адміністраціям надіслано листи за підписом голови облдержадміністрації з пропозицією провести круглі столи з обговоренням питань: якою хочуть бачити бібліотеку люди? як якісно змінити її фінансування? що зробити для привабливості та комфортності бібліотек?

Треба наголосити, що залишаються проблемними питання, котрі характерні для всіх бібліотек України та потребують вирішення на державному рівні, а саме: загальнодержавна політика фінансування за залишковим принципом; складний стан матеріально-технічної бази (відсутність у багатьох сільських бібліотеках опалення, проблеми з електромережею, що найбільш гостро проявилися при підготовці книгозбірень до реалізації програми «Бібліоміст»); диспропорція у забезпеченні сучасними виданнями мешканців міста і села.

У зв'язку з цим необхідно прийняти державну програму підтримки і розвитку бібліотек України; забез-

печити захищеність статей бюджету бібліотек щодо придбання книжкових і періодичних видань, електронних документів; удосконалити нормативно-правову та технологічну базу діяльності бібліотек усіх рівнів. Особливу увагу слід приділити обласним універсальним науковим бібліотекам як базовим центрам для впровадження інновацій.

Тільки комплексні дії, більш широке партнерство і підтримка з боку влади, депутатського корпусу та громади дозволять бібліотекам розвиватися на новому підґрунті – науково-технічному, інноваційному,

творчому, що забезпечить реальну можливість їх трансформації в сучасні, дієздатні, необхідні суспільству заклади культури.

Редколегія журналу «Бібліотечна планета» і вся бібліотечна спільнота вітають колег із Миколаївської ОУНБ ім. О. Гмирява з 130-річчям від дня заснування їхньої бібліотеки та бажають невичерпної енергії й наснаги у праці, спрямованій на розквіт української культури!

**Ю. Амелченко, директор
Одеської обласної універсальної
наукової бібліотеки ім. М. Грушевського,
заслужений працівник культури України**

БІБЛІОТЕКА ПРОТИ САМОТНОСТІ

«САМОТНІСТЬ і відчуття, що ти нікому не потрібний, – найжахливіший вид злидарства». З цими словами Матері Терези перегукується вислів Т. Шевченка: «Світ, бачся, широкий, та нема де прихилитись в світі самотнім».

Прагнучи допомогти самотнім людям і водночас виконуючи свою місію – духовно збагачувати життя громади, бібліотеки Одеської області протягом багатьох років успішно реалізують проект «Бібліотека проти самотності». Ініційований ОУНБ ім. М. Грушевського, проект із часом був розширений і доповнений радою директорів обласних бібліотек та ЦБС. Його головним девізом є: «Бібліотека – центр спілкування», адже саме спілкування й уваги дуже часто, через різні причини, не вистачає багатьом мешканцям міст і сіл.

Працюючи над проектом, бібліотеки мали на увазі не тільки літніх людей, осіб з обмеженими фізичними можливостями, а й підлітків, зважаючи на те, що ця проблема стосується й юних громадян. Так, на юнацьких форумах в Інтернеті можна прочитати таке: «Самотність – це коли e-mail є, а листи розсилає тільки сервер розсилки». Саме підлітки й молоді люди, яким бракує спілкування та розуміння, знаходять друзів у сумнівних чатах, навіть на сайтах самотності, а потім суспільство втрачає майбутніх Патонів чи Ейнштейнів.

Проект «Бібліотека проти самотності» складається з трьох блоків, що розраховані на роботу бібліотек із літніми читачами, юнацтвом, дітьми. Ці категорії включають і людей із фізичними обмеженнями, які є повноправними членами суспільства та мають відчувати увагу до себе.

Проект реалізується за такими провідними напрямками: правова допомога, створення аматорських об'єднань, проведення різнопланових цільових масових заходів. Одна з його головних цілей – допомога в досягненні порозуміння між старшим і юним поколіннями.

Враховуючи соціальну значимість проекту, до його виконання долучилося багато добровольців –

волонтерів, які ведуть роботу гуртків, відвідують на дому тих, що не можуть прийти до бібліотеки, організують та проводять соціокультурні заходи. До речі, у радах бібліотек збільшилася кількість і людей похилого віку, і юнацтва. А найважливішим у цьому проєкті є те, що діяльність бібліотек спрямовано на щоденну роботу з названими групами людей, а не на проведення одноразових заходів на честь Дня людей похилого віку чи Дня молоді.

Усі бібліотеки Одеської області активно і творчо співпрацюють у межах проєкту з соціальними службами, школами, клубними закладами. Партнерство бібліотек і клубів укріпилося ще й завдяки оглядам-конкурсам, що ініційовані ОУНБ ім. М. Грушевського і проводяться один раз на два роки.

Ряд прикладів діяльності бібліотек у конкретних районах дають можливість побачити цілісну картину повсякденної роботи в рамках реалізації проєкту. Так, у Балтській і Котовській ЦБС діє місцева програма відвідування вдома ветеранів «Волонтерство без кордонів», в Овідіопольській ЦБС щомісяця відбуваються бесіди психолога і презентації книжкових виставок «Щоб не почувати себе в світі самотнім».

Традиційним і систематичним є проведення разом із клубними закладами вечорів відпочинку людей похилого віку, ветеранів у Котовській, Саратській, Біляївській ЦБС. Години спілкування – щотижневі заходи, присвячені обговоренню книг, серіалів, знятих за сюжетами літературних творів, традиціям підготовки до свят, новим кулінарним рецептам, порадам народної медицини тощо, проводять бібліотеки Березівської, Татарбунарської ЦБС. Завжди викликають інтерес популярні в минулому заходи із вшанування трудових династій земляків.

«Вивчай історію родини. Тобі є чим пишатись!» – такий заклик привертає увагу молоді в бібліотеках. І відгук у серцях молодих таки знайдено. Савранська, Кодимська, Великомихайлівська, Іванівська центральні бібліотеки вже зібрали багато сімейних розвідок, що є безцінними краєзнавчими документами. Спільні вечори відпочинку, вечори зустрічей молоді з

ветеранами – це традиція і повсякденність, але кожного разу свято.

Яскраві заходи, об'єднані загальною назвою «Мої роки – це не тягар життя, це – досвід, мудрість, відкриття», проведено в бібліотеках Тарутинської, Ширяївської, Фрунзівської ЦБС.

На спілкування молоді й ветеранів спрямовано цільові заходи, під час яких висвітлювалася тема Великої Вітчизняної війни, військової звитяги («Українські фронти і Велика Перемога», «Друга світова завершена: ціна Перемоги»), відзначалося 70-річчя героїчної оборони Одеси.

Правової допомоги потребують різні категорії мешканців регіону – пенсіонери, безробітні й бездомні, молодь, яка ще не знайшла свого місця в житті, та діти. Цю допомогу надають усі бібліотеки області завдяки системі центрів інформації, які повідомляють про діяльність органів влади та місцевого самоврядування.

В ОУНБ ім. М. Грушевського разом із Головним управлінням юстиції в Одеській області відкрито консультаційний пункт безкоштовної юридичної допомоги для малозабезпечених громадян. Досвідчені юристи управління кваліфіковано складають скарги або позови, роз'яснюють закони, а працівники відділу юридичної літератури Бібліотеки надають відповідну літературу, здійснюють, за необхідності, пошук в Інтернеті.

Для дітей бібліотеки організували правові майданчики, для юнацтва – проводять ігри ерудитів із питань права під девізом «Закон суворий, але це – закон».

Створення клубів при книгозбірнях – не новина. Проте бібліотеки Одещини наповнюють ці об'єднання новим змістом, який зацікавить різні групи користу-

вачів. Тут активно діють клуби: «Книжкова лікарня», «Поетія – моє призначення», «В нашій гавані народжуються поети», «Господарочка», «Вишивальниця», «Від Нефертіті до Роксолани люблю любовні я романи», «Молоді козачата», «Бригантіна підіймає паруси», «І Шерлок Холмс, і “менти” – для мене приклад назавжди», «Я стану магом доброти і знань». Так, у клубі «Книжкова лікарня» активно практикуються методи бібліотерапії. На його засіданнях, залежно від проблеми конкретної людини, обговорюються і добираються книги й різножанрова музика, які б їй допомогли, полегшили моральний та психологічний стан, підказали шляхи виходу з конкретних критичних ситуацій. До списків літератури (з 5–7 джерел) можуть входити художні, філософські твори, збірки поезії, афоризмів (крилатих виразів), книги із серії «Жизнь замечательных людей», видання з психології, мемуари відомих особистостей тощо. При цьому бібліотекарі намагаються враховувати літературні уподобання особи, ненав'язливо розвивати її читацьку культуру тощо. До засідань клубу обов'язково залучаються медики, психологи, працівники соціальної служби.

Для дітей новим стимулом до відвідання бібліотеки стали розважальні заходи. У цьому напрямі плідно працюють бібліотеки м. Котовська, де діти, які живуть на околиці міста, збираються не в дворівні ватаги, а в ігрові команди, беручи участь у заходах книгозбірень.

Робота з реалізації проекту «Бібліотека проти самотності» продовжується. Тому підсумки підбивати рано, адже, на жаль, у світі поки що є і самотні, й обездолені. А бібліотека – це гавань, куди, прагнучи позбавитися самотності, можна завітати та знайти допомогу у вирішенні своїх проблем, зустріти однодумців, людей, близьких за інтересами.

БІБЛІОТЕКА В ПРАВОВОМУ ПОЛІ

*Н. Розколуна, учений секретар
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»*

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕРЕЖІ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК В УКРАЇНІ

ВІДПОВІДНО до ст. 21 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «права громадян України, підприємств, установ і організацій на бібліотечне обслуговування забезпечуються створенням мережі бібліотек та різноманітністю їх видів, безкоштовністю основних бібліотечних послуг» [2]. Однак у цьому законі саме поняття «бібліотечна мережа» не визначено.

У різні періоди нашої історії бібліотечна мережа формувалася відповідно до наявної системи управління бібліотечною справою та адміністративно-територіального поділу. Так, у 50-ті рр. минулого століття її розглядали як сукупність бібліотек країни, області, району і місцевості [16]; у кінці 1970-х – як сукупність бібліотек, об'єднаних на основі спільних завдань і єдиного керівництва [13]; сьогодні, на думку науковців, це об'єднання бібліотек, котрі відрізняються за ознака-

ми, серед яких – належність до певної території, засновника, галузі [9].

В Україні існує кілька мереж бібліотек: публічних, НАН України та галузевих академій наук, вишівських, шкільних тощо. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», вони складають бібліотечну систему країни [2].

Оскільки саме публічні бібліотеки покликані забезпечити всім категоріям населення вільний доступ до інформації та знань, питанню організації мережі публічних бібліотек приділяється особлива увага. У переважній більшості

країн світу це питання входить у сферу державної політики: в деяких із них існують державні нормативи (стандарти) діяльності загальнодоступних книгозбірень, в інших – функціонування публічних бібліотек є компетенцією винятково місцевих громад.

Відповідно до Бюджетного кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», зазначеної вище урядової постанови, питання організації та забезпечення діяльності публічних бібліотек перебувають у компетенції органів місцевого самоврядування [1]. Міністерство культури України, згідно із Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», здійснює «загальне методичне керівництво бібліотеками та координацію їх роботи» [2]. Таким чином, публічні бібліотеки в Україні, як і в більшості країн світу, не мають єдиного органу управління, а їх мережа будується відповідно до адміністративно-територіального поділу держави.

В Україні мережа публічних бібліотек існує на основі мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 № 510 (із наступними змінами) [3]. Ці нормативи регламентують обов'язкове функціонування бібліотеки в населених пунктах із кількістю жителів від 500 осіб. Саме така позиція, на думку фахівців, стала основною причиною закриття бібліотек у деяких сільських населених пунктах із меншою кількістю жителів [8].

Лише зміни до цих нормативів, внесені відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 30.09.2009 № 1061, регламентували бібліотечне обслуговування в населених пунктах із кількістю жителів до 500 осіб, що здійснюється загальнодоступною бібліотекою або за допомогою нестационарних форм обслуговування (бібліотечний пункт чи пересувна бібліотека) – за рішенням відповідного органу місцевого самоврядування [4]. Однак відродити закриті книгозбірні вже дуже важко.

Варто зазначити, що діючий в Україні принцип побудови мережі публічних бібліотек значно відрізняється від аналогічного нормативу радянських часів.

Відповідно до Примірного положення про організацію єдиної мережі масових бібліотек, затвердженого постановою Секретаріату ВЦРПС та колегією Міністерства культури СРСР від 20.12.1977 № 23/149, на території кожної сільської ради повинна була функціонувати, як мінімум, одна масова бібліотека. Зона її обслуговування могла включати окремих населених пунктів, його частину або кілька населених пунктів сільської ради [5].

Як бачимо, така норма забезпечувала права сільського населення на бібліотечне обслуговування. Крім того, вказане Примірне положення передбачало інші нормативи бібліотечного обслуговування для гірських районів та районів із малою щільністю населення, а також регламентувало кількісний та якісний склад бібліотечного фонду, необхідний для відкриття загальнодоступної книгозбірні. На жаль, перелічені питання в сучасній Україні не вноормовано.

До речі, закріплений ще в Радянському Союзі принцип організації мережі масових бібліотек практично зберігся в Російській Федерації. Відповідно до

Основних положень організації мережі муніципальних загальнодоступних (публічних) бібліотек у суб'єктах Російської Федерації, затверджених наказом Міністерства культури РФ від 14.11.1997 № 682, на території кожного муніципального формування розміщується не менше однієї бібліотеки муніципального підпорядкування. До її функцій належить організація бібліотечного обслуговування жителів даної території з використанням стаціонарних, нестационарних та інших форм [6].

Заслужовує на увагу також досвід Республіки Білорусь. Відповідно до Державної програми відродження і розвитку села на 2005–2010 рр., тут почали створювати агромістечка – облаштовані населені пункти із виробничою та соціальною інфраструктурою для забезпечення соціальних стандартів його жителям та мешканцям прилеглих територій. Такі населені пункти створюються на основі сіл або містечок, як правило, з кількістю жителів до 1 000 осіб. За цією програмою станом на 27.05.2011 р. у Білорусі побудовано 1 481 агромістечко (100% від запланованого) [7]. А оскільки в державі всього 1 465 сілрад, можна зробити висновок про те, що агромістечко є на території кожної з них. Станом на 01.01.2011 р. у Білорусі було 3 154 сільські бібліотеки, з них 1 470 – в агромістечках [11; 12]. Перелік послуг, які надають населенню бібліотеки в агромістечках, стандартний: соціально-інформаційний центр, публічний центр правової інформації, Інтернет, електронна пошта, електронний каталог ЦРБ (крім традиційних) [14].

На території України станом на 01.01.2011 р. було 28 454 сільські населені пункти, 11 061 селищна та сільська рада, а бібліотек у сільській місцевості – 14 682 [15]. Таким чином, майже у 52% сільських населених пунктів відсутня публічна бібліотека.

Охоплення населення в сільській місцевості бібліотечним обслуговуванням за роки незалежності вивчалось лише один раз – у рамках загальнодержавного дослідження «Сільська бібліотека на мапі України», що в 2007 р. за дорученням МКТ України проводила Національна парламентська бібліотека України. Його результати показали, що населенню 32% сіл узагалі недоступні бібліотечні послуги (відсутня бібліотека та не функціонують нестационарні форми). Найкраща ситуація – у Чернівецькій області, де майже 90% сіл мають бібліотеку, найгірша – у Харківській, в якій бібліотечним обслуговуванням забезпечено лише 44% сіл [10]. Саме за результатами цього дослідження і вдалося внести зміни до мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками [4]. Однак після внесення вказаних змін ситуація з охопленням сільського населення бібліотечним обслуговуванням не вивчалася.

З огляду на вищенаведене та враховуючи проголошений Президентом України курс на реформи, нагальним є проведення загальнодержавного дослідження щодо охоплення населення України бібліотечним обслуговуванням. Лише на підставі його результатів можна буде розробити програму реформування публічних бібліотек і таким чином забезпечити право на бібліотечне обслуговування всім громадянам України.

Список використаних джерел

1. Україна. Закони. Бюджетний кодекс України : прийнятий Верхов. Радою України 08.08.2010. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1316006351448708>
2. Україна. Закони. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України : прийнятий Верхов. Радою України 27.01.1995. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=32%2F95-%E2%F0>
3. Україна. Кабінет Міністрів. Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні : постанова від 30.05.1997 № 510. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=510-97-%EF&p=1316006351448708>.
4. Україна. Кабінет Міністрів. Про доповнення пункту 1 мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні : постанова від 30.09.2009 № 1061. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1061-2009-%EF&p=1316006351448708> (26.08.2011)
5. Примерное положение об организации единой сети массовых библиотек : утв. постановлением Секретариата ВЦСПС и коллегии М-ва культуры СССР 20.12.1977 № 23/149 // Руководящие материалы по библиотечному делу. – М. : Кн. Палата, 1988. – С. 106–109.
6. Основные положения организации сети муниципальных общедоступных (публичных) библиотек в субъектах Российской Федерации : утв. Приказом М-ва культуры РФ от 14.11.1997 № 682. – Режим доступу : <http://infopravo.by.ru/fed1997/ch01/akt10082.shtm>.

7. Агродорок. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%В3%D1%80%D0%BE%D0%В3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BA>
8. Ашаренкова Н. Г. Мережа публічних бібліотек України: проблеми оптимізації / Н. Г. Ашаренкова // Бібліотечкознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 1. – С. 26–37.
9. Библиотечная энциклопедия. – М. : Пашков дом, 2007. – 1300 с.
10. Мастіпан О. Сільські бібліотеки України: реальний стан, проблеми, перспективи : (за результатами дослідж.) / О. Мастіпан // Бібл. планета. – 2008. – № 3. – С. 14–17.
11. Основные показатели деятельности публичных библиотек системы Министерства культуры [Республики Беларусь] за 2009–2010 гг. – Режим доступу : <http://www.nlb.by/portal/page/portal/index/content?lang=ru&classId=D8CEF5DCE78944069024A43C379192C0>
12. Основные показатели деятельности библиотек агрогородков в 2010 г. – Режим доступу : <http://www.nlb.by/portal/page/portal/index/content?lang=ru&classId=D8CEF5DCE78944069024A43C379192C0>
13. Словарь библиотечных терминов. – М. : Книга, 1976. – 223 с.
14. Структура библиотек агрогородков. – Режим доступу : http://rcbsbar.freeiz.com/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=6
15. Україна. Число адміністративно-територіальних одиниць. – Режим доступу : <http://static.rada.gov.ua/zakon/new/ADM/zmist.html>
16. Шамурин Е. Словарь книговедческих терминов. – М. : Сов. Россия, 1958. – 340 с.

БІБЛІОТЕЧНІ КАДРИ

Л. Бейліс, к. іст. н.,
завідувач сектору Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»

УДК 023.5 + 316.628

ДО ПИТАННЯ КРЕАТИВНОСТІ БІБЛІОТЕЧНОЇ РОБОТИ І ОСОБИСТІСНИХ МОТИВІВ ЇЇ ВИКОНАННЯ

У статті узагальнюються основні причини зменшення престижності бібліотечної професії і даються поради широкому загалу бібліотечних працівників щодо знаходження внутрішніх стимулів до сумлінної й творчої фахової діяльності.

Ключові слова: бібліотечна професія, креативність, соціальна психологія, мотивація праці, самореалізація особистості.

СЬОГОДНІ новітні технології поступово стають фактором функціонування дедалі більшої кількості бібліотек, у тому числі сільських. Збільшуються їх можливості щодо надання нових і якісних послуг користувачам; зростання іміджу бібліотекаря пов'язується з його професіоналізмом, комунікативною компетентністю, фаховим самовдосконаленням.

І поширеною стає думка про те, що важливими складовими нашої професії є прагнення до нового, до творчості, вдосконалення діяльності, відмови від застарілих, неефективних форм та методів роботи. Це підтверджують і слова колишнього президента ІФЛА Клаудіо Люко: «Бібліотеки творять майбутнє за допомогою бібліотекарів – творчих особистостей за бібліотечною стійкою. Окрім високих технологій, нам потрібні і творчі уми» [6].

Наразі дедалі частіше стосовно бібліотечної діяльності вживається поняття «креативність». Під ним учені розуміють або процес, котрий передбачає висування гіпотез щодо можливих шляхів виявлення та розв'язання проблеми, перевірку цих гіпотез, їх зміну чи спростування, знаходження і формулювання рішення, їх інтерпретацію та публікацію результатів (за Е. П. Торенсом) [3, с. 38], або здатність особистості, відповідно до факторів середовища, вийти за рамки даної ситуації, поставити власну ціль щодо перетворення досвіду і в результаті ство-

рити новий, оригінальний, нестандартний інтелектуальний продукт [8, с. 113].

Аналізування звітів обласних універсальних наукових бібліотек України свідчить про те, що проблема підвищення креативності поступово стає предметом осмислення їх фахівцями. Це можна побачити хоча б у назвах окремих методично-організаційних заходів, наприклад: «Творча майстерня з креативності та інновацій для шкільних європейських клубів м. Вінниці», що проводило Всеукраїнське громадське об'єднання «Українська асоціація європейських студій» на базі Центру європейської інформації Вінницької ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, або виїзний семінар-тренінг «Методична діяльність: модельна бібліотека – веління часу», організований Миколаївською ОУНБ ім. О. Гмирьова. Але зміст цих заходів, як правило, розкриває лише сутність окремих інновацій, знайомить із відповідною інструктивною та нормативною документацією, хоча підвалини створення креативного настрою в бібліотеках треба шукати перш за все у науках психологічного і педагогічного спрямування.

Становлять інтерес заходи з підвищення творчого потенціалу колективу в бібліотеках, навчально-педагогічних закладах Росії. Зокрема, проблема формування творчого колективу («команди») бібліотеки і роль особистості його керівника – актуальна тема, що постійно розглядається учасниками конференцій «Бібліотечна справа ... року» в Московському державному університеті культури і мистецтв [10, с. 66]. У Далекосхідній державній науковій бібліотеці (м. Хабаровськ) проведено дослідження щодо можливостей підвищення рівня креативності працівників бібліотек із врахуванням концепції д. пед. н. Л. Мітіної [3, с. 36]. У Донській державній публічній бібліотеці (м. Ростов-на-Дону) розроблено «Стратегію роботи з персоналом». Вона має підпрограму «Мотивація діяльності персоналу», в якій передбачено формування кадрового резерву, його навчання, атестацію; складання індивідуальних планів особистого і професійного розвитку; делегування повноважень; моральне та матеріальне заохочення як визнання результатів та успіхів у роботі співробітників. У закладах культури м. Сатка (Челябінська обл.) реалізується програма «Методологія управління, розвитку і мотивації персоналу» із такими позиціями: «Стимулювання інновацій», «Підтримка прагнення зробити кар'єру», «Моральне стимулювання», «Створення комфортних умов праці», «Створення морально-психологічного клімату в колективі», «Створення корпоративного духу», «Соціальний захист» тощо [12, с. 119].

Спочатку метою написання цієї статті був пошук такого психолого-педагогічного інструментарію, який би допоміг керівникам, лідерам бібліотечних колективів у створенні в них креативної обстановки, залученні до творчої діяльності окремих фахівців. Можливо, таку статтю ще буде нагода написати. Але в ході вивчення матеріалу стала зрозумілою необхідність розглянути цю проблему в іншому аспекті, а саме – діяльності рядових фахівців, які працюють на своїх ділянках роботи, переживаючи всі перипетії й складнощі як професійного, так і побутового життя. Хотілося б морально допомогти колегам, які працюють, будують своє сімейне життя, виховують дітей у

сучасних нелегких економічних умовах і в ситуації, коли, як засвідчують праці багатьох науковців та практиків, спостерігаються інертність бібліотекарів, їх байдужість до своєї справи, відсутність бажання проявити себе, замислитися над своєю діяльністю, професійними проблемами. Йдеться про кризу професії, яку, на думку фахівців, можна вважати системною.

Врешті-решт питання зводиться до того, чи має сучасний український бібліотекар достатньо професійної снаги або мотивації для того, щоб підтримувати гідний авторитет галузі й професії та забезпечити розвиток свого закладу до сучасного світового рівня.

У фаховій літературі досить докладно висвітлено чинники, що негативно впливають на професійну мотивованість, серед них, зокрема:

- низький статус бібліотечної професії, невідповідність між самооцінкою бібліотекарів і оцінкою їхньої роботи у суспільстві, відсутність належної уваги з боку владних органів, недостатній соціальний захист;

- незадовільний матеріально-технічний стан, нерівномірність фінансування бібліотек різних видів і форм власності, розвитку їх інформаційних ресурсів та матеріально-технічної бази;

- гостра кадрова проблема: старіння персоналу, наявність психологічних бар'єрів в оволодінні новітньою технікою, закоснілість; поширена психологічна пасивність у колективах: лінь, безвідповідальність, байдуже ставлення працівників до свого розвитку як спеціалістів та особистостей, невіра в себе, страх, небажання відповідати за результат [13, с. 17]; проблеми з підготовкою і залученням до бібліотечної діяльності молодих фахівців, які не бачать перспектив професії;

- висока консервативність бібліотечного фаху, сувора обмеженість нормами і правилами, бюрократичний стиль керівництва кадрами [18, с. 48];

- зневіра працівників невеликих книгозбірень у можливості досягти рівня провідних. Зникнення корпоративної солідарності, бо виникає хибне уявлення про те, що в разі відсутності спільних проблем немає й спільних інтересів;

- зацікавленість соціуму в стабільності, через що відбувається пригнічення креативних якостей особистості [3, с. 38].

Отже, якщо навіть мотивація до звичайної бібліотечної діяльності є багато в чому зруйнованою, то чи є рація у пошуку мотивації до креативності? І тут важливо, як вони співвідносяться, адже і звичайна діяльність, і творчість взаємопов'язані та відбуваються в одному просторі й часі. Але психологи відрізняють одну від одної. Аргументи такі:

- 1) діяльність, на відміну від творчості, виникає внаслідок зовнішніх або внутрішніх раціональних причин; творчість є спонтанною й непланованою;

- 2) діяльність характеризується цілеспрямованістю, довільністю, раціональністю й регулюванням; творчість, навпаки, нецілеспрямована, недовільна, нерациональна і не підлягає регулюванню;

- 3) діяльність зумовлюється визначеною мотивацією; в основі творчості – невизначена (ірраціональна) мотивація [3, с. 37].

Розрізняти звичайну діяльність і творчість необхідно, але відривати одну від одної не варто. До того ж

сучасний стан бібліотечної галузі такий, що запровадження інновацій (сучасних технологій, нових послуг, методик спілкування із користувачем) стало фактором збереження професії у XXI сторіччі, запорукою її подальшого існування. На думку І. Казаринової, «із запровадженням нових електронних технологій бібліотечна професія, як парадоксально це звучить, стає більш творчою, повертаючи втрачену в деякі періоди її існування стрижневу функцію розвитку» [7, с. 53]. А інноваційна діяльність – це і є сутність, конкретний прояв креативності.

Отже, розглянувши фактори негативного впливу на мотивацію бібліотечної діяльності та креативності й виходячи з того, що бібліотека як історичний, культурний та цивілізаційний феномен (за А. Чачко) [19] не має права зникнути, спробуємо визначити причини, які спонукають фахівців залишатися в цій сфері й активно в ній діяти.

Перш за все, звернімося до самого терміна «мотивація». На нашу думку, досить вдалим є його тлумачення, запропоноване Н. Козлюк: «Поняття "мотивація" розуміємо як своєрідний психологічний механізм, за допомогою якого у бібліотечного персоналу формується зацікавлене відношення до праці, її результатів, а також бажання до розвитку професійного самоусвідомлення» [9, с. 73]. Інше формулювання змісту терміна – «зміна існуючого середовища і умов існування працівника з метою викликати у нього відповідну реакцію» [12, с. 118] – є занадто вузьким, оскільки до творчої праці мотивують не тільки зміни, а й певні фактори стабільності (впевненість у завтрашньому дні, позитивний імідж тощо). Тому ми дотримуватимемося формулювання Н. Козлюк.

Мотивація бібліотечної діяльності має таку ж давню історію, як і власне бібліотечна діяльність, і впродовж сторіч вона розвивалася, збагачувалася новими рисами – від чернечого послуху до громадського служіння, бажання сприяти прогресу; від забезпечення вузького кола освічених людей до обслуговування інформаційних, наукових та інших інтересів широких кіл суспільства; від задоволення власних духовних потреб до заробітку й способу існування; від ідейних переконань до суто побутових життєвих обставин [13].

Фахівці вважають, що бібліотекарство як професія сформувалося наприкінці XIX – початку XX сторіччя, що, зокрема, засвідчила відома стаття американського бібліотекаря і засновника класифікаційної системи М. Дьюї [4]. Відповідно з'явилася й професійна мотивація – бажання займатися власне бібліотечною справою як окремим видом діяльності.

Подальший розвиток бібліотечної справи привів до формування такої важливої для теми цієї статті психологічної категорії, як фахова самосвідомість бібліотекаря.

Як стверджує професор А. Соколов, «самосвідомість... – невід'ємна структурна складова особистості професіонала, яка містить життєві цілі, переконання й ідеали, професійний патріотизм і професійну етику» [16, с. 5].

Саме у професійній самосвідомості варто шукати ті мотиви, які дають силу вітчизняним бібліотекарям у нелегких соціальних умовах не тільки зберігати вірність своєму фаху, а й розвивати бібліотечну спра-

ву відповідно до світових стандартів і, у свою чергу, вдосконалюватися самим. Такі мотиви, як прагнення до діяльності, задоволеність роботою і т. ін., за свідченням дослідниці І. Домбровської, «більш характерні для фахівців зі стажем і вищою спеціальною освітою» [3, с. 37]. До подібного висновку дійшов і професор А. Соколов, який після опитувань у власному виші – Санкт-Петербурзькому державному університеті культури і мистецтв – з'ясував, що студенти денного відділення, котрі не мають стажу, здебільшого працювати в бібліотеках не будуть. Студенти заочного і вечірнього відділень, які вже мають певний досвід практичної роботи, навпаки, можуть стати кваліфікованим поповненням бібліотечного корпусу [16]. Така ситуація, на нашу думку, є характерною і для України.

Які висновки з цього випливають? Вони не нові. Як вид діяльності, спрямований на заробіток, задоволення матеріальних потреб, бібліотечна робота досі є зовні непривабливою. Але фахівці, які відчули смак професії і, відповідно, вже перебувають на певному щаблі професійної самосвідомості, не цураються творчої й різноманітної бібліотечної роботи.

Подекуди ті особи, які обрали собі долю бібліотечних полиць, переживають кризові психологічні моменти, пов'язані з проблемами нашого повсякдення. Як же подолати ці неприємні психологічні моменти? Навряд чи тут існують універсальні ліки, але певні прийоми і заходи, напрацьовані психологами, варто знати.

Доцільно визначити для себе перспективу професійного зростання і вдосконалення бодай власних функцій. Її відсутність знижує самооцінку бібліотекаря і знищує професійну мотивацію [9, с. 73].

Треба з'ясувати як об'єктивні, так і суб'єктивні джерела мотивації для творчого служіння своїй професії.

До перших слід віднести реальний економічний, політичний, духовний стан суспільства, нагальні інформаційні потреби окремих верств населення, особливо вразливих (діти, молодь, пенсіонери, люди з фізичними обмеженнями); системну підтримку з боку держави, включно з місцевими владними органами. В інтересах створення справедливої, гармонійного суспільства є об'єктивна необхідність втілювати в життя гуманістичну, просвітницьку місію бібліотек, поширювати прагнення до високих цінностей, науково-технічного й соціального прогресу, підтримувати ідеї соціальної гармонії та солідарності, миру між державами і народами, утверджувати громадський престиж освіченості, культурності, моральності. Потрібно дієво сприйняти «духовне поле ідеалів і цінностей сучасного суспільного розвитку» [17, с. 169–170], діяти в злагоді з інтересами, цінностями соціуму і, відповідно, осмислювати свою значимість, належність до нього.

Названі зовнішні фактори формують основні змістовні засади професійної самосвідомості, яка, на думку професора А. Соколова, має таку структуру:

- усвідомлення професійної місії, громадянського обов'язку, професійної етики;
- професійні знання та вміння;
- ставлення до самого себе, користувачів, членів колективу [15, с. 32].

Під час ідеологічних, політичних чи економічних зрушень змінюються і орієнтири професійної свідомості [19, с. 16]. Однак, додамо від себе, не варто ці зміни уявляти собі спонтанним, стихійним процесом. Свідомий фахівець і у важких умовах контролює себе, сумлінно робить свою справу.

Суб'єктивний фактор мотивації до творчої діяльності полягає у найбільш повній реалізації власної особистості бібліотекаря. Треба розуміти, які внутрішні рушії впливають на свідомість фахівця, роблять його активним, результативним і креативним.

Один із засновників напряму «гуманістичної психології», А. Маслоу, сформулював таку послідовність, або ж «піраміду» людських потреб: фізіологічні, потреби в безпеці, у соціальній спільності, в повазі і самоповазі, в самоактуалізації. Вчений вважав, що у більшості людей є потреба в самоактуалізації, але її заважають реалізувати притаманні кожній особі регресивні тенденції, основу яких складають страх, ворожнеча, неробство [5, с. 30].

Наведемо конкретні поради психологів щодо того, як підтримати власне професійне самопочуття і прагнення до якнайповнішої самореалізації. Для цього потрібно:

1. Акумулювати професійну інформацію, адже володіння нею дає поштовх до креативності:

- зробіть технологічну карту своєї виробничої ділянки, визначте особливо важкі, неприємні для вас операції і спробуйте знайти вихід для поліпшення ситуації;

- окресліть найбільш прийнятні для себе джерела професійної інформації (фахові публікації, повідомлення мас-медіа, заходи з підвищення кваліфікації, неформальне спілкування з колегами, візити до інших бібліотек тощо);

- заведіть картотеку інновацій щодо операцій, близьких до вашої діяльності, намагайтеся постійно турбуватись про її актуалізацію і наповненість.

2. Вирізняти нове і незвичайне, самостійно та незалежно від авторитетів оцінювати факти:

- аналізуйте інновації стосовно умов вашої роботи, враховуйте трудовитратність і можливість фінансування, технологічну коректність (виключення дублювання; сумісність з іншими ділянками роботи, доцільність, переваги й недоліки порівняно з тим, що є зараз), необхідність оволодіння новими знаннями та навичками.

3. Формулювати проблеми та складати проекти і програми, спрямовані на вдосконалення традиційних форм діяльності:

- розробіть декілька формулювань щодо окремих невирішених проблем вашої діяльності, оберіть (можливо, з допомогою доброзичливих колег) найбільш точне і вдале;

- визначте низку проблем діяльності вашого закладу і розташуйте їх у порядку нагальності вирішення;

- накресліть для себе можливе вирішення проблеми і проаналізуйте його реальність з точки зору фінансування, трудовитрат, наявності та якостей відповідних виконавців;

- відшукайте інформацію щодо актуальних грантів для бібліотек України (можна проконсультуватися в ОУНБ, НПБУ, Міністерстві культури України),

визначте відповідний за тематикою грант і, згідно з інструкцією стосовно його складання, розробіть цей документ.

4. Створювати творче середовище, організувати компетентне спілкування:

- введіть наведені вище проблеми у коло вашого неформального спілкування з прихильними до вас колегами;

- колективно оцінюйте оригінальність, доцільність, кмітливість і конструктивність пропозицій членів вашої неформальної групи, спільно визначте лідера (і не обов'язково це повинні бути саме ви).

5. Звільнюватися від усталених стереотипів:

- запропонуйте колегам при спілкуванні виконувати певні ролі (романтик, оптиміст, скептик, знавець, «пофігіст») і час від часу міняйтесь ними, що допоможе розширити ваше уявлення про власні можливості, поглибити взаєморозуміння з колегами, толерантність, спільну зацікавленість у покращенні справ.

6. Прагнути до актуалізації сенсу бібліотечної діяльності й креативності:

- знайдіть серед користувачів бібліотеки тих людей, для яких її відвідання і читання є основним способом адаптації, утвердження в житті (діти з неблагополучних сімей, інваліди, особливо обдаровані особи і т. д.);

- відшукайте у фаховій періодиці матеріали про діяльність зарубіжних бібліотек і подумайте, що з їх досвіду може стати у пригоді;

- визначте, які бібліотечні послуги є найбільш актуальними, і з'ясуйте, чи можливе їх впровадження у вашій бібліотеці.

7. Підвищувати самооцінку (відбудеться не відразу, а через деякий час після того, як буде виконано попередні рекомендації):

- діліться набутим досвідом, допомагайте колегам – і ваша позитивна самооцінка ґрунтуватиметься на думці прихильних до вас колег;

- знайдіть у колективі тих, кому ви вже зараз можете допомогти.

Існування бібліотек є необхідною передумовою соціально-економічного розвитку, цивілізаційного прогресу. Тому бібліотечна діяльність, завдяки її високій місії – зберігати та укріплювати інтелектуальний і культурний плацдарм для поступу нашої країни, є і буде однією з актуальних у XXI столітті. А це стане можливим, коли бібліотекарі поєднують у своїй діяльності професіоналізм, ділову сумлінність і творчість.

Список використаної літератури

1. Грабар Н. А. Трансформація професійної свідомості бібліотечних фахівців / Н. А. Грабар // Бібліотекар XXI століття: нові стандарти професії : матеріали Міжнар. наук.-практ. віртуал. конф. лют.-черв. 2008 р. / М-во культури і туризму України, Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Х., 2009. – С. 9–15.
2. Гришина С. М. Психосоматические проблемы библиотечной профессии / С. М. Гришина // НТБ. – 2009. – № 3. – С. 12–18.
3. Домбровская И. В. Соотношение мотивационных факторов и уровня креативности в профессиональном развитии работников библиотек / И. В. Домбровская // Библиосфера. – 2009. – № 3. – С. 35–38.
4. Дьюї М. Професія / М. Дьюї // Бібл. вісн. – 1993. – № 1–2. – С. 31–32.

5. Езова С. И уважать себя заставь: Библиотекарь в ракурсе самоактуализации и инновационной деятельности / Светлана Езова // Библиополе. – 2008. – № 11. – С. 29–31.

6. Інформаційний звіт 2009. – Кіровоград : ОУНБ. – С. 8.

7. Казаринова И. Н. Предпосылки формирования библиотечной акмеологии / И. Н. Казаринова // Библиотечное общение: традиции, инновации : материалы междунар. науч.-практ. конф. / М-во культуры и массовых коммуникаций Рос. Федерации, Федерал. агентство по культуре и кинематографии, Междунар. акад. информации, ФГОУ ВПО Вост.-Сибир. гос. акад. культуры и искусств. – Улан-Уде, 2005. – С. 53–62.

8. Карпенко В. В. Психологічні проблеми стимуляції творчості: шляхи вирішення / В. В. Карпенко // 36. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України «Актуальні проблеми психології» : у 12 т. Т. 12: Проблеми психології творчості. Вип. 11 / Ін-т психології імені Г. С. Костюка, АПН України ; Заг. ред. В. О. Моляка. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 112–119.

9. Козлюк Н. І. Професійна мотивація бібліотекаря медичних бібліотек як чинник розвитку професіоналізму / Н. І. Козлюк // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. / М-во освіти і науки України, М-во культури і туризму України, Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2006. – С. 73–74.

10. Макарова И. «Штурмуем» проблемы современности / И. Макарова // Библиотека. – 2007. – № 4. – С. 64–66.

11. Нишпорка Е. В. Библиотекарь – человек креативный / Е. В. Нишпорка // Молодые в библ. деле. – 2003. – № 5–6. – С. 36–39.

12. Потанина Е. А. Мотивация труда в библиотеках (по страницам профессиональной печати) / Елена Анатольевна Потанина // Библиотечное общение. – 2007. – № 4. – С. 118–124.

13. Потанина Е. Мотивы работы в библиотеке: о конфликте между необходимостью и желанием / Елена Потанина // Библ. дело. – 2006. – № 11. – С. 33–36.

14. Сабурова Т. Парадоксы феминизации / Татьяна Сабурова // Библ. дело. – 2006. – № 6. – С. 11–13.

15. Соколов А. В. Библиотечная профессионалогия / А. В. Соколов // Библиотечное общение. – 2003. – № 4. – С. 32.

16. Соколов А. В. Доживем до воскресения / А. В. Соколов // НТБ. – 2003. – № 5. – С. 5–16.

17. Справочник библиотекаря / науч. ред.: А. Н. Ванеев, В. А. Минкина. – 3-е изд., перераб. и доп. – СПб. : Профессия, 2005. – 496 с. – (Серия «Библиотека»).

18. Шалиганова А. Л. Идеальный та реальний портрет молодого бібліотекаря (за результатами дослідження «Молодий працівник ХДНБ ім. В. Г. Короленка – погляд у майбутнє») / А. Л. Шалиганова // Бібліотекар XXI століття: нові стандарти професії : матеріали Міжнар. наук.-практ. віртуал. конф., лют.–черв. 2008 р. / М-во культури і туризму України, Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка. – Х., 2009. – С. 44–53.

19. Чачко А. С. Бібліотекарі нового покоління – які вони? / А. С. Чачко // Бібл. планета. – 1998. – № 2. – С. 15–17.

СТОРІНКА МЕТОДИСТА

**О. Білик, доктор філософії, головний бібліотекар,
Н. Гудімова, головний бібліотекар
Державного закладу
«Національна парламентська бібліотека України»**

РОЗДУМИ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ

КОЖНА бібліотека прагне бути успішною та затребуваною. Досягнення цієї мети зумовлено багатьма чинниками, серед яких: упровадження нових інформаційних послуг, підвищення кваліфікації персоналу, активізація рекламної діяльності і т. ін. У той же час процеси входження бібліотек у світовий інформаційний простір спричинюють необхідність вдосконалення якісного оцінювання їх роботи.

Нині бібліотеки змушені все активніше демонструвати владі та населенню (на податки якого вони існують) результати своєї діяльності. Щоб переконати суспільство в тому, що воно має потребу в якісних послугах бібліотек, а бібліотеки – в постійному оновленні ресурсів, слід вивчати та впроваджувати методи визначення ефективності бібліотечної роботи, що дозволяє отримати обґрунтовані та вимірювані докази необхідності бібліотек.

Оцінювання якості діяльності бібліотек, розроблення його критеріїв – одне з найбільш складних завдань у бібліотекознавстві. Зокрема, цьому сприяє впровадження системи національних, адаптованих до реалій нашого життя, стандартів якості, що дасть можливість використовувати їх для оцінювання економічної, соціальної, технологічної та управлінської ефективності роботи бібліотек.

Мета статті – розкрити визначення термінів «якість» та «вимірювання ефективності діяльності», розглянути можливість впровадження ефективних

методів управління бібліотекою шляхом самооцінювання та виявлення якісних критеріїв її роботи.

У ДСТУ ISO 9000:2007 (ISO 9000:2005. IDT) «Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів» наведено таке визначення поняття «якість»: «ступінь, до якого сукупність власних характеристик задовольняє вимоги» [3]. На жаль, переклад тлумачення цього поняття, поданого в стандарті ISO 9000:2005, не є досконалим. Наскільки можна зрозуміти, мається на увазі, що якість продукції (послуги) визначається її відповідністю реальним потребам та очікуванням користувача.

Коли говорять про якість продукції, часто мають на увазі виробництво готових виробів. Нині поняття «продукція» стало набагато ширшим і включило в себе як контроль та експертизу продукції, так і надані сервіси й всю організаційну структуру.

Проте стандарт не містить вимог до результатів діяльності закладів культури, зокрема бібліотек. Це стосується надання ними послуг, задоволеності користувачів, а також впливу на суспільство та залучення персоналу в роботу.

Вимірювання ефективності діяльності означає не тільки збирання і аналізування статистичних та інших даних, а й зіставлення того, що бібліотека робить, з тим, що вона повинна робити (місія) і чого хоче досягти (цілі).

Порівняння результатів оцінки ефективності діяльності з цілями і завданнями не тільки демонструє ефективність роботи бібліотеки, а й іноді може привести до перегляду визначених цілей і завдань.

Результати аналізу ефективності роботи покажуть, чи були цілі завищені (недосяжні) або занижені (не призводять до конкретних результатів) і чи викличуть такі зміни в менеджменті, що скерують заклад на вдосконалення послуг для користувачів та уточнення своїх цілей і місії.

У світовій бібліотекознавчій літературі приділяється найсерйозніша увага розробці спеціального інструментарію для вивчення та оцінювання бібліотечної діяльності, що допомагає побачити, як бібліотека рухається до поставленої мети. До середини 1990-х рр. було розроблено близько ста методик визначення ефективності та ряд відповідних інструкцій. Так, важливими індикаторами ефективності для оцінювання діяльності бібліотеки можуть стати: поліпшення/оновлення матеріальної бази, систематичне поповнення фонду, його обертаність, читаність, відвідуваність закладу (у т. ч. його сайту), наявні електронні ресурси, якісна видавнича продукція, послуги та їх вартість.

Проте в кожному конкретному випадку потрібен творчий підхід і чітке уявлення про критерії, що повинні характеризувати одержувані результати. Наприклад, відомий російський бібліотекознавець Є. Фенелонов зазначає, що при оцінці ефективності бібліотечної роботи необхідно зіставляти результати з витратами, вводити деякі поправочні коефіцієнти до показників, а порівняння бібліотек за показником ефективності доцільно проводити в рамках відповідного типу (виду) бібліотек. Науковець визначив основні показники ефективності діяльності ЦБС, які, до речі, залишаються актуальними і сьогодні, зокрема це:

- 1) задоволеність користувача послугами бібліотеки в цілому або різними послугами окремо;
- 2) швидкість надання послуг міжбібліотечним абонементом;
- 3) доступ до автоматизованої системи та ін. [16; 17].

Таким чином, можна говорити, що ефективність роботи – це рівень досягнення бібліотекою поставлених цілей з урахуванням потреб користувачів, коли ефективність зростає шляхом підвищення якості роботи, а витрати – або постійні, або збільшуються повільніше, ніж зростають кількісні показники.

Розрізняють економічну, соціально-економічну, соціальну та іншу ефективність. Однак межі між цими поняттями розпливчасті, щодо них ведуться активні дискусії.

В економіці невиробничої сфери розроблено кілька підходів до визначення ефективності її галузей. Усі вони апробовані в бібліотечній сфері.

Перший із них – *визначення витрат на одиницю продукції і послуг*. Більш ефективним визнається процес виробництва продукту або послуги, який, при заданому рівні якості, є менш витратним. Застосовуючи цей підхід, необхідно чітко окреслити:

- які результати бібліотечної діяльності будуть оцінюватися;
- які ресурсні витрати братимуться до уваги;
- які показники (натуральні або вартісні) передба-

чається використовувати для вимірювання ефективності.

Водночас при оцінюванні вартісних показників потрібно аналізувати річний бюджет бібліотеки, окремі статті бюджетних витрат на оплату праці, комплектування фондів, придбання технічних засобів та обладнання, на розвиток ресурсної бази.

Базовими вартісними показниками виступають собівартість і прибутковість (для платних послуг). Розрахунок собівартості (грошового еквівалента всіх видів витрат на виробництво продукту або послуги) та рентабельності (співвідношення між доходами від платних послуг і витратами на їх забезпечення та надання) може здійснюватися як з урахуванням тільки поточних витрат (згідно з кошторисом поточного року), так і з урахуванням минулих поточних витрат на всі види ресурсів. Для застосування цього варіанта розрахунку необхідно відпрацювати схеми і формули оцінювання ресурсної бази минулих років з урахуванням її фізичної зношеності, морального старіння, різного рівня цін і т. ін.

Другий підхід – *зіставлення витрат на інформаційне обслуговування з характеристиками ефекту від використання системи інформації, що застосовується при обслуговуванні*. Цей підхід розробляється, головним чином, для сфери інформаційного забезпечення науково-технічних розробок спеціальними бібліотеками, органами і службами НТІ.

Третій підхід – *визначення суспільно необхідних витрат (документних, матеріальних, технічних, трудових ресурсів) на виробництво інформаційних продуктів і послуг у бібліотеці*. Продукти і послуги, що мають великий соціальний ефект, вимагають більших витрат у розрахунку на одиницю продукції, послуги.

Практичне впровадження цього підходу стримується тим, що до цього часу не розроблено універсальних, загальноприйнятих нормативів бібліотечної технології.

В останні роки акцент переноситься на якість бібліотечного обслуговування, а відповідно – і **якісні показники бібліотечної роботи**. Прийняті за радянських часів статистичні показники звітності скоріше дозволяють побачити продуктивність діяльності бібліотек, ніж оцінити її якість. Вони не дають можливості визначити відповідність фондів вимогам користувачів, повноту задоволення їх запитів; комфортність та культуру обслуговування; якість сайту та інформаційно-пошукових систем бібліотеки; ефективність соціокультурних, інформаційних заходів; книжкових виставок; рівень видавничої продукції (методичних посібників, рекомендаційних покажчиків тощо).

Справді, такі основні показники, як книговидача, число користувачів, відвідувань (що є кількісними), не дозволяють повною мірою оцінити якість бібліотечного обслуговування.

Обсяг фондів показує кількість наявних у бібліотеці документів, але нічого не говорить про їх репертуар, наповнення фонду профільною літературою, про достатню кількість придбаних видань та їх інформаційну цінність.

Недостатньо вірно визначає якість роботи бібліотеки і показник *обертаності* фондів, який у публічних бібліотеках є стабільно низьким.

Екземплярність сама по собі також не показує можливості бібліотеки щодо задоволення попиту користувачів.

Показник *книговидачі* не повністю характеризує діяльність бібліотеки щодо якісного обслуговування читачів. Наприклад, невідомо скільки запитів залишилося незадоволеними, яку кількість документів, наявних у базах даних бібліотеки, переглянуто віддаленими користувачами, бо це не передбачено ГОСТом 7.20-2000 «Бібліотечна статистика» [2].

Кількість відвідувань дає уявлення про активність користувачів, інтенсивність їх звернення до бібліотеки, однак цей показник нічого не говорить про *ефективність використання бібліотечних фондів і довідково-бібліографічного апарату*. Через відсутність розробленого єдиного обліку користувачів не враховується кількість звернень до бібліотеки через Інтернет.

Керівники бібліотек очікують від фахівців у галузі управління якістю наукових розробок та рекомендацій щодо дієвих моделей і принципів організації бібліотечної діяльності, якісних критеріїв її оцінки.

Стандарт ISO 9004:2009 «Менеджмент для досягнення сталого успіху організації. Підхід на основі менеджменту якості» став новою версією стандарту, вперше опублікованого в 1987 р. Його ще не перекладено українською мовою і офіційно не видано як ДСТУ. Втім, він цікавий з точки зору самооцінювання (self-assessment) бібліотек – як інструмент управління організацією, що дозволяє регулярно аналізувати діяльність будь-якої структури з точки зору вирішення її завдань та має забезпечити стабільність розвитку бібліотеки. А застосування власних (індивідуальних) моделей самооцінювання є однією з прогресивних відмінностей даного стандарту від попередніх.

Професійне самовдосконалення в бібліотеці має бути необхідною умовою підвищення якості фахової діяльності, бо важливість компетентності персоналу в сучасному інформаційному та високотехнологічному суспільстві стає дедалі вагомішою.

Слід підкреслити, що фактично положення стандарту базуються на 12 принципах управління. Серед них є 7 основних положень, що відображають нові або модернізовані критерії управління якістю, а саме:

- наявність у бібліотеці логічно структурованого плану, методів досягнення цілей на довгий час (стратегічне планування);
- стратегія та політика, структурована за видами бібліотек і націлена на реалізацію поставлених завдань;
- постійний моніторинг запитів і очікувань користувачів, формування та визначення спільних цінностей;
- правильний вибір індикаторів ефективності роботи бібліотеки (факторів, що контролюються організацією і є критичними для сталого успіху), що мають бути прикладом вимірювання як ключові індикатори виконання (KPI'S);
- самооцінювання (всебічний та системний аналіз ступеня зрілості) як бібліотеки в цілому, так і на рівні елементарних процесів (за результатами статистичних звітів структурних підрозділів) для визначення пріоритетів планування;
- інновації – «створення (development) нового» на всіх рівнях через зміни в послугах (не лише за

вимогами споживачів, а й з огляду на очікувані зміни зовнішнього оточення), процесах, організаційній структурі та системі управління якістю;

- демонстрування лідерства в стратегічному баченні шляхом самоосвіти фахівців бібліотеки в цілому та формування корпоративних знань на основі індивідуальних знань персоналу [12].

Дещо з наведеного вище можна знайти й у діяльності окремих українських бібліотек, насамперед ОУНБ. Але, на жаль, вивчення їх діяльності, а також національних та державних бібліотек, здійснюється фрагментарно, без урахування хронологічного аспекту, тобто обрані показники в розрізі окремих відрізків часу не порівнюються. Щодо порівняльного аналізу показників у межах конкретного виду бібліотек, то він ще не глибокий, не беруться до уваги фінансування, забезпечення ресурсами (людськими, технологічними, інформаційними), масштаб і специфіка регіону, в межах якого функціонує бібліотека, тощо.

Бібліотеки зіткнулись із необхідністю вирішення нових організаційних, технологічних і правових питань: від визначення поняття «електронний документ» до обґрунтування стратегії щодо умов його надання в користування (в т. ч. копіювання, онлайнного доступу без порушення прав видавців та авторів).

Основну увагу при організації системи оцінювання якості роботи бібліотеки, як свідчить міжнародний досвід, слід сконцентрувати саме на базових технологічних процесах, що забезпечується системним підходом до визначення критеріїв оцінки. Роботи фахівців галузі сприятиме основний список індикаторів ефективності діяльності бібліотеки, який представлений у матеріалах ІФЛА і сьогодні використовується більш широко [1].

Наявні позитивні та негативні результати в контексті розглянутої теми створюють широке поле для професійних роздумів, а саме:

1. Теоретична обізнаність та усвідомлення бібліотечним співтовариством важливості теми якості в усіх проявах, перетворення її на магістральний напрям діяльності бібліотек і, як результат, забезпечення користувачів послугами високої якості свідчать про те, що ця проблема стала особливо актуальною.

Успішна діяльність бібліотек сьогодні передбачає якісні послуги, що:

- відповідають чітко визначеним потребам користувачів, зокрема освітнім, професійним, консалтинговим, дозвіллевим тощо;
- відповідають чинному законодавству та стандартам;
- економічно обґрунтовані.

Це можливо за умов вирішення ряду стратегічних завдань:

- удосконалення мережі бібліотек та підвищення ефективності її функціонування;
- формування політики стратегічного розвитку бібліотек та її реалізації;
- здійснення маркетингу та популяризації інформаційних, сервісних послуг;
- залучення громадськості до формування бібліотечної стратегії;
- захисту інтересів бібліотеки, представлення її роботи перед керівними органами та громадою;
- участі бібліотеки в житті спільноти;

• чіткої концентрації зусиль колективу на головних напрямках, цілях і стратегіях розвитку.

2. Узагальнення підсумків локальних і великих досліджень – це шлях до розробки державних стандартів, затвердження й реалізація яких дозволить створити оптимальні, рівні можливості для діяльності бібліотек і подальшого підвищення ефективності їх роботи.

3. Потрібно приділити найсерйознішу увагу розробці спеціального інструментарію для вивчення та оцінювання якості бібліотечної роботи.

Порівняння вітчизняних і міжнародних показників діяльності бібліотек є однією з умов входження України у світовий інформаційний простір, вироблення загальних стандартів щодо оцінювання їх роботи. Однак не можна забувати про специфіку діяльності вітчизняних бібліотечних закладів. Перш за все, це нестабільність їх фінансування, відсутність державних соціальних стандартів утримання бібліотек різних видів тощо. Таким чином, наступною проблемою є розроблення диференційованих показників якості діяльності та послуг для різних груп бібліотек з урахуванням економічних і культурологічних особливостей регіонів.

4. Упровадження результатів досліджень у практику роботи бібліотек допоможе визначити реально можливі нормативи, які можна використати при розробці державного стандарту якості бібліотек усіх видів. А це, у свою чергу, дозволить актуалізувати та конкретизувати стратегію й тактику управління бібліотекою, виявити проблемні місця в її роботі.

5. Для виконання завдань, визначених бібліотекою у сфері якості, повинна розроблятися і впроваджуватися система управління якістю, що мусить мати три взаємопов'язані напрями функціонування:

- задоволення потреб та очікувань споживача (користувач повинен бути впевнений у здатності бібліотеки відповідати його інформаційним потребам і надавати послуги необхідної якості, що мають постійно підтримуватися на належному рівні);
- забезпечення потреб та інтересів організації (постійне вдосконалення ресурсів, системи управління якістю та наданих послуг);
- здатність бібліотеки до впровадження інновацій у систему управління якістю.

6. Розглядаючи питання якості обслуговування, не можна обмежуватися тільки якістю фонду, технологічних процесів або довідкового апарату.

Слід зазначити, що оцінку інформаційного обслуговування повинен давати користувач, ступінь задоволення запитів якого є головним критерієм роботи бібліотеки. Тому потрібний постійний моніторинг цих запитів із застосуванням соціологічних методів (анкетування, опитування тощо).

Отже, різноманітність підходів до проблеми якості бібліотечного обслуговування пояснюється не тільки складністю самої проблеми, а й різноманітністю об'єктів, які беруть участь у процесі бібліотечного обслуговування. Це потребує створення відповідної регламентуючої документації як гарантії управління якістю, впровадження методів контролю та активізації бібліотечного персоналу.

7. Виходячи з того, що якість бібліотечних послуг залежить від багатьох факторів, доцільно враховувати не лише формальні критерії оцінювання та методи, що застосовуються для вимірювання якості біблі-

отечної продукції та послуг, а й зупинити свій вибір на «непрямих» критеріях оцінювання якості послуг.

8. Актуальною залишається проблема обліку використання електронних інформаційних ресурсів бібліотек віддаленими споживачами.

Необхідно домогтися ідентичності в термінології, виробити чіткі рекомендації щодо обліку та збирання даних, наприклад, веб-статистики. Також бажано мати єдину для всіх бібліотек країни форму обліку та подання показників (і статистичних, і ефективності діяльності) з урахуванням світових стандартів, як, наприклад, зроблено у Фінляндії, де є спеціальний сайт з бібліотечної статистики (<http://tilastot.kirjastot.fi>).

Вибір показників для використання в тій чи іншій бібліотеці повинен здійснюватися відповідно до її функцій. Оптимальний варіант – для кожної функції слід визначити кілька показників, наприклад, місцезнаходження та простір бібліотеки – зручність проїзду до неї та комфортність умов для роботи. Що більше бібліотека, то більше показників має використовуватися і більш різноманітними вони повинні бути.

9. Одна з важливих проблем, на вирішення якої чекає українське бібліотечне співтовариство, – це створення на законодавчому рівні умов, що гарантують виконання бібліотеками своєї основної функції, а саме – надавати громадянам широкий доступ до інформації, зокрема через активне запровадження технологій, що дозволяють це право здійснювати.

Систему показників, так само як і стратегію бібліотеки, потрібно корегувати й переглядати відповідно до зовнішньої ситуації та внутрішнього середовища (професійний ріст персоналу, технічне переоснащення).

На жаль, українські бібліотеки здебільшого не займаються впровадженням передових методів управління якістю – таких, як розроблення систем якості відповідно до вимог міжнародних стандартів ISO серії 9001, і це негативно позначається на їх конкурентоспроможності. Якщо бібліотеки хочуть і далі розвиватися, без оцінювання якості та ефективності роботи їм не обійтися.

Введення нових показників ефективності вимагає апробації міжнародних стандартів із цього питання, впровадження їх у систему звітності бібліотек держави, уніфікації діяльності цих закладів та вироблення спільної політики у сфері оцінювання діяльності, тобто послідовності та поступовості. А головне – визначення єдиних стандартів та впровадження їх у офіційний обіг.

Список використаних джерел

Міжнародні та державні стандарти

1. ISO 11620. Информация и документация. Показатели эффективности работы библиотек. – Режим доступа : <http://rlst.org.by/metodist/laws-ntb/839.html>. – Загл. с экрана.
2. ГОСТ 7.20-2000. Библиотечная статистика. – Введ. 01.01.2002. – Минск, 2001. – 7 с. – (Межгосударственный стандарт).
3. ДСТУ ISO 9000:2007. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005. IDT) : Видання офіційне. – [Чинний від 2008-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2008. – 365 с. – (Національні стандарти України). – Режим доступу : <http://tk-group.at.ua/load/4-1-0-27>

4. ДСТУ ISO 9001:2009. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2008, IDT) : [пер. з англ.]. – На заміну ДСТУ ISO 9001:2001; чинний від 2009-09-01. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 26 с. – (Національний стандарт України).

5. ДСТУ ISO 9004:2009. Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності. – Чинний від 2009-10-30. – Режим доступу : www.dssu.gov.ua

6. Библиотечное дело – XXI век: науч.-практ. сб. Вып. 1(19)2010. / Рос. гос. б-ка. – М., 2010. – 272 с. – (Приложение к журналу «Библиотековедение»).

7. Исмагилова А. Оценка качества электронных библиотек / А. Исмагилова // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 5. – С. 60–66.

8. Конті Т. Самооцінювання за моделлю САФ / Т. Конті // Світ якості України. – 2007. – № 3 (20). – С. 44–46.

9. Линч Б. П. Оценка работы публичных библиотек / Б. П. Линч // Науч. и техн. б-ки. – 1999. – № 10. – С. 26–34.

10. Маркова Е. М. Оценка эффективности деятельности центральной библиотеки региона: опыт, проблемы, пути решения / Е. М. Маркова // Библиотечное дело – XXI век : науч.-практ. сб. Вып. 1(19)2010. / Рос. гос. б-ка. – М., 2010. – С. 44–50.

11. Новіков В. Аналіз основних положень ISO 9004:2009 / В. Новіков. – Режим доступу : <http://www.dssu.gov.ua/document/150248>

12. Полл Р. Измерение качества работы : междунар. руководство по измерению эффективности работы университет. и др. науч. б-к / Р. Полл, П. Бокхорст ; пер. с англ. Н. В. Соколовой ; под ред. О. Ю. Устинова – М. : Логос, 2001. – 151 с.

13. Романов П. С. Комплексный подход к измерению эффективности работы библиотек (зарубежный опыт) / П. С. Романов // Библиотековедение. – 2009. – № 2. – С. 90–96.

14. Тикунова И. Качество библиотечных услуг. Как его измерить и оценить? / И. Тикунова // Библ. дело. – 2008. – № 6 (72). – С. 23–26.

15. Фенелонов Е. А. Критерий и показатели экономической эффективности и методика их применения в библиотечном деле : науч.-практ. пособие / Рос. гос б-ка ; Е. А. Фенелонов. – М. : Пашков дом, 2002. – 106 с.

16. Фенелонов Е. А. Как на основе статистических данных и норм оценить состояние библиотечного дела в сельском районе и определить приоритеты его развития на будущее : (рекомендации для учреждений и руководителей ЦБС) / Е. А. Фенелонов // Библиотечное дело – XXI век : науч.-практ. сб. – М., 2002. – С. 143–172.

З ДОСВІДУ РОБОТИ

*А. Хамедюк, завідувач відділу
Рівненської державної обласної бібліотеки*

ВІДКРИТІ ЗАХИСТИ ДИПЛОМНИХ РОБІТ У БІБЛІОТЕЦІ

ОДНІЄЮ з рис, притаманних роботі Рівненської державної обласної бібліотеки (РДОБ) в останні роки, є прагнення значно розширити свої функції. Зокрема, практикуються різні форми партнерської взаємодії з освітніми закладами міста. У даному контексті хотілося б зупинитися на ось уже майже десятилітній співпраці відділу мистецтв Бібліотеки з кафедрою образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету. Результатом такого співробітництва стала поява нових традицій. Це і проведення виставок творчих робіт студентів та викладачів, днів відкритих дверей, і відкриті захисти дипломних, бакалаврських робіт, що викликають особливе зацікавлення у рівнян.

Захисти дипломів у Бібліотеці проходять так само, як це відбувається в навчальному закладі: присутня державна комісія (у складі якої – викладачі університету), свої творчі роботи представляють студенти, вступають з обговоренням куратори, рецензенти.

Родзинка відкритих захистів дипломних робіт саме в тому, що вони проходять у загальнодоступній бібліотеці і на них можуть бути присутніми всі охочі. Це можливість для відвідувачів не просто побачити готову роботу, а й простежити шлях її творення від задуму до мистецького втілення у матеріалі. Студенти пояснюють, що саме спонукало їх вибрати ту чи іншу тему, демонструють макети, проекти робіт. Нерідко захист супроводжується музичними номерами, театральними мініатюрами, а також показами елект-

ронних презентацій. Діапазон представлених робіт надзвичайно широкий: gobелени, батик, різноманітні вироби з дерева і глини. Іноді експозиція виходить за межі залу (якщо робіт надто багато або вони великі за розміром). Наприклад, керамічні люстри, розраховані на високі приміщення, вивішувалися на третьому поверсі з переходом на другий (архітектура будівлі РДОБ дозволяє це зробити) і т. ін.

У ході захисту присутні ставлять запитання, виникають творчі дискусії. Члени державної комісії роблять висновки та оцінюють роботу. На таких захистах, як на кожному екзамені, бувають і сльози розпачу, і радість творчих перемог.

Проведення захистів дипломних робіт у Бібліотеці дає змогу залучити сюди нових користувачів та довести, що це не лише книгозбірня, а й місце, де можна дізнатися про навчальний заклад, побачити творчий процес, поспілкуватися як з молодими, так і досвідченими митцями, поставити кілька запитань та, звісно, висловити свою думку. Корисні контакти і для художників, адже це можливість представити свою творчість широкому загалу, познакомиться з майбутніми меценатами, замовниками, роботодавцями і т. д.

Працівники РДОБ прагнуть розширювати і поглиблювати такі контакти, адже подібна співпраця є однією з найважливіших ознак сучасного бібліотечного закладу як інформаційного та соціокультурного центру громади.

*В. Ракитянська, директор
Харківської державної наукової
бібліотеки ім. В. Г. Короленка,
заслужений працівник культури України*

ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ІМ. В. Г. КОРОЛЕНКА – 125 РОКІВ

З А час свого існування Харківська державна наукова бібліотека (ХДНБ) ім. В. Г. Короленка пройшла шлях від однієї з найвідоміших громадських бібліотек Російської імперії до бібліотеки всеукраїнського значення. Зараз за обсягом фонду (7,1 млн прим.) вона є однією з найбільших в Європі та посідає друге місце в Україні.

Урочисте відкриття Харківської громадської бібліотеки (ХГБ) відбулося 26 вересня (8 жовтня за новим стилем) 1886 р. Створила її громада міста, а становленню й стрімкому розвитку книгозбірні сприяли видатні вчені, земські діячі, ентузіасти народної освіти, зокрема Х. Алчевська, О. Гурський, М. Бекетов, Д. Багалій, М. Сумцов, І. Щелков, Б. Філонов та багато інших відомих особистостей Харкова. За проектом академіка архітектури О. Бекетова в 1898–1901 рр. було споруджено будівлю, згодом визнану пам'яткою архітектури, яка і нині прикрашає центр міста.

ХГБ із перших років свого існування спрямувала діяльність на просвітництво, розповсюдження знань та культури серед широких верств населення. Унікальність Бібліотеки полягала в тому, що її фонди задовольняли інтереси громадян незалежно від рівня їхньої освіти. Революційні події, зміни політичних режимів, наступні роки радянського періоду визначили інші пріоритети діяльності, змінили соціальні функції ХГБ.

У 1922 р. Бібліотека стала державною, їй було присвоєно ім'я видатного письменника В. Короленка. В 1930 р. книгозбірню перевели до мережі наукових установ, відтоді вона має назву «Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка».

Напередодні Великої Вітчизняної війни Бібліотека входила до перших лав як радянських, так і світових книгозборищ. Війна завдала їй величезних втрат – понад 600 тис. цінних видань згоріли, опинились під уламками будівлі чи були вивезені до Німеччини. У звинувачувальних матеріалах на Нюрнберзькому процесі втрати ХДНБ ім. В. Г. Короленка наводилися як свідчення злочину фашизму проти культури.

У подальші роки, з підпорядкуванням Міністерству культури УРСР у 1959 р., Бібліотека розвивалась як республіканський центр методичного забезпечення, пропаганди технічної літератури в бібліотечних закладах України та зональний центр для надання методичної допомоги книгозбірням Ворошиловградської, Дніпропетровської, Донецької, Полтавської, Сумської та Харківської областей, а також як координаційний центр МБА Харківської зони.

Фонд ХДНБ ім. В. Г. Короленка є вагомою складовою частиною національного інформаційного фонду держави і належить до культурного надбання всього українського народу. В ньому представлено всі види документів з усіх галузей знань. Значну частину

фонду становлять рідкісні та цінні видання й рукописи, унікальні колекції писемності та друку, які вдалося зберегти, незважаючи на війни і репресії. Особливо цінні та рідкісні документи й колекції включено до Державного реєстру національного культурного надбання, архівні документи входять до складу Національного архівного фонду країни. Їх збереження для наступних поколінь – важливе завдання, що стоїть перед Бібліотекою. Значна увага приділяється питанням реставрації фондів, їх мікрофільмуванню та переведенню на електронні носії інформації.

Напередодні ювілею відбулися знакові події, що окреслюють шлях і здобутки Бібліотеки за 125 років: відкриття історичної фотогалереї, музейної експозиції, кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної, читального залу рідкісних видань і рукописів ім. академіка Д. І. Багалія. Крім того, було створено новий (другий) Інтернет-центр за підтримки Посольства США в Україні, відкриття якого відбулося за участі Надзвичайного і Повноважного Посла США в Україні Дж. Теффта. Це символізує сучасне спрямування діяльності ХДНБ ім. В. Г. Короленка і надає її читачам додаткових можливостей.

Ювілейні урочистості проходили в Бібліотеці 11–14 жовтня 2011 р. Її привітали начальник відділу аналізу і прогнозування бібліотек Міністерства культури України Л. Нікіфоренко, заступник голови Харківської облдержадміністрації Є. Савін, заступник Харківського міського голови С. Горбунова-Рубан, перший заступник голови Харківської обласної ради О. Олешко, д. пед. н., професор, зав. сектору науково-дослідного відділу бібліотекознавства Російської державної бібліотеки, дійсний член Міжнародної академії інформатизації М. Дворкіна (м. Москва), представники зарубіжних партнерів, з якими співпрацює ХДНБ ім. В. Г. Короленка, громадськість міста: керівники вищих навчальних закладів, музеїв, архівів, театрів, користувачі, гості, колеги з провідних вітчизняних та зарубіжних бібліотек.

Колектив короленківців нагороджено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, Почесною відзнакою «Слобожанська слава», 75 співробітників отримали нагороди органів державної і обласної влади.

Приємною несподіванкою для працівників Бібліотеки став виступ пані Н. Роман Папков, правнички відомого харківського підприємця М. фон Дітмара. Вона приїхала у Харків із далекого Чикаго. Її прадід вітав книгозбірню з 25-річним ювілеєм 100 років тому і вже тоді зазначав, що Харківська громадська бібліотека є першою в Росії, після Імператорської публічної бібліотеки, за кількістю читачів.

Основною професійною подією ювілейних заходів була Міжнародна науково-практична конференція «Від ХІХ до ХХІ ст.: трансформація бібліотек у контексті розвитку суспільства», в якій узяли участь

працівники бібліотечної галузі України, Російської Федерації та далекого зарубіжжя. На пленарному засіданні конференції Бібліотеку привітали начальник Управління культури Харківської облдержадміністрації Д. Кузнецов, д. пед. н., професор кафедри бібліотекознавства та інформатики Московської державної академії культури, голова відділення бібліотекознавства Міжнародної академії інформатизації, академік Академії гуманітарних наук Ю. Столяров (м. Москва), працівники бібліотек України: заступник генерального директора Національної парламентської бібліотеки України С. Бакан, заступник директора Донецької ОУНБ ім. Н. К. Крупської Н. Петренко, генеральний директор Національної історичної бібліотеки України А. Скорохатова та ін.

Знаковим для працівників книгозбірні було привітання праправнука людини, ім'я якої носить Бібліотека, – Сергія Валентиновича Короленка – працівника Полтавської державної аграрної академії.

125-річний шлях Бібліотеки висвітлила у своїй доповіді директор ХДНБ ім. В. Г. Короленка, заслужений працівник культури України В. Ракитянська. Про внесок закладу в бібліотечну справу України ХХ ст. доповів доцент Харківської державної академії культури В. Сєдих. Надзвичайно цікавим та інформативним був виступ голови міжурядової ради Програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх», президента Міжрегіонального центру бібліотечного співробітництва, заслуженого працівника культури Російської Федерації Є. Кузьміна «Бібліотечні аспекти в Програмі ЮНЕСКО «Інформація для всіх»».

Професор Московської державної академії культури (Росія) Ю. Столяров присвятив свій виступ діяльності Л. Хавкіної, яка тривалий час працювала в ХГБ, а переїхавши до Москви, не припиняла ділових і творчих контактів з книгозбірнею. Заступником директора з наукової роботи ХДНБ ім. В. Г. Короленка І. Левченко було презентовано доповідь Кевіна М. Кейна, в якій йшлося про роль Л. Хавкіної у розвитку співробітництва між ХГБ та Нью-Йоркською публічною бібліотекою.

На секції «Історичні вектори розвитку бібліотечної справи» було представлено мультимедійний проєкт «Л. Б. Хавкіна: харківський період діяльності», створений за допомогою сучасних технологій і розміщений на сайті Бібліотеки (<http://korolenko.kharkov.com>). Було також заслухано доповіді, присвячені різним періодам історії вітчизняної бібліотечної справи, зокрема про внесок у розвиток бібліотек

Слобожанщини і України в цілому видатних учених М. Сумцова, Д. Багалія, К. Рубинського, О. Кирпичникова, творчий доробок яких значною мірою базується на практичному матеріалі діяльності ХГБ.

Цікавими були доповіді д. пед. н., професора, зав. сектору науково-дослідного відділу бібліотекознавства Російської державної бібліотеки, дійсного члена Міжнародної академії інформатизації М. Дворкіної «Спеціальність “Бібліотекознавство” в номенклатурі спеціальностей наукових працівників»; заступника генерального директора Національної парламентської бібліотеки України С. Бакан «Електронна бібліотека “Культура України”: перші здобутки» та ін.

На секції «Бібліотеки в системі формування культурно-інформаційного простору» розглядалися шляхи трансформації діяльності бібліотек України і напрямки їх інноваційного оновлення в сучасних умовах.

Конструктивний обмін досвідом упровадження нових ідей щодо управління інформаційними ресурсами бібліотечних закладів відбувся на секції «Нові ресурси і нові можливості сучасної бібліотеки». Було розглянуто комплекс питань, пов'язаних з інформаційною ресурсною базою та новими можливостями її використання в сучасній бібліотеці; професійної компетенції бібліотекаря в умовах упровадження новітніх інформаційних технологій. Підкреслювалася необхідність оновлення структури кадрів бібліотек.

Засідання секції «Бібліотеки, архіви, музеї: соціокомунікаційний обмін» було присвячено проблемам функціонування й інтеграції бібліотек, архівів, музеїв в сучасному комунікаційному просторі. Було запропоновано створити постійно діючий блог або форум для обговорення спільних проблем бібліотек, архівів, музеїв, використовуючи сайт ХДНБ ім. В. Г. Короленка.

Круглий стіл «Видавець – Книга – Бібліотека» проходив у рамках книжкового фестивалю «Читай, Харкове! Читай, Україно!». Багато цікавих пропозицій висловили головні редактори видавництва («САГА», «Ранок», «Основа», «Форт» та ін.) і фахівці Бібліотеки. Було окреслено шляхи подальшого співробітництва, зокрема, визначено роль і місце ХДНБ ім. В. Г. Короленка у вивченні читацького попиту, допомозі видавцям у дотриманні книговидавничих стандартів тощо.

Відзначення ювілею стало святом не тільки Бібліотеки, а й усіх харків'ян, усієї держави. 125 років – солідний вік, і за цей час ХДНБ ім. В. Г. Короленка стала потужним науково-освітнім центром, дістала визнання у всьому світі. ■

ВІТАЄМО ВЕТЕРАНІВ

У 2011 р. відзначили свої ювілеї Прасковія Олексіївна Кружаєва та Валентина Василівна Патока, які багато років свого життя присвятили Національній парламентській бібліотеці України.

З іменем **Прасковії Олексіївни Кружаєвої** – ветерана Бібліотеки – пов'язані яскраві сторінки історії закладу у відбудовчий період після Великої Вітчизняної війни. Доля цієї жінки варта особливой

поваги. 1942 р. 19-річна Паша добровольцем пішла на фронт і пройшла дорогами війни аж до самої Перемоги, яку зустріла у званні лейтенанта. Повоєнні роки – період самовідданої праці та наполегливого навчання в Київському вчительському інституті, Київському культосвітньому технікумі (бібліотечний факультет), Харківському державному бібліотечно-му інституті та Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка.

Навчаючись, працювала на різних ділянках нашої Бібліотеки – у відділах обробки книги, обслуговування читачів, МБА, науково-методичному та відділі рекомендаційної бібліографії. Протягом багатьох років П. Кружаєва очолювала групу, яка готувала щоквартальник «Календар знаменних і пам'ятних дат», і була однією з тих, хто закладав підвалини цього популярного довідкового видання.

Як досвідчений фахівець і вмільний наставник, Прасковія Олексіївна виховала не одне покоління бібліотекарів та бібліографів. Людина чіткої громадянської позиції, вона завжди була активною й небайдужою до життя Бібліотеки, чим завоювала авторитет та повагу серед співробітників.

Життерадісна, енергійна, оптимістична – такою завжди була і залишається Прасковія Олексіївна, якій нині виповнюється 90 років.

Валентина Василівна Патока – відомий бібліограф, бібліотекознавець, талановитий організатор української бібліотечної справи. Працювати на бібліотечній ниві почала в 1958 р. бібліотекарем у с. Підбрусень Вербського району Рівненської області, в той час навіть не підозрюючи, який довгий шлях вона подолає – від рядового бібліотекаря до заступника директора бібліотеки.

За роки своєї активної діяльності у книгозбірнях В. Патока опанувала практично всі бібліотечні процеси: комплектування фондів, опрацювання літератури, організацію алфавітних і систематичних каталогів, а головне – обслуговування читачів, забезпечення їхніх інформаційних потреб.

У 1969 р., вже досвідченим фахівцем, Валентина Василівна прийшла на роботу до Державної бібліотеки УРСР ім. КПРС, як тоді називалася НПБУ, в науково-методичний відділ.

У березні 1985 р. очолила відділ рекомендаційної бібліографії, який згодом було реорганізовано в науково-бібліографічний. Пріоритетним напрямом

діяльності відділу визначила роботу зі створення національного репертуару української книги.

За ініціативою Валентини Василівни було проведено першу в Україні наукову конференцію, яка накреслила напрями розвитку національної бібліографії. Під її керівництвом створено низку науково-допоміжних покажчиків суспільно-політичної, культурологічної та філологічної тематики, започатковано серії «Видатні (провідні) діячі української книги», «Повернуті імена», «Українські письменники», «Шістдесятиництво: профілі на тлі покоління».

Валентина Василівна стала ініціатором нового напрямку в роботі відділу – аналітичної ретроспективної бібліографії; була одним із авторів покажчиків змісту журналів «Визвольний шлях», «Слово і Час», «Листи до приятелів»; науковим редактором покажчиків змісту часописів «Червоний шлях», «Радянська література», збірників «Наука і культура. Україна», «Українське літературознавство».

Справою свого життя В. Патока вважає підготовлений нею (у співавторстві з Є. Бабич) науково-допоміжний покажчик «Репресії в Україні (1917–1990 рр.)», який можна вважати справжньою бібліографічною монографією.

Знаменним для Валентини Василівни став 1998 р., коли Указом Президента України за вагомих особистий внесок у розвиток бібліотечної справи, високий професіоналізм їй було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Як наставник, В. Патока завжди є прикладом для молоді, виявляючи активну життєву позицію, творчий підхід до справи, людяність, доброту, готовність прийти на допомогу. Ця чарівна жінка є уособленням любові й вірності – сім'ї, друзям, Вітчизні.

*Вітаємо наших славних ювілярок і зичимо їм
міцного здоров'я, багато світлих днів,
родинного затишку й добробуту!*

Колеги

ПОДІЇ. ФАКТИ

*Т. Мирош, бібліограф
Центральної міської бібліотеки ім. Лесі Українки м. Львова*

МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ-ЦЕНТРІВ У БІБЛІОТЕКАХ РОЗШИРЮЄТЬСЯ

НАЙКРАЩИМ подарунком для працівників ЦБС для дорослих м. Львова стало отримання напередодні професійного свята – Всеукраїнського дня бібліотек – нової комп'ютерної техніки. Завдяки програмі «Бібліоміст» чотири бібліотеки системи (ЦМБ ім. Лесі Українки, бібліотека-філії ім. Олега Ольжича, № 15 та № 33) стали переможницями 2 раунду конкурсу «Організація нових бібліотечних послуг з використанням вільного доступу до Інтернету».

Урочиста церемонія відкриття Інтернет-центрів відбулася 29 вересня. Присутня на ній керівник відділу партнерств програми «Бібліоміст» Н. Біляєва констатувала, що «це досягнення співробітників

бібліотечних систем, які проявили творчість і подали цікаві проекти, що були оцінені експертною комісією, та завдяки цьому були відібрані й підтримані».

Головною метою проекту ЦМБ ім. Лесі Українки є надання інформаційної підтримки багатодітним родинам та молодим сім'ям із правових питань, психології, медицини, виховання дітей, працевлаштування, допомога в освіті й самоосвіті тощо. Не секрет, що ці категорії населення через брак коштів не завжди мають можливість придбати нові комп'ютери та інші сучасні засоби комунікації, підключитися до Інтернету. Тому ця послуга в Бібліотеці буде для них дуже доречною та дасть змогу задовольняти різні інформаційні потреби й інтереси.

Важливою складовою реалізації проекту став започаткований на сайті ЦМБ ім. Лесі Українки працівниками її Інтернет-центру блог «Обличчям до родини», інтерфейс якого було продемонстровано гостям вищезгаданої церемонії. Приємно зазначити, що за неповний місяць блог відвідали близько 300 осіб. Він спрямований на інформування користувачів Бібліотеки, жителів краю про різноманітні матеріали з питань сім'ї, що, сподіваємось, дасть змогу розширити коло відвідувачів книгозбірні. Планується створити нові цікаві програми, оригінальні проекти із використанням веб-ресурсів, що сприятиме формуванню у членів громади позитивного ставлення до Бібліотеки, збагаченню культурного життя краян.

Крім урочистої частини, під час відкриття Інтернет-центру в ЦМБ ім. Лесі Українки на запрошених чекало цікаве ревію – відкриття першого у Львові бібліотечного ретромuzeю. Тут можна було побачити старі копіювальні апарати, перший комп'ютер книгозбірні, апарат для виготовлення каталожних карток та багато інших цікавих речей. Зрозуміло, що ці експонати викликали у відвідувачів неабиякий інтерес та стали темою жвавого обговорення. Присутні мали змогу порівняти, яке технічне оснащення мала Бібліотека в недалекому минулому і який якісний стрибок зробила сьогодні.

ПРИСУДЖЕННЯ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ З ЛІТЕРАТУРИ–2011

ЦЬОГО року премію отримав один із найвидатніших діячів шведської культури нашого часу Томас Транстермер. Його ім'я стоїть в одному ряду з іменами таких великих шведів, як вчений-природознавець XVIII ст. Еммануїл Сведенборг, кінорежисер Ингмар Бергман. Т. Транстермер, який пише переважно неримовані вірші, відомий майстерним володінням словом і щедрим використанням метафор при чіткому збереженні форми.

Присудження Нобелівської премії поету стало першим за 15 років прецедентом: востаннє (1996 р.) її отримала польська поетеса Віслава Шимборська.

Підготував **Ю. Ворона** за інформацією веб-сайту:
http://www.znaki.fm/magazine/books/obladatelem_nobelvskoy_premii_po_literature-2011_stal_tomas_transtyormer

КНИЖКОВІ СКАРБИ

*О. Серебрян, заступник директора
Чернівецької обласної універсальної
наукової бібліотеки ім. Михайла Івасюка*

КНИГИ, ЯКИМ СТО РОКІВ

2011 рік є урожайним на різноманітні ювілейні дати культурно-мистецького життя. І до кожної з них у Чернівецькій ОУНБ ім. М. Івасюка готувалися книжкові виставки, щоб розкрити для користувачів фонди Бібліотеки, ознайомити з багатством книжкового світу.

Однак найцікавішою експозицією, родзинкою року стала виставка «Книзи – 100 років», приурочена до Всеукраїнського дня бібліотек. Демонструвалося 40 книг, що побачили світ у 1911 р., здебільшого у видавництвах Львова, Чернівців, Відня. В них знайшли відображення дух епохи, розвиток просвітництва на початку ХХ ст. тощо.

У той час активно займалися видавництвом серії «Руска письменність» товариство «Просвіта» у Львові, серії «Народна бібліотека» – товариство «Руська Рада» у Чернівцях, діяли Видавничий відділ Союзу руских хліборобських спілок на Буковині «Селянська Каса», Мамаївська заміська філія чернівецького товариства «Українська школа».

Отже, книга, датована 1911 р., розповідає свою історію, доносить відгомін 100-літньої давнини. Майже половина цих безцінних перлин дійшла до нас завдяки відомому науковцю Олексі Стратоновичу Романцю, який дбайливо добирав їх і зберіг для нащадків у власній колекції.

В експозиції було представлено збірку з 23 оповідань «Твори Ізидора Воробкевича», видану у Львові. Цінність видання значно підвищується завдяки поміткам, які залишив О. Романець, звертаючи увагу на маловживані слова, бісерні розсипи діалектизмів.

Серед інших видань – «Співанки для шкіл народних Ізидора Воробкевича» (Відень), книги, випущені в чернівецькій друкарні «Руська Рада» під зарядом І. Захарка: «Невольник» Т. Шевченка, «Кидаю слова. Нариси й оповідання» Б. Лепкого, «Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом», «Камінна душа» Г. Хоткевича, «Шкільні образки» Д. Макогона, «Чому люди задурманюються?» Л. Толстого, «Герцоговінські оповідання» С. Чоровича (переклад із

сербської П. Карпинського); друки, що побачили світ у Москві та Санкт-Петербурзі: «Литературныя характеристики. Десятинадцатый векъ» А. Бороздина (т. 1, увійшли твори І. Тургенева, Д. Григоровича, Ф. Достоевського), «История моего современника. Раннее детство и годы учения» В. Короленка, «Живая жизнь. О Достоевском и Лье Толстом» В. Вересаева.

Вишуканим мистецтвом поліграфічного оформлення відрізняються фоліанти – зокрема, один із томів, присвячений історії архітектури, – із багатотомного видання «История русского искусства» І. Грабаря.

Були й інші цікавинки більш поважного віку, наприклад, багатотомний енциклопедичний словник під редакцією Ф. Брокгауза та І. Єфрона (з 1890 р.).

Крім того, шанувальникам мистецтва книжкового знака, екслібриса відділ літератури з питань мистецтва до свята приготував «зустріч» із виданнями з екслібрисами відомих чернівецьких художників О. Криворучка та І. Балана.

На виставці також було представлено періодичні видання: універсальний за змістом журнал «Русское богатство», галузевий «Лесной журнал», духовний щотижневик «Кишинівські епархіальні ведомости».

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

НАЙКРАЩА КНИГА ФОРУМУ ВИДАВЦІВ–2011

15 вересня було урочисто оголошено переможців традиційного конкурсу «Найкраща книга Форуму видавців–2011», який щорічно проводиться у Львові. Книжки оцінювало велике журі, що складалося з 26 малих журі, члени яких добираються за професійною ознакою. На конкурс від 92 українських видавництв надійшло 379 книжок.

Найкращою книгою Форуму конкурсне журі визнала монографію Віти Сусак «Українські мистці Парижа. 1900–1939» («РОДОВІД» – «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2010, 408 с.). Автор монографії – львівський мистецтвознавець, завідувачка відділу європейського мистецтва ХІХ–ХХ ст. Львівської картинної галереї.

Окрім того, перемогу в різних номінаціях здобули такі книжки:

Мистецька та подарункова література

Рукописні карти 16–19 ст. З фондів Центрального державного історичного архіву м. Львів. – К. : Картографія, 2011.

Антична художня література

Вергілій. Буколіки. Георгіки. Малі поеми / Вергілій. – Львів : Літопис, 2011.

Публіцистика

Дзюба І. Нагнітання мороку: Від чорносотенців початку ХХ століття до українофобів століття ХХІ / І. Дзюба. – К. : Вид. дім «Киево-Могилян. акад.», 2011.

Історико-археологічне видання

Історичний атлас України. Найдавніше минуле. Русь. (Київська держава, Галицько-Волинська держава). – К. : Мапа, 2010.

Мистецька та подарункова література

Забужко О. Катерина Білокур : у 2 кн. / О. Забужко, Д. Кан [та ін.]. – К. : Родовід, 2010.

Сильвестров В. Дочекатися музики : лекції-бесіди / В. Сильвестров. – К. : Дух і Літера, 2011.

Дитяча література

Андерсен Г.-Х. Кресало / Г.-Х. Андерсен. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011.

Гете Й. В. Фауст / Гете Й. В. – К. : Прудкий равлик : Темпора, 2011.

Корчак Я. Пригоди короля Мацюся / Я. Корчак. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011.

Рукавичка : укр. нар. казка. – Тернопіль : Богдан, 2011.

Переклад релігійної літератури

Біблія : четвертий повний переклад з давньогрецької мови ієромонаха о. Рафаїла (Романа Турконяка). – К. : Укр. біблійне т-во, 2011.

Навчальний посібник для вищої школи

Черкес Б. Архітектура сучасності: Остання третина ХХ – поч. ХХІ ст. / Б. Черкес, С. Лінда. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2010.

Переклад художньої літератури

Музиль Р. Людина без властивостей / Музиль Роберт ; пер. з нім. О. Логвиненко. – К. : Вид-во Жупанського, 2010.

Підручники, посібники, методичні матеріали для вищої школи

Головач У. Грецька мова: койне елліністично-римського періоду / У. Головач, Г. Шепель. – Львів : В-во УКУ, 2011.

Художня література: класичне та сучасне українське письменство

Чорне і червоне: Сто українських поетів ХХ сторіччя : антологія / уклад. Бориса Щавурського. – Тернопіль: Навчальна кн. : Богдан, 2011.

Художня література: класичне та сучасне українське письменство

Розп'ята Муза : антологія укр. поетів, які загинули насильницькою смертю : у 2 т. / уклад. Юрій Винничук. – Львів : Піраміда, 2011.

Спеціальні відзнаки малих журі

...бібліотекарів (наукові бібліотеки)

Старожитності Гуцульщини : у 2 т. – Івано-Франківськ ; Львів : Манускрипт-Львів, 2011.

...бібліотекарів (публічні бібліотеки)

Космовська Б. Буба / Космовська Барбара. – Львів : Урбіно, 2010.

...бізнесменів

Львівська бізнес-школа УКУ (LvBS) та Knowledge@Wharton. Лідерство, інновації та підприємництво у Східній Європі, Росії та інших країнах (CD-ROM). – Львів : Вид-во УКУ, 2011.

...книгознавців

Скоп Л. Майстер мініатюр Пересопницького Євангелія Федуско, маляр зі Самбора / Скоп Лев. – Дрогобич : Коло, 2011.

...письменників, фахівців у галузі ЗМІ і книжкових ЗМІ

Жежера В. Господні комарикі / Віталій Жежера. – К. : Нова інформація : Нора-друк, 2011.

...перекладачів

Вілланова А. де. Салернський кодекс здоров'я / Вілланова Арнольд де ; пер. з лат., передмова і коментарі А. О. Содомори. – Львів : Медицина і право, 2011.

...мовознавців
 Зайченко В. Вишивка Чернігівщини / Зайченко Віра. – К. : Родовід, 2010.

...літературознавців
 Франко І. Мойсей : поема / Іван Франко ; переклала на нім. мову І. Гузар. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010.

...науковців (історія)
 Портников В. Богородиця у синагозі / Віталій Портников. – Х. : Акта, 2010.

...науковців (економічні науки, менеджмент)
 Кушнір Ю. Персональні фінанси / Кушнір Юрій. – Ужгород : Карпати, 2010.

...науковців (природничі і точні науки)
 Ковальчук Б. Основи математичного аналізу / Ковальчук Богдан, Шіпка Йосиф. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010.

...журі мистецтвознавців
 Попович М. Бути людиною / Попович Мирослав. – К. : Вид. дім «Киево-Могилян. акад.», 2011.

...музейників
 Мисюга Б. Севрук Галина : альбом-монографія / Мисюга Богдан. – К. : Смолоскип, 2011.

...громадських діячів
 Тютюнник Ю. Від «Двійки» до ГПУ : документи і матеріали / Тютюнник Юрій. – К. : Дух і Літера, 2011.

Спеціальна відзнака за внесок у розвиток українського книговидання та просування української книги
 Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. Івана Франка

Спеціальна відзнака Української бібліотечної асоціації
 Крижова Н. Атлас «Туристичне намисто України» / Н. Крижова. – К. : Картографія, 2010.

За матеріалами сайту:
<http://bookforum.ua/article/525/Оголошено+переможців+конкурсу+Найкраща+книга+Форуму-2011+.html>

Матеріали підготував **Ю. Ворона**, головний бібліотекар ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»

«Є ПОЕТИ ДЛЯ ЕПОХ»

Побачив світ перший тираж довгоочікуваної книги І. Дзюби «Є поети для епох» (К. : Либідь, 2011) про життя і творчість Ліни Костенко. Його було надруковано за Національною програмою «Українська книга». Особливість видання в тому, що вперше видатна українська поетка постає перед читачем не лише як автор, а й як людина.

Директор видавництва «Либідь» О. Бойко в процесі створення книги звернулася до автора з проханням розширити саме біографічний розділ, адже у довідкових виданнях бракує вичерпної інформації про Ліну Василівну. Значну допомогу в цьому надала донька Л. Костенко – Оксана Пахльовська.

Завдяки такій співпраці вийшла надзвичайно цікава книжка, одна частина якої – це дослідження творчості поетки, інша – знову про творчість, але вже на тлі автобіографічних розповідей Ліни Василівни.

Варто зазначити, що це чи не перший випадок відвертої розмови Л. Костенко з читачем. Письменниця навіть дозволила зазирнути в сімейні альбоми, тому видання ілюстровано фотографіями, які публікуються вперше.

За матеріалами сайту: <http://zik.ua/ua/news/2011/11/04/317783>

ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 957/2011 Про відзначення державними нагородами України з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек

За вагомий особистий внесок у розвиток національної культури, збереження бібліотечного фонду держави, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм постановляю:

Нагородити орденом княгині Ольги II ступеня

КРУШЕЛЬНИЦЬКУ Ларису Іванівну – старшого наукового співробітника відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника НАН України

Нагородити орденом княгині Ольги III ступеня

ГРИЦЕНКО Надію Федорівну – завідувача відділу державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України, м. Київ

СЕМЕНЮК Надію Йосипівну – директора обласної бібліотеки для юнацтва Житомирської обласної ради

Присвоїти почесне звання

«ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ»

БАБІЙ Людмилі Василівні – директорів Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки імені І. Франка
БРАСЛАВСЬКІЙ Ірині Михайлівні – завідувачів відділу комунального закладу культури «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»

ВЛАСЕНКО Ніні Іванівні – директорів Чернігівської міської комунальної централізованої бібліотечної системи
ГОЛОВАТІЙ Оксані Володимирівні – директорів централізованої бібліотечної системи управління Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації

ДАНЧЕНКО Світлані Іванівні – завідувачів відділу науково-технічної бібліотеки Придніпровської державної академії будівництва і архітектури, м. Дніпропетровськ

ДУЗЕНКО Тамілі Андріївні – директорів Полтавської міської централізованої бібліотечної системи

ЛАЗАРЕВІЙ Галині Яківні – директорів комунальної установи «Централізована міська бібліотечна система для дітей міста Одеси»

ЛЯШЕНКО Таїсі Іванівні – завідувачів Карпатською сільською бібліотекою Перевальського району, Луганська область

НЕСТЕРЕНКО Валентині Григорівні – директорів наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка

НЕУМИВАКО Марії Тимофіївні – заступників директора бібліотеки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ОРАТОВСЬКІЙ Тетяні Володимирівні – директорів комунального закладу культури «Централізована система публічних бібліотек» м. Костянтинівки, Донецька область

СТАСЮК Людмилі Антонівні – директорів Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки

ЩЕРБАН Раїсі Миколаївні – заступників директора Рівненської державної обласної бібліотеки.

Президент України Віктор ЯНУКОВИЧ

30 вересня 2011 року

<http://www.president.gov.ua/documents/14038.html?PrintVersion> – офіційне Інтернет-представництво Президента України

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 959/2011
Про внесення змін до Указу Президента України
від 16 грудня 2009 року № 1058

1. Внести до Указу Президента України від 16 грудня 2009 року №1058 «Про щорічну премію Президента України «Українська книжка року» такі зміни:

1) на часткову зміну статті 2 затвердити новий персональний склад Комітету зі щорічної премії Президента України «Українська книжка року» (додається);

2) у статті 3 Указу та пунктах 6, 8 та 9 Положення про щорічну премію Президента України «Українська книжка року», затвердженого зазначеним Указом, слова «Державний комітет телебачення та радіомовлення України» в усіх відмінках замінити словами «Державний комітет телебачення і радіомовлення України» у відповідному відмінку;

3) в абзаці шостому пункту 1, пунктах 9, 10 Положення про щорічну премію Президента України «Українська книжка року» та абзаці сьомому Опису Диплома лауреата щорічної премії Президента України «Українська книжка року», затверджених зазначеним Указом, слова «розпорядження Президента України» в усіх відмінках замінити словами «указ Президента України» у відповідному відмінку.

2. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

Президент України Віктор ЯНУКОВИЧ

30 вересня 2011 року

ЗАТВЕРДЖЕНО
Указом Президента України
від 30 вересня 2011 року № 959/2011

Склад Комітету зі щорічної премії Президента України «Українська книжка року»

ДРАЧ Іван Федорович – письменник, голова Товариства зв'язків з українцями за межами України «Україна – Світ», голова Комітету (за згодою)

GERMAN Ганна Миколаївна – Радник Президента України, Керівник Головного управління з гуманітарних і суспільно-політичних питань Адміністрації Президента України, заступник голови Комітету

АФОНІН Олександр Васильович – президент Української асоціації видавців та книгорозповсюджувачів (за згодою)

БАРАНОВ Віктор Федорович – голова Київської організації Національної спілки письменників України (за згодою)

ДМИТРЕНКО Микола Костянтинович – завідувач відділу фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, доктор філологічних наук, професор (за згодою)

ДОНЧИК Віталій Григорович – головний науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, академік Національної академії наук України (за згодою)

КОВАЛІВ Юрій Іванович – професор кафедри новітньої української літератури Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук (за згодою)

КОНОНЕНКО Петро Петрович – директор Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії (за згодою)

КРАЛЮК Петро Михайлович – проректор з навчально-наукової роботи Національного університету «Острозька академія», доктор філософських наук (за згодою)

МАТІОС Марія Василівна – письменниця, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (за згодою)

МУРАХОВСЬКИЙ Анатолій Леонідович – перший заступник Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України

ОГАР Емілія Ігорівна – професор кафедри видавничої справи та редагування Української академії друкарства, кандидат філологічних наук (за згодою)

ПІСКУН Валентина Миколаївна – провідний науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства Національної академії наук України (за згодою)

ПОПОВИЧ Мирослав Володимирович – директор Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, академік Національної академії наук України (за згодою)

СЕНЧЕНКО Микола Іванович – директор Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» (за згодою).

Глава Адміністрації Президента України С. ЛЬОВОЧКІН

<http://www.president.gov.ua/documents/14039.html> – офіційне Інтернет-представництво Президента України

АДА СЕМЕНІВНА ЧАЧКО

28 серпня 2011 року пішла з життя Ада Семенівна Чачко. Українське бібліотекознавство втратило видатного вченого, а бібліотечна спільнота – мудру наставницю, колегу, знавця бібліотечної професії. Вона була чуйною жінкою, відданою дружиною, матір'ю.

А. Чачко розпочала трудову біографію в 1957 р. молодшим бібліотекарем, потім була бібліотекарем масової бібліотеки ім. О. С. Пушкіна м. Києва. Працювала старшим бібліотекарем, завідувачем відділу комплектування, в 1961–1973 рр. – завідувачем відділу методичної роботи бібліотеки Київського державного педагогічного інституту ім. М. Горького. У 1973 р. прийшла в ЦНБ АН УРСР (нині – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського), де обіймала посади головного бібліотекаря, зав. відділу бібліотекознавства, старшого наукового співробітника відділу книгознавства.

Наукову діяльність розпочала в середині 1960-х рр., обравши об'єктом вивчення особливості бібліотечної професії, соціологію й психологію. Її численні наукові праці, кандидатська та докторська дисертації заклали основи бібліотечної професіології як окремої дисципліни в радянському і українському бібліотекознавстві.

Професор, старший науковий співробітник із соціології культури, науки, освіти, академік Міжнародної академії інформатизації А. Чачко брала

активну участь у національних і міжнародних професійних заходах. Шість років очолювала кафедру бібліотекознавства Київського національного університету культури і мистецтв.

У коло інтересів Ади Семенівни входили як суто наукові, так і практичні, соціальні й психологічні аспекти бібліотечної діяльності. Вона була надзвичайно ерудованою людиною і прищеплювала своїм учням навички широкого погляду на предмет вивчення, використання даних суміжних з бібліотекознавством гуманітарних наук. А. Чачко підготувала близько 15 аспірантів, одного доктора наук, була членом спеціальних вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, членом науково-методичної комісії при Міністерстві України, редколегії бібліотечних часописів і збірників наукових праць. Багато років співпрацювала з журналом «Бібліотечна планета».

Серед нагород Ади Семенівни – медалі «1500-річчя Києва» (1983) і «Ветеран праці» (1986), почесні грамоти Міністерств культури СРСР та УРСР, Президії АН України, Подяка Міністерства культури і мистецтв України, відзнака Української бібліотечної асоціації – диплом «За відданість бібліотечній справі».

Колектив Національної парламентської бібліотеки України, редколегія журналу «Бібліотечна планета» сумує з приводу гіркої втрати і висловлює щирі співчуття родині та друзям Ади Семенівни.

ПОКАЖЧИК ПУБЛІКАЦІЙ «БІБЛІОТЕЧНОЇ ПЛАНЕТИ» ЗА 2011 РІК

№ 1 (51)

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
Колонка головного редактора	<i>Вилегжаніна Т.</i>	Закон про культуру: що далі?	4–5
Національний парламентський бібліотеці України – 145! Здобутки за 5 років	<i>Микитенко А.</i>	Електронна бібліотека «Культура України»	5–6
	<i>Погонець О.</i>	Соціокультурна діяльність як візитівка НПБУ	6–7
	<i>Круліковська О.</i>	Центр правової інформації НПБУ	7
	<i>Шалівський М.</i>	Зал довідково-інформаційного обслуговування	8
	<i>Ковальчук Г.</i>	Чим є для нас «Парламентка»	8–10
Пам'ятки бібліотечної архітектури	<i>Зворський С.</i>	Храм знань на дніпровському пагорбі: З історії будівлі Національної парламентської бібліотеки України)	11–15
Сторінка фахівця	<i>Кононенко В.</i>	Національна парламентська бібліотека України як центр професійної бібліографії	15–17
Інформаційні технології	<i>Ярошенко Т.</i>	Бібліотека, бібліотекарі та користувачі бібліотек в епоху Веб 2.0: виклики часу	17–22
	<i>Кузьмініч Т.</i>	Фактографічні бази даних Національної бібліотеки Білорусі: новий етап розвитку	22–25
З досвіду роботи	<i>Богун Н.</i>	Сучасна публічна бібліотека: нові пріоритети: (За матеріалами зарубіжної фахової періодики)	25–28
Проекти і розвідки	<i>Райкова Г.</i>	Проектна діяльність Бібліотечної асамблеї Євразії	28–30
	<i>Савіна З.</i>	Концепція «Української бібліотечної енциклопедії» [Проект]	30–32
		Концепція електронної бібліотеки «Культура України»	32–35
Рецензуємо	<i>Загуменна В.</i>	Електронний журнал як засіб наукової комунікації та складова інформаційних ресурсів сучасної бібліотеки	35–36
Книжкова полиця	<i>Александрова О.</i>	Книжка року 2010	36–37
	<i>Ворона Ю.</i>	Книгою року Бі-Бі-Сі-2010 названо роман Сергія Жадана «Ворошиловград»	37–38
		У Парижі вийшов друком роман про Голодомор	39

ПОКАЖЧИК ПУБЛІКАЦІЙ «БІБЛІОТЕЧНОЇ ПЛАНЕТИ» ЗА 2011 РІК

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
Події. Факти	Ворона Ю.	Малолітніх злочинців засуджують у Німеччині до... читання	39-40
		Німці ходять у бібліотеки частіше, ніж на футбол	40-41
Бібліотека в правовому полі		Закон України «Про культуру» № 2778-VI [Витяг]	41-42
Персоналії	Редакційна колегія журналу та колектив НПБУ	Вітання з ювілеєм Л. Бейліса	42
	Колектив Барської РБ Вінницької обл.	Вітання з ювілеєм директора бібліотеки Л. Кирилюк	42

№ 2 (52)

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
Колонка головного редактора	Вилегжаніна Т.	Бібліотеки і право	4-5
Проекти і розвідки	Кириченко Г.	Політика, право, Інтернет. Проектна діяльність НПБУ	5-6
Бібліотека в правовому полі	Розколупа Н.	Правові аспекти реорганізації публічних бібліотек	7-8
	Цуріна І.	До питання децентралізації публічних бібліотек: стан та проблеми	9-12
Книжкові скарби	Афанасьєва Л., Гуржій С.	Київські періодичні видання XIX сторіччя: історичний огляд	12-16
З досвіду роботи	Кунанець Н.	Формування фондів наукових книгозбірень Львова шляхом книгообміну в кінці XIX – на початку XX століття	17-19
	Сокульська С.	Роль публічної бібліотеки в житті місцевої громади	20-22
	Пігур І.	Від творчих пошуків до творчих здобутків	22-23
	Мартюшова О.	Інформаційно-ресурсний центр для людей із обмеженими можливостями в публічній бібліотеці	24-25
Бібліотечні кадри	Білик О.	Бібліотеки та питання професіоналізації кадрів	26-30
Інформаційні технології	Татарчук Л.	Впровадження інноваційних технологій в обслуговування користувачів Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Академії аграрних наук України	30-32
	Воропаєва В., Ключко А.	Завдання і проблеми впровадження нових систем автоматизації бібліотечної діяльності на прикладі НТБ Донецького національного технічного університету	33-34
Рецензуємо	Ярошенко Т.	Предметний доступ до бібліотечної колекції: дослідження нашої землячки за океаном	35-36
Книжкова полиця	Політова О.	До виходу у світ науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Українське бібліотекознавство» (1991-2008)»	36-38
	Ворона Ю.	Життя Кобзаря – уроки для нащадків; Видання, що не має аналогів у світовій культурі; Таємниці письменницьких шухляд; Улюблені поети Сергія Жадана	38-40
Сільська бібліотека	Дейнега О.	Бібліотека – центр духовності селища	41
Події. Факти	Ворона Ю.	Вітаємо з відзнакою Львівський навчально-бібліотерапевтичний центр «Ковчег»; Кабмін визначив переможців премії ім. Лесі Українки	42
Оголошення			42

№ 3 (53)

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
		Вітання Міністра культури України з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек	2 с. обкл.
Колонка головного редактора	Вилегжаніна Т.	Сільській бібліотеці – увагу суспільства	4-6
Сільська бібліотека	Комітет з питань культури і духовності ВР України	Розвиток сільських бібліотек як інформаційних і культурних центрів (За результатами слухань у Комітеті з питань культури і духовності Верховної Ради України 18.05.2011 р.)	6-7
	Бойко Е.	Сільська бібліотека сьогодні: досягнення, проблеми, пропозиції щодо їх вирішення (Виступ на слуханнях у Комітеті Верховної Ради України з питань культури і духовності 18.05.2011 р.)	8-9
Книга в Україні	Афонін О.	Манікюр для українського книговидання	9-12
Історія бібліотечної справи	Бейліс Л.	До сторіччя першого бібліотечного з'їзду	12-14
З історії бібліотечних споруд	Зворський С.	Будівля основного книгосховища НПБУ (Сторінки зі 100-літньої історії)	15-18
Проекти і розвідки	Амельченко Ю.	Бібліотечний проект «Читаюча Одещина»	18-20
З досвіду роботи	Пескіна Л.	Бібліотека ім. О. Шварцмана – інформаційно-культурний центр єврейської громади м. Києва	20-21
	Димарчук З.	Новий ракурс методичної діяльності Центральної бібліотеки ЦБС Баранівського району Житомирської області	22-23

ПОКАЖЧИК ПУБЛІКАЦІЙ «БІБЛІОТЕЧНОЇ ПЛАНЕТИ» ЗА 2011 РІК

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
З досвіду роботи	Розміровська О.	На підтримку іміджу дитячого читання	23–24
	Гуляк М.	Як подружити дітей із бібліотекою (З досвіду роботи ЦМБ ім. Лесі Українки м. Львова)	25–26
	Бейліс Л., Цуріна І.	Дружба, співробітництво, спільне служіння освіті й культурі	28–30
	Соломончук В., Тищик А.	Запрошуємо до «Світлиці» (Сімейний клуб за інтересами при Новоград-Волинській ЦМБ)	30–31
Фахові видання	Березна Т.	Професійне читання бібліотекаря: бюлетень «Лібмаркет»	31–33
Бібліотека в правовому полі	Розколупа Н.	Щорічні відпустки працівникам бібліотек (Юридична консультація)	33–35
Рецензуємо	Павленко Р., Рогова П.	Високопрофесійне фахове видання	36–37
Події. Факти	Сварник І.	Книги в дар	37–38
Віртуальні бібліотечні новини	Добірка матеріалів. Підгот. Ю. Ворона	У Чикаго відкрилася бібліотека майбутнього; VI Міжнародний фестиваль «Шляхами пригод бравого вояка Швейка»; Найбільш читаюче місце в США – Вашингтон; Премію Асоціації Slow Food – українській письменниці; У пошуках причин геноциду; Хто такий Чижик-Пижик?; У Санкт-Петербурзі видали азбуку для приїжджих; Президент України заборонив приватизацію приміщень бібліотек	38–40
Готується до друку		До уваги фахівців інформаційної сфери [Про підготовку до виходу у світ 2012 р. метод. рекомендацій «Бібліографічний опис документів. Бібліографічні посилання»]	40
Офіційні документи		Закон України Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» (Витяг)	41–42
	Колектив ХДНБ ім. В. Г. Короленка	Валентина Валентинівна Мирошнікова [Некролог]	42

№ 4 (54)

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
Колонка головного редактора	Вилегжаніна Т.	Криза читання як сучасна проблема світового рівня	4–6
	Шевченко І.	Бібліотеки нині – більше, ніж бібліотеки	6–8
Бібліотеки. Семінари. Читання	Савіна З.	Учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції директорів державних та обласних універсальних наукових бібліотек приймає Івано-Франківськ	9
		Форум сільських бібліотек Дніпропетровщини	10
		Резолюція Першого регіонального форуму «Сільські бібліотеки Дніпропетровщини: стратегія поступу в майбутнє»	10–11
	Тітова Н.	Роль головної бібліотеки регіону в зміцненні позицій сільської бібліотеки	11–13
	Цуріна І., Білик О.	III Всеукраїнська школа методиста	13–14
	Юхневич Ю.	Інтелектуальний простір публічних бібліотек	14–15
З досвіду роботи	Бабій Л.	Івано-Франківська ОУНБ ім. І. Франка – духовна скарбниця Прикарпаття	15–17
	Богза Н.	Публічна бібліотека в процесі трансформації: від інформаційної установи – до центру місцевої громади	18–21
	Амельченко Ю.	Бібліотека проти самотності	21–22
Бібліотека в правовому полі	Розколупа Н.	До питання організації мережі публічних бібліотек в Україні	22–24
Бібліотечні кадри	Бейліс Л.	До питання креативності бібліотечної роботи і особистісних мотивів її виконання	24–28
Сторінка методиста	Білик О., Гудімова Н.	Роздуми щодо оцінювання якості роботи бібліотеки	28–32
З досвіду роботи	Хамедюк А.	Відкриті захисти дипломних робіт у бібліотеці	32
Ювілеї та ювіляри	Ракитянська В.	Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка – 125 років	33–34
		Вітаємо ветеранів	34–35
Події. Факти	Мирош Т.	Мережа Інтернет-центрів у бібліотеках розширюється Присудження Нобелівської премії з літератури–2011	35 36
Книжкові скарби	Серебрян О.	Книги, яким сто років	36–37
Книжкова полиця	Підгот. Ю. Ворона	Найкраща книга Форуму видавців-2011; «Є поети для епох»	37–38
Офіційні документи		Укази Президента України Про відзначення державними нагородами України з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек	38 38
		Про внесення змін до Указу Президента [Про щорічну премію Президента України «Українська книжка року»; Склад Комітету зі щорічної премії Президента України «Українська книжка року»]	39
		Ада Семенівна Чачко [Некролог]	40
		Показчик публікацій «Бібліотечної планети» за 2011 рік	40–42